

ศีลของสงฆ์

๑. พระวินัย

ดังได้กล่าวแล้วข้างต้นว่าการสอนศิษย์ของหลวงพ่อนั้นเรื่องเอกภาพของมรรค อย่างที่ท่านย่ออยู่เสมอว่า ศีล สมาธิ และปัญญา แยกออกจากกันไม่ได้ ในการอบรมพระภิกษุสงฆ์ที่เข้ามาบวชที่วัดหนองป่าพง ท่านจึงเอาศีลของสงฆ์ คือ พระวินัยเป็นหลักใหญ่ ความสำคัญที่หลวงพ่อให้กับพระวินัยได้จากการคำพูดของท่านเอง

“ถ้าเราไม่รักษาพระวินัยนี้...เท่ากับไม่เคารพพระพุทธเจ้า เพราะท่านเป็นผู้บัญญัติพระวินัยขึ้นมา ฉะนั้นถ้าไม่รักษาพระวินัย ไม่เคารพพระวินัย ก็เท่ากับไม่เคารพพระพุทธเจ้า ถ้าเราเคารพพระพุทธเจ้า เราต้องเคารพพระวินัยด้วยการรักษาพระวินัยอย่างเคร่งครัด ถ้าไม่ทำเช่นนี้ก็ไม่ว่าจะบวชมาทำไม แล้วจะเกิดประโยชน์อะไรแก่เรา”

“พระวินัยอยู่ที่ไหน ก็อยู่ที่เรานั้นแหละ เรารักษาไว้พระวินัยก็อยู่ ถ้าไม่รักษา ทิ้ง ๆ ขว้าง ๆ ก็เป็นใจเหี้ยมพระศาสนาเท่านั้นเอง”

“ยอมตายก่อนที่จะละเมิดพระวินัย ไม่เสียตายชีวิตเท่าเสียตายพระวินัย”

พระวินัย คืออะไร

พระวินัย คือ ระบบแบบแผนต่าง ๆ ที่กำหนดความประพฤติ ความเป็นอยู่ และกิจการของสงฆ์ทั้งหมด เป็นสิ่งที่ครอบคลุมชีวิตด้านนอกของภิกษุสงฆ์ทุกแง่มุม

พระวินัย ประกอบด้วยสิกขาบทต่าง ๆ มากมาย มีทั้งข้อกำหนด เกี่ยวกับความเป็นอยู่ส่วนตัว ความสัมพันธ์ระหว่างพระภิกษุด้วยกัน ความสัมพันธ์กับคฤหัสถ์ทั้งหลาย ตลอดจนการปฏิบัติต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ระเบียบว่าด้วยการปกครอง และการดำเนินกิจการต่าง ๆ ของสงฆ์ ระเบียบเกี่ยวกับการแสวงหา การจัดทำ เก็บรักษา แบ่งปันปันส่วนปัจจัย ๔ ฉะนั้นเมื่อรวมข้อห้ามและข้ออนุญาตแล้วก็มีมาก จนกระทั่งหลวงพ่อบอกว่านี้ มีเป็นโกฏิเป็นกือ

เหตุผลที่พระพุทธองค์ทรงปรารภในการบัญญัติสิกขาบทแก่สงฆ์มี ๑๐ ประการ

๑. เพื่อความเรียบร้อยดีงามแห่งสงฆ์
๒. เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์
๓. เพื่อกำราบคนหน้าด้านไม่รู้จักอาย
๔. เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม
๕. เพื่อปิดกั้นความเสื่อมเสีย ความทุกข์ ความเดือดร้อน ที่จะมีในปัจจุบัน
๖. เพื่อบำบัดความเสื่อมเสีย ความทุกข์ ความเดือดร้อน ที่จะมีในภายหลัง
๗. เพื่อความเลื่อมใสของคนที่ยังไม่เลื่อมใส

๘. เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นของคนที่เลื่อมใสแล้ว
 ๙. เพื่อความดำรงมั่นแห่งศีลธรรม
 ๑๐. เพื่อส่งเสริมความเป็นระเบียบเรียบร้อย สนับสนุนวินัยให้หนักแน่น
- พระวินัยจึงมีอันส่งผลทั้งในแง่ของการปฏิบัติธรรมส่วนตัวของพระและในแง่ส่วนรวมของสงฆ์

แง่ส่วนตัว

พระวินัยเป็นเครื่องมือกำจัดกิเลสชั้นหยาบ ไม่ให้ความเศร้าหมองทางใจกำเริบ เกิดการล่องลอยเมิดด้วยกายและวาจา จนสร้างความเดือดร้อนแก่ตนและผู้อื่น ตามรากศัพท์คำว่า วินัย แปลว่า การนำออก เพราะนำผู้ปฏิบัติตามให้ออกจากนิสัยเก่าที่ยังติดเชื้อจากชีวิตฆราวาส และช่วยปลูกฝังสมณสัญญาให้งอกงามไพบูลย์

คนที่ยังใหม่ต่อพรหมจรรย์ มักไม่อาจคงความสม่ำเสมอในปฏิบัติไปได้ ยังหลงอารมณ์บ่อย ๆ ศึกษาบทและข้อวัตรปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งไม่เปลี่ยนแปลงตามความรู้สึกหรือความต้องการของใคร จึงเป็นเสมือนมาตรฐานเครื่องวัดการกระทำ เป็นเครื่องเตือนสติที่ดี พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ศีลคือเจตนา” และการระลึกรู้อยู่ในศีลของตน ทำให้พระภิกษุผู้เฝ้าเพื่อต่อพระวินัย สามารถมองเห็นเจตนาของตัวเองว่าเป็นกุศลหรืออกุศล ควรประพฤติตามหรือไม่

นอกจากนั้น พระวินัยยังทำให้ผู้ปฏิบัติตามด้วยความเอาใจใส่อย่างจริงจัง เพิ่มความละเอียดถี่ถ้วนขึ้น มีวิจยารณญาณที่กว้างไกล เป็นผู้รู้มารยาทและโคจร เคารพเคารพต่อผู้หลักผู้ใหญ่ มีปกติอ่อนน้อมถ่อมตน แม้นในหมู่เพื่อนสหายสนิทด้วยกัน เป็นผู้ยินดีในความมักน้อยสันโดษ อดทนได้ง่าย พร้อมทั้งจะเสียสละประโยชน์ส่วนตนให้กับหมู่สงฆ์อยู่เสมอ

แต่อันส่งผลของการรักษาพระวินัยที่สำคัญ อยู่ที่จิตเบาสบาย ไม่เดือดร้อน มีความเชื่อมั่นและนับถือในตนเอง ซึ่งทำให้การเจริญสมาธิภาวนาก้าวหน้าเร็วและราบรื่น

อนึ่ง การปฏิบัติที่จิต ภาวนาอย่างขะมักเขม้น แต่ละเลยกิริยาภายนอก หลงพ้อถือว่า เป็นการสร้างประโยชน์ตนแต่ฝ่ายเดียว ไม่ใส่ใจในประโยชน์ของผู้อื่น จะเรียกว่านักปฏิบัติธรรมที่ครบถ้วนสมบูรณ์ยังไม่ได้ ส่วนการประพฤติปฏิบัติโดยเฝ้าเพื่อต่อพระวินัยนั้น ถือเป็นการประกาศศาสนาไปในตัว เพราะทำให้ผู้ที่มาพบเห็น ที่ยังไม่เคยเลื่อมใสให้เลื่อมใส ที่เลื่อมใสแล้วเกิดความเลื่อมใสยิ่ง ๆ ขึ้นไป ซึ่งข้อนี้ ตรงกับวัตถุประสงค์อันหนึ่งที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติพระวินัยขึ้นคู่เคียงกับพระธรรม บางสำนักสอนว่าไม่ต้องไปจุจิกจู้จี้เรื่องสิกขาบทต่าง ๆ มากเกินไป ให้มีสติตัวเดียวก็พอแล้ว ครั้งหนึ่งมีพระถามหลวงพ่อกว่า ท่านเห็นอย่างไรต่อทัศนะนี้ หลวงพ่อตอบว่า

“จริงแต่ไม่ถูก ถูกแต่ไม่จริง”

แง่ส่วนรวม

พระวินัยเป็นวิธีสร้างชุมชนที่เรียบร้อย อยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข มีบรรยากาศที่เกื้อกูล

ต่อการปฏิบัติธรรม ในเมื่อผู้ที่เข้ามาบวชมักจะมีแตกต่างกันในเรื่องเชื้อชาติ ชั้นวรรณะ นิสัย ใจคอ การศึกษาพระวินัยจึงเป็นเครื่องรับรองความสามัคคีของสงฆ์ ทำให้ทุกรูปไว้วางใจซึ่งกันและกัน ไม่มีความหวาดระแวง หรือทะเลาะวิวาทกัน ไม่มีความแก่งแย่ง ซึ่งดีชิงเด่นกัน แต่อยู่อย่างมิตรด้วยความเมตตาและเคารพต่อกัน

หลวงพ่อบรรณเรื่องความสามัคคีของสงฆ์อยู่เสมอ เพราะท่านทราบดีว่าเป็นสิ่งรับประกันความมั่นคงและอายุของสงฆ์ และความสามัคคีย่อมอาศัยพระวินัยนั่นเอง หลวงพ่อเห็นว่าความเสื่อมของสถาบันสงฆ์ในปัจจุบันสัมพันธ์กับเรื่องนี้

“เรื่องพระวินัย เรื่องศีลนี้ เดี่ยวนี้ผมว่าจะมีแต่ชื่อ ตัวศีลจริง ๆ มันไม่ค่อยมี ดังนั้นความสามัคคีกันจึงไม่ตกลง ตกลงกันไม่ได้ ไ้คนนั้นทำผิด ไม่กล้าตัดสินใจ เพราะอะไร นี่เพราะว่าเราก็เป็นอย่างนั้น มันก็เลยไม่กล้าครับ ก็เลยทิ้งมันไว้อย่างนั้น ไม่มีใครว่าอะไรกัน คนอื่นก็เป็นอย่างนั้น ตัวเราก็เป็นอย่างนั้น ถ้าไปพูดให้คนอื่น มันก็คงแดงขึ้นนี่ครับ ตัวเราก็พร้อมไปด้วยมันเป็นในทำนองนี้ เดี่ยวนี้มันเป็นอย่างนั้น”

หลวงพ่อดือนลูกศิษย์ไม่ให้ทำอะไรตามอำเภอใจ แต่ให้ปรึกษาสงฆ์ก่อน (กติกาสงฆ์ ข้อที่ ๔) ท่านสอนว่าในเรื่องเกี่ยวกับความสามัคคีของสงฆ์นั้น ไม่ควรนำคำว่านานาจิตตังมาอ้าง เพราะเป็นคนละเรื่อง ความเอกฉันท์ของหมู่สงฆ์ ย่อมอาศัยการลดมานะละทิฐิของแต่ละรูป

หลวงพ่อกเคยเรียกพระวินัยว่าเป็น ตะแกรงร่อนพระเณร เพราะเมื่อคณะสงฆ์ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด พระรูปที่มีศรัทธาจริง ๆ เท่านั้น ที่จะอยู่ได้ เมื่อมีกฎระเบียบที่ตายตัวอย่างนี้

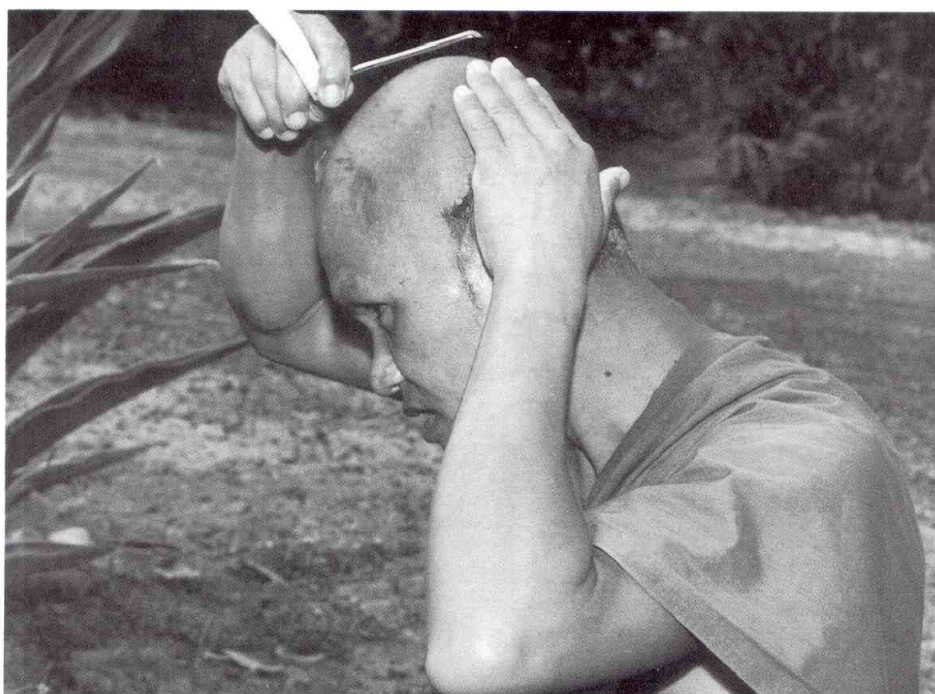
ความเย่อหย่อนย่อมปรากฏออกมาทันทีตั้งแต่แรก ผู้ปกครองจึงมีโอกาสควบคุมไม่ให้เกิดภัยเสียหาย
เปรียบได้ราวกับน้ำใส แม้มีสิ่งหยดลงไปเพียงเล็กน้อยก็สังเกตเห็นได้ง่าย

การมีมาตรฐานในการประพฤติปฏิบัติที่ไม่ขึ้นกับบุคคลใด แต่ทุกคนยอมรับทำตามด้วยความ
สมัครใจ ทำให้การปกครองง่ายขึ้น เพราะถ้าต้องมีการตักเตือนว่ากล่าวกันแล้ว ก็ไม่มีใครบ่น
ได้ว่า ไม่ยุติธรรมหรือเป็นการข่มเหง เพราะครูบาอาจารย์ขนานลูกศิษย์ในฐานะเป็นตัวแทน
พระพุทธองค์เท่านั้น ดังคำอธิบายที่พระอานนทให้แก่วัสสการพราหมณ์

“(หาก) ปรากฏภิกษุมีอาบัติ คือ มีโทษที่ล่วงละเมิด อาตมภาพทั้งหลายจะปรับโทษ
ให้เธอปฏิบัติธรรมตามคำอนุศาสน์ การที่เป็นดังนี้จะชื่อว่า พวกภิกษุผู้เจริญทั้งหลายทำการปรับโทษ
ก็หามิได้ ธรรม (ต่างหาก) ปรับโทษ”

ตั้งแต่ที่หลวงพ่อบริหารวัดหนองป่าพง ท่านพิจารณาถึงหลักความเจริญและความเสื่อม
ของสงฆ์อยู่ตลอดเวลา จนท่านตระหนักชัดในความจริงของพุทธพจน์ที่กล่าวว่า “วินัย คือ อายุ
ของพระศาสนา” คือเห็นว่าตราบดีที่คณะสงฆ์มีความเอื้อเฟื้อต่อพระวินัย ความสามัคคีย่อมไม่แตก
การปฏิบัติธรรมก็ราบรื่น ฉะนั้น ถึงแม้ว่าบางสิ่งบางอย่างที่วัดหนองป่าพงเปลี่ยนไปตามยุคสมัย
เรื่องศีลและข้อวัตร ท่านย้ำอยู่อย่างเสมอต้นเสมอปลาย และผลที่ปรากฏออกมาชัดเจน คือการ
ขยายตัวของคณะสงฆ์เป็นลำดับ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ แม้ท่านอาพาธหนักตั้งแต่พฤษภาคม
๒๕๒๔ ก็ยังมีสานุศิษย์เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

การมีระเบียบแบบแผนของพระวินัยเป็นหลักดำเนิน ทำให้พระภิกษุสามเณรทุกสาขาของ
วัดหนองป่าพงมีความรู้สึกกลมเกลียว เป็นหมู่คณะเดียวกัน เนื่องจากมีแนวทางการปฏิบัติที่ไม่ขึ้น
อยู่กับศรัทธาในตัวบุคคล ตอนหลวงพ่้อาพาธหรือมรณภาพแล้ว คณะศิษยานุศิษย์ยังสามารถรักษา

ความสามัคคีของหมู่สงฆ์ไว้ เหมือนดอกไม้ที่ได้รับการร้อยเป็นพวงมาลัย ไม่กระจัดกระจาย แลดูงดงามและเป็นระเบียบเรียบร้อย

หลวงพ่อก้าวถึงพระวินัย

“การปฏิบัติของเราที่มีรากฐาน คือพระวินัย รวมทั้งธุดงค์วัตรและการปฏิบัติภาวนา การมีสติ การสำรวมระวังในกฎระเบียบต่างๆ ตลอดจนในศีล ๒๒๗ ข้อนั้น ให้คุณประโยชน์อันใหญ่หลวง ทำให้มีความเป็นอยู่อย่างสงบเรียบง่าย ไม่จำเป็นต้องพะวงว่าจะต้องทำตนอย่างไร ดังนั้นจึงพ้นจากการครุ่นคิด และมีสติดำรงอยู่อย่างสงบระงับแทน”

“พระวินัยทำให้พวกเราอยู่กันอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียว และชุมชนก็ดำเนินไปอย่างราบรื่น ลักษณะภายนอกทุก ๆ คนดูเหมือนกัน มีการกระทำอย่างเดียวกัน พระวินัย และศีลธรรมเป็นบันไดอันแข็งแกร่งนำไปสู่สมาธิยิ่ง และปัญญายิ่ง การปฏิบัติอย่างถูกต้องตามพระวินัย และธุดงค์วัตร ทำให้เรามีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ และจำกัดจำนวนเครื่องใช้สอยของเราด้วย ที่นี้เราจึงมีการปฏิบัติอันสมบูรณ์ตามแบบของพระพุทธเจ้า คือการงดเว้นจากความชั่ว และทำความดี มีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ตามความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ขำระจิตให้บริสุทธิ์หมดจด โดยการเฝ้าดูจิตและตัวของเราในทุก ๆ อิริยาบถ เมื่อนั่งอยู่ เดินอยู่ หรือนอนอยู่ จงรู้ตัวของท่านเอง”

“พระวินัยของพระสงฆ์ และกฎระเบียบของวัดสำคัญมาก ทำให้เกิดบรรยากาศที่เรียบง่าย และประสานกลมกลืน แต่จำไว้ว่า ความสำคัญของพระวินัยของพระสงฆ์ คือการตั้งใจเฝ้าดูและสำรวจจิต”

“ผู้ปฏิบัติจะต้องมีสติ ต้องพิจารณา จะพูด จะจา จะจับ จะแตะ ทุกอย่างจะต้องพิจารณาก่อนให้มาก ที่เราพลาดไปนั้นเพราะว่าไม่มีสติพอ หรือไม่เอาใจใส่ในเวลานั้น พระวินัยจึงเป็นของก่อรวมกับผู้ปฏิบัติทั้งหลาย และก็มีประโยชน์มากด้วย ไม่รู้สักขาบทไหนก็ต้องให้รู้ ไม่รู้ก็ต้องได้ถามผู้รู้ให้รู้”

“พระวินัย ก็คือ รู้มันเอง เหมือนรู้ที่จะให้เราพ้นจากความผิดต่าง ๆ พิถีพิถันกันหน่อยนะ..อันนี้ เรื่องพระวินัยนี้ ถ้าหากว่ามันไม่เห็นในใจของตนมันก็ยาก สำรวมอยู่แล้วมันก็เหมือนกับไม่มีอะไรจะผิด แต่มันกลัวเสมอนะ”

“พระวินัยเป็นเครื่องช่วยในการทำสมาธิภาวนาของท่าน ไม่ใช่อาวุธสำหรับใช้ตีชน หรือค้นหาความผิดผู้อื่น ไม่มีใครสามารถฝึกปฏิบัติให้ท่านได้ และท่านก็ไม่สามารถปฏิบัติให้ผู้อื่นได้ จงมีสติ ใส่ใจในการกระทำของตนเอง และนี่คือแนวทางของการปฏิบัติ”

“พระวินัยนี้ลำบาก ต้องเป็นคนมักน้อย ต้องเป็นคนสันโดษ เป็นคนเห็นภัยในสิ่งที่เป็นโทษ คนไม่รักษาศรีพระวินัย คนไม่ภาวนา กับคนภาวนา อยู่ด้วยกันไม่ได้ มันต้องแยกกันเลย อันนี้เป็นของสำคัญ ดังนั้นจงศึกษาให้เข้าใจ แล้วพิจารณา แล้วก็จำไว้ นาน ๆ ก็มากราบครูบาอาจารย์สักครั้งหนึ่ง เรียนถามตรงนั้นมันเป็นอย่างไร อันนี้แหละท่านจะอธิบายปลีกย่อยให้ฟัง เราศึกษาไป

เรื่อย ๆ จนกว่าจะเข้าใจจริง ๆ ในเรื่องพระวินัย”

พระเจ้าชองใจ

หลวงพ่อก็มีความกระตือรือร้น ศึกษาหาความรู้ในเรื่องพระวินัยมาตั้งแต่อยู่วัดบ้าน เมื่อมาปฏิบัติเป็นพระอุปัชฌาย์ก็มักสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ เกี่ยวกับเรื่องสิกขาบทข้อห้ามต่าง ๆ กับเพื่อนสหธรรมิกด้วยกันเสมอ

ครั้งได้มีโอกาสไปกราบนมัสการหลวงปู่มั่น หลวงพ่อก็ได้ยกปัญหาทางพระวินัยมาเป็นคำถามที่สำคัญ คำชี้แจงที่หลวงปู่มั่นเมตตาตอบให้ฉันนั้นเป็นสิ่งที่ประทับใจท่านอย่างยิ่ง และได้ถือเป็นหลักประจำใจในการประพฤติปฏิบัติตลอดมา

ท่านได้เล่าถึงประสบการณ์ในครั้งนั้นให้ลูกศิษย์ฟังอย่างละเอียด ตอนหนึ่งท่านเล่าถึงการศึกษาพระวินัยของท่านว่า

“บางวันผมเอาตั้งแต่ ๖ โมงถึงสว่างเลยนะ องค์ของอาบัติทั้งหมดที่อยู่ในหนังสือบุพพสิกขา ผมเก็บเอาไว้ในสมุดพกใส่ย่ามตลอดเวลา ชะมักเขม้นพยายามที่สุด”

“เมื่อพูดถึงเรื่องพระวินัยนี้ ผมเคยฝันเผื่อมากเหลือเกิน ผมเคยไปกราบเรียนท่านอาจารย์มั่น ในเวลานั้นเรากำลังจะเริ่มปฏิบัติ แล้วก็อ่านบุพพสิกขาไปบ้างก็เข้าใจพอสมควร ทีนี้ไปอ่าน วิสุทธิมรรค ท่านมาพูดถึง สิลนิตเทส สมาธินิตเทส ปัญญานิตเทส ศีระชะผมมันจะแตกเลย อ่านแล้วก็มาพิจารณาว่ามนุษย์ทำไม่ได้ ทำอย่างนั้นไม่ได้ แล้วคิดไปอีกว่า อันที่มนุษย์ทำไม่ได้นั้น พระพุทธเจ้าท่านไม่สอนหรอก ท่านไม่สอนแล้วท่านก็ไม่บัญญัติ เพราะว่าสิ่งนั้นไม่เป็นประโยชน์ต่อท่าน และก็ไม่ใช่ประโยชน์ต่อบุคคลอื่นด้วย สิ่งอะไรที่ใครทำไม่ได้ท่านไม่สอน สิลนิตเทสนี้มันละเอียดมาก สมาธินิตเทสก็ยิ่งละเอียด ปัญญานิตเทสก็ยิ่งมากขึ้นอีก เรามานั่งคิดดู ไปไม่ไหวเสียแล้ว ไม่มีทางที่จะไป คล้าย ๆ ว่ามันหมดทางเสียแล้ว”

ในคราวนั้นก็กำลังกระเสือกกระสนเรื่องปฏิบัติของตนอยู่ มันก็ติดอยู่อย่างนี้ พอได้มีโอกาสไปกราบนมัสการพระอาจารย์มั่น ก็เลยเรียนถามท่านว่า

“ผมจะทำอย่างไร เกล็ดกระผมปฏิบัติใหม่ แต่ก็ไม่รู้จะปฏิบัติอย่างไร ความสงสัยมาก ยังไม่ได้หลักในการปฏิบัติเลยครับ”

ท่านว่า “มันเป็นยังไง”

“ผมหาทางก็เลยเอาหนังสือวิสุทธิมรรคขึ้นมาอ่าน มีความรู้สึกว่ามันจะไม่ไหวเสียแล้ว เพราะว่าเนื้อความในสิลนิตเทส สมาธินิตเทส ปัญญานิตเทส นั้น ดูเหมือนไม่ใช่วิสัยของมนุษย์เสียแล้ว ผมมองเห็นว่ามนุษย์ทั่วโลกนี้มันจะทำไม่ได้ครับ มันยาก มันลำบาก กำหนดทุก ๆ สิกขาบทนี้มันไปไม่ได้ครับ มันเหลือวิสัยเสียแล้ว”

ท่านก็เลยพูดว่า “ท่าน...ของนี้มันมากก็จริงหรอก แต่มันน้อย ถ้าเราจะกำหนดทุก ๆ สิกขาบทในสิลนิตเทสนั้น มันก็ลำบากจริง แต่ความเป็นจริงแล้วนะ ที่เรียกว่าสิลนิตเทสนั้น

สังฆสภาห์ นิยุยาเทมิ สรรณชิตตญจิทำ
ข้าพเจ้ามอบกายถวายชีวิตแก่พระสงฆ์

มันเป็นนิเทศอันหนึ่ง ซึ่งบรรยายออกไปจากจิตใจของคนเรานี่ ถ้าหากว่าเราอบรมจิตของเราให้มีความละเอียด มีความกลัวต่อความผิดทั้งหมด นั้นแหละก็จะเป็นคนสำรวม จะเป็นคนสังวร จะเป็นคนระวังเพราะความกลัว”

“เมื่อเป็นอย่างนั้นจะเป็นเหตุที่ว่า เราจะเป็นคนมักน้อย จะไม่เป็นคนมักมาก เพราะว่าเรารักษาไม่ไหว ถ้าเป็นเช่นนั้นสติของเรามันจะกล้าขึ้น มันจะตั้งสติขึ้น จะยืน จะเดิน จะนั่ง จะนอน ที่ไหน มันตั้งอกตั้งใจมีสติเต็มเปี่ยมเสมอ ความระวังมันเกิดขึ้นมา อันใดที่มันสงสัยแล้วก็รับฟังไว้อีก และอันใดที่มันสงสัยแล้วก็อย่าพูดมันเลย อย่าทำมันเลย ที่เรายังไม่รู้จะต้องถามครูบาอาจารย์เสียก่อน ถามครูบาอาจารย์แล้วก็ต้องรับฟังไว้อีก ก็ยังไม่แน่ใจ เพราะว่ามันยังไม่เกิดเฉพาะตัวเอง ถ้าหากเราจะไปกำหนดทุกประการนั้นก็ลำบาก เราจะเห็นว่าจิตของเรายอมรับหรือยังว่า ทำผิดมันผิด ทำถูกมันถูก อย่างนี้เรายอมรับหรือเปล่า” คำสอนของท่านอันนี้เป็นสิ่งที่สำคัญ ไม่ใช่จะไปรักษาสิกขาบททุก ๆ ข้อ เรารักษาคใจอันเดียวเท่านั้นก็พอแล้ว

“อะไร ๆ ทั้งหมดนี้ท่านดูไปนะ มันขึ้นต่อจิตทั้งนั้น ถ้าท่านยังไม่อบรมจิตของท่านให้มีความรู้ มีความละเอียด ท่านก็จะมี ความสงสัยอยู่เรื่อยไป วิจิกิจฉาอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นท่านจงรวมธรรมะ คำสอนของพระพุทธเจ้าไว้ที่จิต สำรวมอยู่ที่จิต อะไรที่มันเกิดขึ้นมา แล้วสงสัย เลิกมัน ถ้ายัง

ไม่รู้แจ้งเมื่อใดแล้วอย่าพึงทำมัน อย่าพึงพูดมัน เช่นว่า อันนี้ผิดไหมหนอ หรือไม่ผิด อย่างนี้คือยังไม่รู้ความเป็นจริงแล้ว อย่าทำมัน อย่าไปพูดมัน อย่าไปละเมิดมัน”

“นี่ผมก็นั่งฟังอยู่ ก็เข้ากับธรรมะที่ว่า ธรรมะที่ถูกต้องตามคำสอนของพระพุทธเจ้า

ธรรมอันใดเป็นไปเพื่อความสะสมซึ่งกิเลส

ธรรมอันใดเป็นไปเพื่อความประกอบทุกข์

ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความกำหนดยึดอัมใจ

ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความมักมาก

ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความมักใหญ่ใฝ่สูง

ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความคลุกคลีหมู่คณะ

ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความเกียจคร้าน

ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความเลี้ยยกาย

ลักษณะตัดสินพระธรรมวินัย ๘ ประการนั้น รวมกันลงไปแล้ว อันนี้ สัตถุธรรม เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า นอกนั้นไม่ใช่”

ไม่มีเจตนาจะทำผิดแล้ว

ในที่สุดหลวงพ่อก็เล่าว่าท่านได้หยุดการศึกษาทางพระวินัย

“ดูไป ๆ นาน ๆ ผลที่สุดในสมัยทุกวันนี้เนะ ทิ้งแล้ว ทิ้งเพราะอะไร ? เพราะรู้แล้วว่าจะไม่ทำมันอีกละ ขึ้นชื่อว่ามันเป็นบาปเป็นผิดแล้วจะไม่ทำเป็นอันขาด มันตั้งใจอยู่อย่างนี้มันก็ไม่เป็นบาปมันไม่ผิด เพราะเราไม่มีเจตนาอันใดแล้ว อันนี้เป็นสิ่งที่สำคัญ พระวินัยทุกแง่ทุกมุมเนะ จะให้จบมันไม่จบหรอก นอกจากที่ตัวเรา”

“ท่านที่มีธรรมะพอสมควร มีที่พึ่งแล้ว ท่านถึงปล่อยวาง สมัยก่อนต้องแบกคัมภีร์พระวินัยไปตั้งหลายปีถึงได้ทิ้งมันเนะ ทิ้งแล้วมันก็ยังอยู่ จิตมันเป็นธรรมแล้ว ถึงจะไม่มีอะไร มันก็ไม่เป็นอะไร มันก็ไม่เป็นอะไรของมัน ไม่ใช่ว่าไม่สนใจพระวินัย สนใจพระวินัยอยู่ แต่รู้เรื่องของพระวินัยแล้วจะไปรักษาให้หมดทุก ๆ ลิกขาบทเนะตาย ไปเอาจริงเอาจังอย่างนั้นไม่ได้ เรามาถึงพระวินัยแล้วก็วกเข้าไปหาธรรมะ”

แต่อย่างไรก็ตามนี้ไม่ได้หมายความว่า หลวงพ่อเลิกรักษาพระวินัย ท่านก็ยังปฏิบัติตามอย่างเดิม ด้วยความเคารพต่อพระธรรมวินัย และเพื่อเป็นตัวอย่างแก่ศิษยานุศิษย์ในปัจจุบันและอนุชนรุ่นหลัง

หิริ โอตตปปะ

คำสอนของหลวงปู่มั่นประทับใจหลวงพ่อยังยิ่ง ฉะนั้นเมื่อท่านได้มาเป็นเจ้าอาวาสที่วัดหนองป่าพง หลวงพ่อมักเอ่ยถึงอยู่เสมอ และยืนยันว่า ผู้ใดมีธรรมอันเป็นโลกบาล ๒ ข้อ คือ

ความเกรงกลัว และ ความละอายต่อบาปสถิตอยู่ในใจ ผู้นั้นจะเป็นผู้ที่สมบูรณ์ด้วยศีล มีอาจารย์ และมรรยาทที่เพียบพร้อม เพราะธรรมหมวดนี้จะครอบคลุมพระวินัยทุกสิกขาบท

“ถ้าหากว่าเราสนใจจริง ๆ จิตใจเราจะต้องละอายต่อบาป กลัวต่อความผิด รู้จิตของตน อยู่ว่าสงสัย แล้วไม่ทำ ไม่พูด เรื่องสมาธิทิเทศก็เหมือนกัน เรื่องปัญญานิทเทศก็เช่นกัน หิริ โอตตัปปะ อยู่ในหนังสือมันก็เป็นอย่างหนึ่ง ถ้ามันมาตั้งอยู่ในใจของเราแล้วมันก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง”

“พระวินัยทั้งหมดเราอ่านคร่าว ๆ ให้มันรู้จัก ให้มีความละอายมีความกลัวเท่านี้แหละ จะทำอย่างนี้มีความละอายเกิดขึ้นมา แล้วอันนั้นไม่ทำมัน จะถูกหรือผิดก็ช่าง มันยังไม่ทำเลย จะพูดอย่างนี้มันจะผิดหรือถูก เมื่อไม่รู้จักไม่ต้องพูดมันเลย อันใดที่เรายังไม่รู้จัก อย่าเพิ่งทำ อย่าเพิ่งพูด เรียนครูบาอาจารย์ก่อน นี่คือการรวมของพระวินัย อาย กลัวต่อความชั่วทั้งหลาย แล้วยุงตัวนี้จะเจตนาไปฆ่ามันนะ เหมือนกับเราฆ่ามนุษย์คนหนึ่ง มันขนาดนั้น มดตัวนี้เราจะแกล้ง ไปฆ่ามันก็เหมือนฆ่าวัวตัวหนึ่ง มันขนาดอย่างนั้น จิตใจมันเป็นอย่างนั้น แต่เมื่อยุงมันมากัดเรา เรามีความรู้สึกมันคันนะ เราก็กว้าไปเกาเสีย เอ้อ! อย่างนี้ยุงตายไปมันก็ไม่มีอะไร แต่ก็ยังเตือนให้เราสติขึ้นให้มากอีก อย่าประมาท มันต้องเพิ่มไปอย่างนั้นเรารักษาทีเดียวนี้ มันจะครอบ ทุกสิกขาบทเลยนะ ให้มีความละอายหนึ่ง มีความกลัวหนึ่ง ๒ ตัวเท่านี้แหละ พระวินัยทุกแห่งทุกมุม จะมาตกอยู่ตรงนี้ ๒ คำนี้ มีความอาย มีความกลัวเท่านี้เองก็เป็นธรรมะแล้ว จะต้องเป็นอย่างนี้”

พระนวกะที่เพิ่งบวช ยังใหม่ต่อพระธรรมวินัย มักจะเห็นว่าการรักษาพระวินัยเป็นภาระ อันหนัก จะขยับเขยื้อนไปทางไหน ก็มีแต่ความผิดทั้งนั้น รู้สึกอึดอัดใจเหลือเกิน แต่หลวงพ่อบริียบ

เทียบการบังคับให้จิตที่พยศโหดร้าย ย่อมอยู่ใต้ระเบียบแบบแผนของพระวินัย ก็เหมือนการจับเสือโคร่งจากป่ามาใส่กรง ที่แรกมันต้องต่อต้านดิ้นรนกระสับกระส่ายเป็นธรรมดา แต่มันจะค่อย ๆ ค่อย ๆ และยอมรับความจริงไปเอง ท่านปลอบใจว่า

“ไม่ใช่ใจเราที่เป็นทุกข์ แต่เป็นกิเลสต่างหาก ที่เดือดร้อน ต้องอดทน” ท่านอุปมาเอาไว้ว่า กิเลส และ ทิฏฐิมานะก็เหมือนกับแผลร้าย พระวินัยเป็นเหมือนเครื่องมือสำหรับใช้เหยียบเข้าไปเพื่อทำความสะอาด เอาของเน่าสกปรกออกไป

“พระวินัยนี้จะเป็นของก่อกรวนกับผู้ประพฤติปฏิบัติทั้งหลาย และก็มีประโยชน์มากด้วย ไม่ใช่ที่ไม่มีประโยชน์ สมกับที่ท่านว่า ไม่รู้สิกขาบทไหนก็ให้รู้ ไม่รู้ก็ต้องได้ถามท่านผู้รู้ ถ้าหากว่าเราไม่รู้ตามสิกขาบทอยู่ข้างนอก เราจะไม่รู้เท่าทันอาบัติ”

ใช้ให้เป็น

“กลัวจนตายนะแหละ พระวินัยเป็นเหตุให้เดือดร้อนสารพัดอย่าง สำหรับผู้ที่ใช้อย่างไม่ใช่นะ” แม้ว่าหลวงพ่อก็จะเน้นให้พระเถระเอาใจใส่กับศีลของตนอย่างจริงจัง ให้เห็นภัยแม้ในอาบัติเล็กน้อย ท่านก็ยังเตือนไม่ให้ยึดติดในพระวินัย

“ศีลหรือพระวินัย และศีลธรรม เป็นสิ่งจำเป็นยิ่งต่อผู้ฝึกปฏิบัติ แต่ต้องไม่ยึดมั่นถือมั่นในกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อย่างงมงาย ในการละเมิดข้อห้ามนั้น มันสำคัญที่เจตนา ท่านย่อมรู้อยู่แก่ใจของท่านเอง อย่ากังวลกับพระวินัยให้มากจนเกินไป ถ้านำมาปฏิบัติอย่างถูกต้อง ก็จะช่วยส่งเสริมการฝึกปฏิบัติ แต่พระภิกษุบางรูป กังวลกับกฎเกณฑ์เล็ก ๆ น้อย ๆ มากเกินไป จนนอนไม่เป็นสุข พระวินัยไม่ใช่ภาระที่ต้องแบก”

หลวงพ่อก็ให้ใคร่ศึกษา และจงรักภักดีต่อพระวินัย แต่ไม่ให้เกิดตัวตนว่า เราดี หรือเราบริสุทธิ์ จนชอบเที่ยวเพ่งโทษผู้อื่นที่ไม่เคร่งเท่าตน ซึ่งเป็นการยกตนข่มท่าน และหลวงพ่อก็ให้ระวังไปจนถึงความวิตกกังวลหรือความลังเลสงสัย พุดสั้น ๆ ท่านให้ใช้ปัญญาในการรักษาศีล ท่านเตือนสติลูกศิษย์ว่า พระวินัยเป็นส่วนหนึ่งของมรรค แต่ไม่ใช่เป้าหมายของการปฏิบัติ ท่านบอกว่า

“พระพุทธรองค์ตรัสรู้พระธรรมไม่ได้ตรัสรู้พระวินัย และให้เห็นว่าธรรมะลึกซึ้งกว่า เพราะพระวินัยยังอยู่ในเขตของเหตุผล แต่ธรรมะบางส่วนอยู่นอกเหตุเหนือผล”

ความสงสัย

เรื่องความสงสัยในพระวินัย ย่อมมีได้เป็นธรรมดา เนื่องด้วยสิกขาบทมีมาก และในแต่ละสิกขาบทนั้นมีความละเอียดซับซ้อน ถ้าไม่หมั่นศึกษาหรือไม่หมั่นได้ถามผู้รู้ การรักษาวินัยก็จะคลอนแคลนได้ ถ้าผู้รักษาคือคนขี้สงสัยก็ยิ่งเสี่ยงต่อความวุ่นวาย

“บางคนอ่านพระวินัยแล้วเป็นอันนั้น ๆ เป็นอาบัติทุกนาทีเดียว นี่ก็คนไม่มีปัญญา ที่ผมเคยเล่าให้ฟังนะ นายคำอยู่ที่บ้านทุ่ง บวช ๓ พรรษานะ เดินจงกรมไปตึก ๆ นึกถึงอันนั้นมา อ้าว!

เป็นอาบัติแล้ว แวะไปหาแสดงอาบัติกับท่านที่เดินจงกรมด้วยกัน ท่าน ๆ ผมเป็นอาบัติแล้ว เดินไป
อีกก้าวสองก้าว อ้าว! อันนี้อาบัติอีกแล้ว เลยแสดงอาบัติอยู่ตลอดเวลา เลยเป็นบ้าเลย คุณอะไร
มันจะเป็นอาบัติไปทั้งนั้น

ผ้าไตรเดียวนะบวชเข้ามาแล้ว ภาวนาไปนึกไป ใ้ผ้านี้ถ้าจะยังไม่ พินทุ* ละกระมัง
อ้าว! สงสัยอีกแล้ว ไปเสียสละผ้าใหม่ พินทุใหม่ ทำไป ต่อมาอีก ๓-๔ วันเดินจงกรมไปมา
เราพินทุอธิษฐานหรือเปล่าไม่รู้ สงสัยอีกแล้ว ไปเสียสละผ้าอีกแล้ว มาพินทุแล้วอธิษฐานใหม่
มาอีก ๕-๖ วันทำไปอีก อ้อ! อธิษฐานออกชื่อผ้าหรือเปล่าก็ไม่รู้ อ้าว! เอาอีกแล้ว ไปเสียสละ
อีกแล้ว ยิ่งดูพระวินัยไปเท่าไร ยิ่งเกิดความวุ่นวายสงสัยไปหมดทุกแง่ทุกมุมเลย มันเป็นเสียอย่างนี้
บวช ๓ พรรษานะ ไม่มีอะไร สงสัยทั้งนั้น จนพระที่อยู่ใกล้ ๆ กันรังเกียจ เวลาเดินจงกรมก็เพียร
หาอาบัติเพียรหาความผิด เดินตอก ๆ เดียวก็ ท่านครับให้ผมแสดงอาบัติหน่อย พระที่อยู่ใกล้ ๆ กัน
วุ่นวายจนต้องหนี ปลงเท่าไรอาบัติก็ยังไม่หมดเสียที จำเป็นจะต้องสึก นี่สงสัย สึกเสียแล้ว
มันเกิดนิรวณทำอะไรไม่ได้ มันเกินไป เดียวนี้สึกไปทำนาไปขายของแล้ว เลยหมดสงสัยไม่มีนิรวณ”

อีกโอกาสหนึ่ง หลวงพ่อเทศน์อบรมพระภิกษุสามเณรเรื่องความสงสัยว่า “ตะวันยังไม่
๕ โมง แต่ในเวลานั้นฝนฟ้าอากาศมันครึ้ม ไม่สามารถมองเห็นตะวันได้ ไม่มีนาฬิกา เราก็ต
คิดประมาณเอาว่า มันจะบ่ายไปแล้วกระมัง มีความรู้สึกอย่างนี้จริง ๆ ในจิตใจเราสงสัยอยู่
แต่ฉันอาหารเสีย พอฉันไปได้พักหนึ่ง แสงสว่างจากพระอาทิตย์ก็เกิดขึ้นมา ได้ ๕ โมงกว่าเท่านั้น
นี่เป็นอาบัติแล้ว เพราะว่าเผอเรอ ไม่เอื้อเฟื้อ ไม่พิจารณาให้ถึถ้วนนี้เอง ไม่สังวรสำรวม

๑. ถ้าหากว่าสงสัยแล้วยังทำอยู่ อย่างนี้ท่านปรับอาบัติทุกกฏ เพราะว่าสงสัย

๒. สงสัยว่าบ่ายแต่ความจริงนั้นยังไม่บ่าย ถูกอยู่ แต่ก็ปรับอาบัติ เพราะไม่สังวรระวัง
ประมาท

๓. ถ้าหากว่าบ่ายไปแล้ว สงสัยว่าไม่บ่าย ก็เป็นอาบัติปาจิตตีย์

ที่ท่านปรับอาบัติทุกกฏนี้เพราะไม่สังวรสำรวม สงสัยอยู่ จะถูกก็ตามจะผิดก็ตาม ต้องอาบัติ
ถ้าหากมันถูกปรับอาบัติหย่อนลงมา ถ้าหากมันผิดก็ปรับอย่างเต็มที่เลย”

อันใดที่สงสัยแล้วอย่าไปพูดมันเลย อย่าไปทำมันเลย ที่เราไม่รู้จะต้องถามครูบาอาจารย์
เสียก่อน เมื่อมันเกิดขึ้นกับเรา เราจะเห็นว่าจิตของเราอมรับหรือยัง ว่าทำผิดมันผิด ทำถูก
มันถูก อย่างนี้เราอมรับหรือเปล่า

“ถ้ายังไม่รู้แจ้งเมื่อใดแล้ว อย่าเพิ่งทำมัน อย่าเพิ่งพูดมัน ถ้าหากว่ายังไม่รู้จักสิกขาบทใด
ข้ออรธอันใด ก็ให้ศึกษาให้รู้สิกขาบทนั้นด้วยความพยายาม จงรักภักดีต่อพระวินัย ถึงไม่รู้ ท่านก็
ให้ศึกษาข้อนั้นให้รู้ ถ้าไม่เอาใจใส่ก็เป็นอาบัติอีก”

* พินทุ การเขียนรูปวงที่มุมผ้า ตามวินัยบัญญัติ เพื่อทำให้ผ้าเสียความสวยงาม และเพื่อเป็นเครื่องหมายของ
เจ้าของ

“อาหารขบฉันที่เขาเอามาถวาย อะไรต่าง ๆ ที่สงสัย ไม่เอา แม้มันจะมีอะไรเลิศ ประเสริฐเท่าไรก็ไม่เอา ยกตัวอย่าง ถ้าเราอยู่ในป่า ไปบิณฑบาตเขาใส่ปลาต้มให้เป็นห่อ มีแต่ ปลาต้มอย่างเดียวเท่านั้น มาเปิดดูเห็นเป็นปลาต้มไม่สุกดีเลยทิ้ง ฉันทัวเปลว ๆ ดีกว่า มันไม่กล่ำ ล้วง อย่างนี้จึงเรียกว่า จิตมันเห็น การรักษาพระวินัยก็ง่ายขึ้น”

“ผมงงเกือบจะลืกลั้วจริง ๆ เพราะว่าเห็นความบกพร่องในการกระทำในการปฏิบัติ ใน คุรุบาอาจารย์สารพัดอย่าง ร้อน! นอนไม่ได้เลยบาปจริง ๆ มันบาปด้วยความสงสัย สงสัยเท่าไร ก็ยิ่งภาวนาไป ยิ่งทำความเพียรไป สงสัยที่ไหนก็ทำไปเรื่อย ๆ ที่นั่นปัญญามันเกิดความเปลี่ยนแปลง ขึ้นมาเรื่อย ๆ แต่ก่อนอาบัติทุกกฎไม่รู้เรื่อง ไม่รับฟังอะไรทั้งสิ้น เมื่อมาเข้าใจธรรมะจริง ๆ ถือข้อ ปฏิบัตินี้แล้ว อาบัติทุกกฎก็กลายเป็นปาราชิกเลย”

หลวงพ่อสอนพระวินัย

ในช่วงเข้าพรรษา ที่วัดหนองป่าพงมีการอบรมพระวินัยในตอนเย็นหลังทำวัตรเสร็จตลอด ทั้งพรรษา ตำราที่หลวงพ่อใช้เป็นหลักคือ หนังสือบุพพสิกขาวัตนวนา แต่งโดยพระอมราภิรักขิต (อมโร เกิด) วัดบรมนิวาส พ.ศ. ๒๔๐๓ ในสมัยรัชกาลที่ ๔ ซึ่งเป็นหนังสือที่มีความละเอียดใน สิกขาบทต่าง ๆ อย่างมาก มีทั้งสิกขาบทที่มีมาในพระปาฏิโมกข์ และนอกปาฏิโมกข์ ข้อวัตรปฏิบัติ ต่าง ๆ อธิบายอย่างพิสดาร เรียกกันสั้น ๆ ติดปากว่า หนังสือบุพพสิกขา อันเป็นหนังสือที่หลวงพ่อ ได้ใช้ศึกษาหาความรู้ในเรื่องพระวินัยมาตั้งแต่ท่านเป็นพระบวชใหม่ เมื่อมาเป็นครูบาอาจารย์ ท่านก็ยังถือเอาหนังสือบุพพสิกขานี้ เป็นบรรทัดฐานของพระวินัย ประจำวัดหนองป่าพง

ตลอดระยะเวลาหลายปี ท่านเป็นคนอ่านและอธิบายสำนวนเพิ่มเติมด้วยตัวท่านเอง ต่อมา ก็ได้มอบหมายให้พระรูปอื่นทำหน้าที่นี้แทนบ้าง ท่านเล่าให้ฟังว่า

“การที่มาอบรมพระเถระนี้ ผมก็ยังเอาบุพพสิกขานี้เป็นหลักฐาน ได้อ่านบุพพสิกขา เวลา ศึกษาพระวินัยให้พระฟังอยู่หลายปี อยู่วัดป่าพงนี้ผมทั้งนั้นละที่อ่านให้ฟัง สมัยนั้นขึ้นธรรมาสน์เทศน์ อย่างน้อยก็ต้อง ๕ ทุ่มหรือ ๖ ทุ่ม บางทีก็ตีหนึ่งตีสองนะ สนใจแล้วก็ฝึกฟัง แล้วก็ไปดู ไปพิจารณา ถ้าเราฟังเฉย ๆ นี่ ผมว่าไม่เข้าใจแยกคาย ออกจากการฟังแล้ว เราต้องไปดู ไปวินิจฉัย มันถึงจะเข้าใจ”

หลวงพ่อได้ให้คำแนะนำในการศึกษาพระวินัยเพิ่มเติมว่า

“ถ้าจะให้มันดีจริง ๆ นะ ถ้าเรามีหนังสืออีกเล่มหนึ่ง เราจะศึกษาพระวินัยของเรา ต้อง ไปดูในกฎของเรา เวลาว่าง ๆ ดูไปพิจารณาไปเรื่อย ๆ แล้วก็เข้ามาฟังธรรม แล้วพิจารณานาน ๆ เมื่อมันไม่เข้าใจก็มาเรียนถามท่าน ๆ ก็ช่วยแนะนำ แต่มันเป็นของละเอียดมากเหลือเกินอันนี้นะ เราจะตามมันไม่ทัน สิ่งที่มีมันละเอียด ๆ นี่ มันละเอียดเช่นนั้นแหละ เรารักษามันไม่ทันเลย ต้องอาศัยกาลอาศัยเวลานาน ๆ อาศัยศึกษากับครูบาอาจารย์ เรื่อย ๆ ไป และกระทำไปเรื่อย ๆ”

ทดสอบ

ลักษณะต่าง ๆ ในพระวินัยมีความละเอียดลึกซึ้งมาก บางทีหลวงพ่อก็ใช้เป็นอุบายทดสอบสติของลูกศิษย์ว่า มีความแคล่วคล่องตื่นตัวอยู่เพียงใด เช่น ในกรณีที่พระผู้ใหญ่ไม่สมควรงอเท้าหรือไม่มีสิ่งปกคลุมศีรษะ พระผู้น้อยก็ต้องถอดรองเท้าออก หรือลดร่มลง บางครั้งท่านเดินไปกลางแดดโดยเอาผ้าสรงน้ำวางไว้บนศีรษะ ครั้นเมื่อเอาออกแล้วจะย้อนกลับมาดู ถ้าลูกศิษย์รูปไหนไหวตัวช้าไม่รู้จักสังเกต จะต้องถูกท่านดุ

ครั้งหนึ่งขณะพาพระไปธุระ ในเวลากลางคืนหลังจากเทศน์เสร็จ มีโยมพูดขึ้นมาว่า “ไก่ออนคูนีพรุ่งนี้จะเชือดทำอาหารถวาย ท่านเทศน์ถูกใจเหลือเกิน พรุ่งนี้ท่านจะลาไปเสียแล้ว” พอรุ่งขึ้นในมือจันทน์ก็มีทั้งลาบไก่ ต้มไก่ ไก่ย่าง พระที่ติดตามไปด้วยไม่ได้นึกเฉลียวใจคำพูดของโยมเมื่อคืนก่อน ว่าสัตว์ที่เขาเฉพาะเจาะจงฆ่ามาทำอาหารถวาย พระรับไม่ได้ จึงฉันทันใหญ่ แต่หลวงพ่อก็ไม่แตะเลย เพียงแต่ถามว่า

“อร่อยไหมไก่ออน” แล้วก็จ้องหน้า

“เออ! ช่างไม่คิดอ่าน ไม่รู้สิกรู้สมอะไรเลย แต่ไม่เป็นไรหรอก เพราะท่านไม่รู้ ผมนะพอเห็นไก่เสียวาบเลย”

วินัยทางปฏิบัติ

แม้ในสิกขาบท ๒๒๗ ข้อนั้น จุดประสงค์และวิธีการนำไปใช้ในทางปฏิบัติก็ไม่ชัดเจนเสมอไปทีเดียว เพราะสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในประเทศอินเดีย ซึ่งมีผลต่อการบัญญัติสิกขาบทบางข้อก็ไม่เหมือนกับสังคมในยุคสมัยนี้ เช่น *นุ่ณ* ที่พระพุทธองค์ทรงห้ามภิกษุใช้ เพราะเป็นของฟุ่มเฟือยในสมัยนั้น กลับเป็นของหาง่ายในสมัยนี้ อนึ่งสิกขาบทบางข้อไม่ได้ระบุรายละเอียดในทางปฏิบัติหรือกล่าวถึงไม่ครบถ้วนกระบวนการความ เพราะฉะนั้นการรักษาพระวินัยไม่ใช่การกำกับชีวิตด้วยกฎข้อบังคับเหมือนสมัยโบราณอย่างมงาย แต่อาศัยการศึกษาเล่าเรียน ค้นคว้าและการพิจารณาเงื่อนไข ที่กำหนดความหนักเบาของอาบัติอย่างละเอียด และใช้สถิติสัมปชัญญะมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ด้วยเหตุที่สิกขาบทต่าง ๆ มีความลึกซึ้งมากเช่นนี้ และการปฏิบัติในวัดวาอารามต่าง ๆ ในเมืองไทย มักไม่ค่อยตรงกันในรายละเอียดปลีกย่อย จะยกตัวอย่างให้เห็นข้อวัตรมาตรฐานที่หลวงพ่อบัญญัติตามพระพุทธเจ้าอย่างเคร่งครัดดังนี้

อทินนาทาน

ในสิกขาบทปาราชิกข้ออทินนาที่บัญญัติไว้ว่า “ภิกษุถือเอาของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ ได้ราคา ๕ มาสกต้องปาราชิก” อันว่า ๕ มาสกนั้นเป็นหน่วยของเงินในสมัยโบราณ ซึ่งในปัจจุบันนี้ยังไม่มีข้อยุติว่ามีราคาเท่าไร สำนักวัดหนองป่าพงจึงได้ถือเอาราคาทรัพย์เพียงหนึ่งบาท เป็นวัตถุแห่งอทินนาทานปาราชิก ภิกษุผู้ต้องอาบัติปาราชิกขาดจากความเป็นพระทันที ฉะนั้นพระต้องระมัดระวังอย่างยิ่ง เมื่อต้องการสิ่งใดแม้ในสิ่งเล็กน้อยก็ต้องขอสงฆ์ก่อน หลวงพ่อเคยอบรมไว้ว่า

“อย่างยาสีฟันนะ ไปหยิบมาล้างกลัองหนึ่งกลัองคนจะเห็น นี่มันเป็นอาการของอาบัติปาราชิกของในศาลาหรือที่ไหนก็แล้วแต่ ต้องบอกครูอาจารย์ให้ทราบก่อน ง่าย ๆ อาบัติปาราชิก ไม่ยากเป็นอาการของขโมย มีจิตมัวหมองเป็นขโมย แล้วหยิบของสิ่งนั้นขึ้นมา”

การประเคน

บางสิกขาบทไม่มีรายละเอียดที่บ่งไว้ชัดเจนสำหรับใช้ในทางปฏิบัติ ในกรณีเช่นนี้หลวงพ่อมักจะตั้งข้อวัตรให้รัดกุมเคร่งครัดยิ่งขึ้น เพื่อช่วยในการฝึกสติ เพิ่มความระมัดระวังยิ่งขึ้น เช่น ในพระวินัยไม่ได้วางหลักไว้โดยตรงว่า ในกรณีที่อาหารยังไม่ได้ประเคนแต่พระไปจับต้องเข้า จะเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างไร หลวงพ่อจึงตั้งข้อวัตรขึ้นมาว่า ถ้าพระรูปใดจับต้องแล้วแต่ของนั้นไม่เคลื่อนไหว พระรูปนั้นห้ามฉัน แต่ถ้าเคลื่อนออกจากฐานแล้ว พระทุกรูปในวัดจะฉันไม่ได้เด็ดขาด

ในสมัยก่อนที่อาหารการขบฉันยังขาดแคลน วันหนึ่งมีโยมจากอุบลฯ ๑๐๐ คนมาหาจากเมืองเอาแกงหม้อใหญ่มาทำบุญ พระรูปหนึ่งเผลอไปยกขึ้นมอดักแจกทั้ง ๆ ที่หม้อยังไม่ได้รับการประเคน หลวงพ่อเห็นแล้วก็สั่งส่งหม้อใหญ่นั้นไปให้สามเณรที่นั่งท้ายแถวฉัน เป็นบทเรียนที่เจ็บปวดพอสมควรสำหรับพระสงฆ์ ข้อวัตรเช่นว่านี้ ทำให้พระระมัดระวังตัวมากขึ้นเมื่ออยู่ใกล้อาหาร

สตรี

เรื่องผู้หญิง หลวงพ่อเข้มงวดเอากับลูกศิษย์ของท่านมาก เพราะเป็นที่ทราบกันดีว่า กามราคะเป็นมารตัวสำคัญที่ทำให้พระต้องลาสิกขา เป็นอุปสรรคอันยิ่งใหญ่ต่อการประพฤติปฏิบัติ ในพระวินัยบัญญัติก็มีหลายสิกขาบทที่วางหลักไว้อย่างเข้มงวด เพื่อกำกับการติดต่อกับมาตุคาม ป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นก่อนที่จะสายเกินแก้ เช่น ห้ามภิกษุไปไหนมาไหนสองต่อสองกับมาตุคาม ห้ามพูดคุย สำเร็จการนอนการนั่งในที่ลับหลับตาสองต่อสองกับมาตุคาม จนกระทั่งห้ามมีการถูกต้องสัมผัสเนื้อตัวซึ่งกันและกัน

ที่วัดหนองป่าพง แม้ว่าจะมีแม่ชีอยู่เป็นจำนวนมากก็ตาม แต่แม่ชีกับพระเหมือนอยู่กันคนละโลก โดยมีข้อวัตรที่ห้ามพระ และแม่ชีมีการติดต่อพูดคุยกัน ถ้ามีเหตุจำเป็นก็ต้องผ่านเจ้าอาวาส หลวงพ่อถือว่า พระกับชีปฏิบัติกันอย่างนี้ไม่ใช่เพราะรังเกียจกัน แต่เป็นการให้เกียรติซึ่งกันและกัน หลวงพ่อเองก็ระวังตัวมาก ได้ถุณกุฎีท่านซึ่งใช้เป็นที่พักผ่อนก็โล่ง และถ้ามีแขกผู้หญิงมา ต้องมีพระหรือเณรหรือโยมผู้ชายเป็นพยานรู้เห็นสิ่งที่หลวงพ่อสันทนาอยู่กับผู้หญิงอยู่ด้วยเสมอ ฉะนั้น ไม่เคยมีใครใส่ร้ายท่านในเรื่องผู้หญิงเลย และหลวงพ่อก็เป็นตัวอย่างที่ดีแก่สานุศิษย์อยู่ตลอดเวลา หลวงพ่อเคยเตือนพระภิกษุสามเณรอยู่เสมอว่า

“ระวังเถอะผู้หญิง อย่าไปใกล้มัน ไม่ใช่ใกล้ไม่ใช่ไกล แค่สายตาไปผ่านพริบ!..เท่านั้นแหละ มันเป็นพิษเลย” ท่านจึงให้ระวัง และเล่าเรื่องที่พระอาณนท์เคยกราบทูลถามพระพุทธองค์ว่า

“จะให้ข้าพระองค์ประพฤติกับมาตุคามอย่างไรดี”

“อาณนท์ อย่าเห็นเลียดีกว่า”

พระอาณนท์ก็คิดไป เอ! มันมีตาจะไม่ให้เห็นคน จะทำอย่างไรหนอ

“ถ้าเหตุมันจะต้องได้เห็น จะให้ข้าพระองค์ปฏิบัติอย่างไร พระเจ้าข้า”

“อย่าพูดดีกว่า อานนท์”

อ้าว! พระอานนท์ก็คิดต่อไปว่า

“ถ้าเหตุจะต้องให้พูดมีอยู่ จะให้ข้าพระองค์ปฏิบัติอย่างไรพระเจ้าข้า เช่นว่าเราเดินทางไปไม่รู้จักทาง เราหลงทางนะ เห็นผู้หญิงเดินผ่านมา เราก็จำเป็นจะต้องถาม”

“ถ้าเหตุจะให้ถามมีอยู่ ก็ให้มีสติ”

“เห็นไหม ครั้งแรกท่านว่าไม่เห็นมันเลยดีกว่าผู้หญิงนี้ ตัดเบื่องแรก ไม่ให้เห็นดีกว่า เหตุจะต้องเห็นมีอยู่ ก็ไม่ต้องพูด เหตุจะต้องพูดมีอยู่จะทำยังไง ต้องมีสติให้มาก นี่คือการปฏิบัติต่อสตรีเพศ สายตามันประสบกันเท่านั้นแหละ ใจมันจะขาดอยู่ตั้งเดือนสองเดือน บางทีจนตายแหละ แม้แต่ที่นั่น มันลุกไปใหม่ ๆ ตรงนั้นยังนึกอยากจะไปคลำเลย นั่นแหละต้นหาละนั้น ไปแล้วก็ยังเห็นหน้ากันอยู่ มันเป็นนิมิตอย่างนั้น เราจะไปนั่งคุยกันสองต่อสอง หนูเป็นอย่างงั้น หนูเป็นอย่างงี้ มันก็หนู ๆ อยู่นั่นแหละ ๓ ปีมันก็ยังหนู ๆ อยู่ในหู ในใจนั่นแหละ เสียหายมาก อย่าไปคลุกคลีมันเลย อันตรายของเราอันนี้”

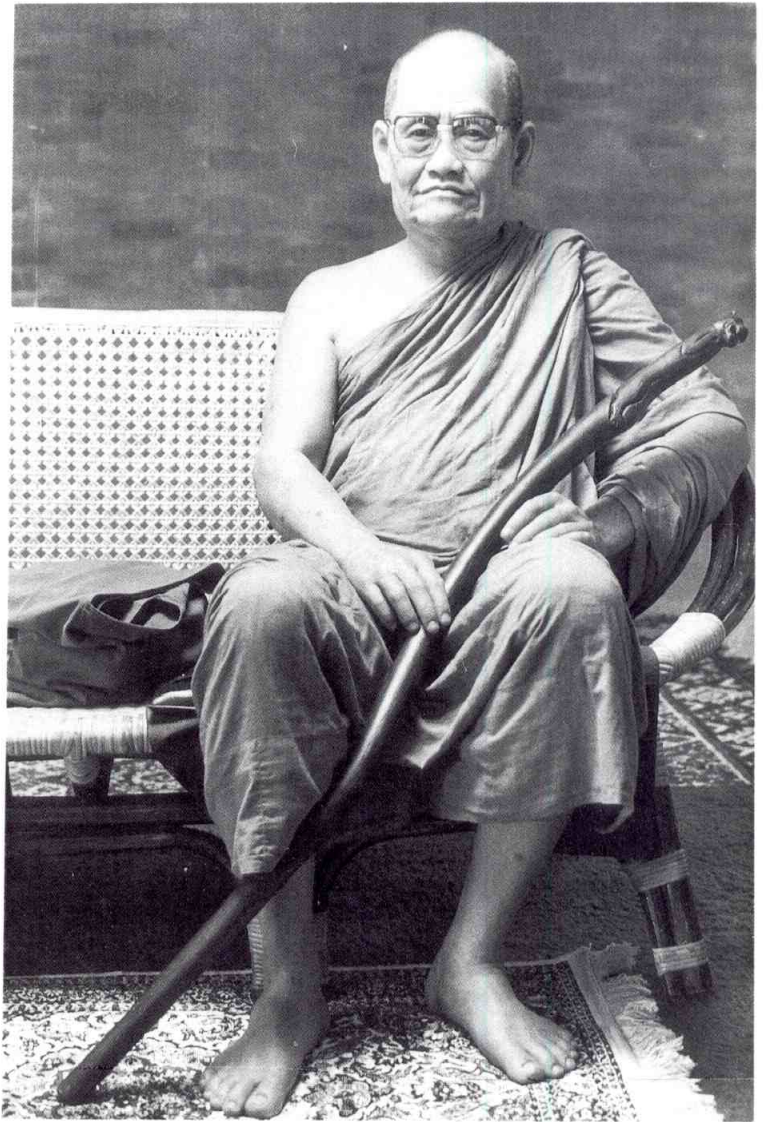
ปวารณา

ปวารณา คือการที่ทายกทายิกาผู้มีศรัทธา ได้เชื้อเชิญให้ภิกษุขอได้ซึ่งปัจจัยสี่อันควรแก่สมณบริโภค โดยอาจจำกัดในเรื่องกาล โอกาส และสิ่งของก็ได้ ถ้าพระภิกษุได้ขอสิ่งใดมาจากคนที่มิใช่ญาติ หรือผู้ที่มิได้ปวารณาเอาไว้ก่อน ต้องนำของที่ได้มานั้นมาสละเสียแก่สงฆ์ หลวงพ่อเข้มงวดมากในเรื่องการขอของจากญาติโยม ทั้งยังห้ามการบอกบุญเรียไรในทุกรูปแบบอีกด้วย เพราะท่านถือว่า การขอของหรือเรียไรอย่างพร่ำเพรื่อเป็นการรบกวนญาติโยม และเป็นเหตุให้เขาอาจเสื่อมศรัทธา หลวงพ่อเองแม้จะมีญาติพี่น้องอยู่ใกล้ ๆ วัดก็ตาม ท่านก็ไม่ยอมออกปากขออะไรทั้งสิ้น แม้จะมีญาติโยมได้ปวารณาเอาไว้ คือเปิดโอกาสให้ขอได้ซึ่งปัจจัย ๔ เครื่องสมณบริโภค หลวงพ่อท่านก็มักพูดเตือนอยู่เสมอว่า

“ทำอย่างนั้นไม่ได้นะ ถึงเขาจะปวารณาแล้วแต่ก็ต้องคิดเห็นใจเขาบ้าง เขามีครอบครัวต้องรับผิดชอบ การทำมาหากินก็ลำบาก พวกท่านไม่เคยบริหาร ท่านรู้ไหมบางครั้งบางครั้งเงินสักสตางค์ก็ไม่มีในครอบครัวนั้น แม้เขาจะปวารณาก็จริง แต่ก็ต้องดูแล ดูกาลเทศะ ไม่ใช่เห็นเขาปวารณาแล้วนึกอยากได้อะไรก็ไปขอเอา เรื่องที่ไม่จำเป็นก็เกิดจำเป็นขึ้นมา ไม่รู้จักเกรงใจเป็นการทำตามกิเลสตัณหา เป็นความย่อหย่อน เป็นความวิบัติ”

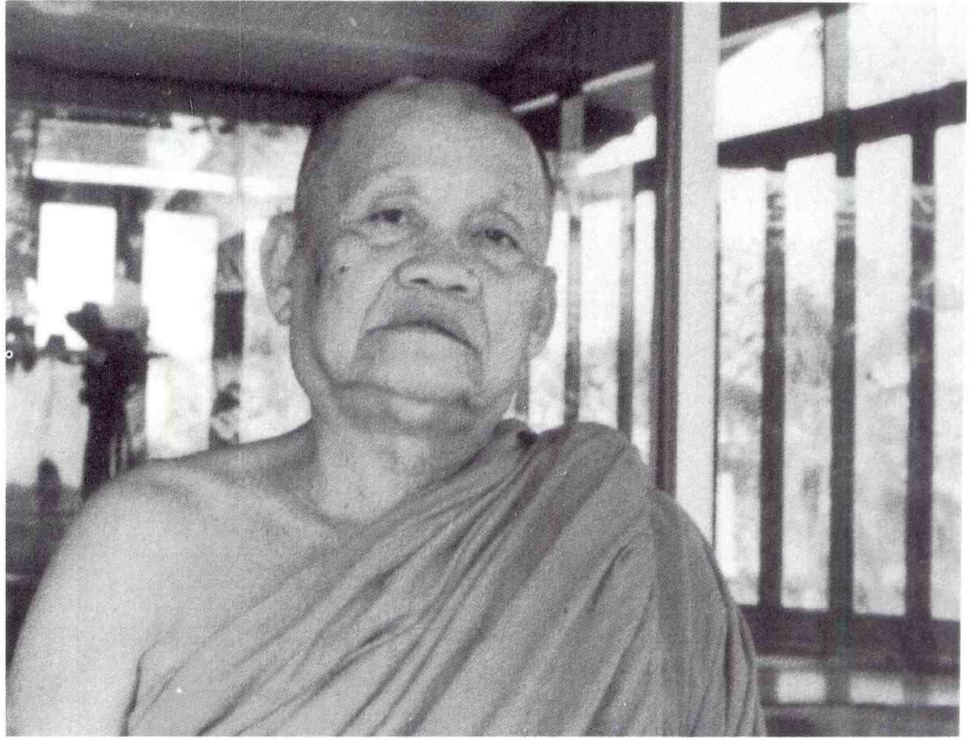
“อยู่ที่ไหนให้มันเป็นวัชป่า อย่าให้เป็นวัชบ้าน วัชปามันอิสระไม่มีใครผูกจูงจูงจุก แต่วัชบ้านมันถูกผูกไว้กับหลัก ไปอยู่ที่ไหนก็อย่าให้โยมอุปถัมภ์อุปฐากจนกระทั่งว่ามันติดไป ไม่ใช่ให้เขาผูกมามัดเหมือนวัชบ้าน อยู่ให้เป็นอิสระเหมือนวัชป่า จะอยู่ก็ได้จะไปก็ได้”

ทางฝ่ายญาติโยม หลวงพ่อก็เคยเทศนาอบรมชี้แจงว่า

“ต้องพิถีพิถันหน่อยนะ พระวินัยนี้”

“เรื่องปวารณา อาตมาจะขอพูดเพิ่มเติมให้เข้าใจ เราจะปวารณาโดยปากเปล่าก็ได้ เช่น พระพุทธเจ้าสอนว่า ข้าพเจ้าขอปวารณาปัจจัยสี่แก่พระคุณเจ้าตลอดชีวิตก็ได้ เดือนหนึ่งก็ได้ & เดือนก็ได้ ๗ วันก็ได้ ปวารณาของที่สำคัญอย่างค่ารถค่าเรือ ไม่ใช่ให้รำให้รวย ให้ขอได้ใน ปัจจัยสี่ หยูกยาอะไรต่างๆ เหล่านี้เพื่อบำบัดโรค ทั้งครอบครัวของกระผมนี้ขอปวารณาไว้ตลอด ชีวิต แต่ต้องปวารณากับพระที่สมควร อย่าไปปวารณากับพระที่ไม่รู้เรื่อง เดียวจะมาขอเอาให้หมดตัว อะไรที่สมควรแก่สมณะแล้วให้ขอได้ทุกเวลา กระผมไม่อยู่ที่ไหนก็ได้ที่บ้านของผมหือ ลูกผมก็ได้ การปวารณาเอาไว้แบบนี้มันเป็นบุญอันเลิศ เป็นบุญอันประเสริฐเลยทีเดียว แม้ว่า เรานั่งอยู่เฉยๆ ก็เรียกว่าได้บุญอยู่เรื่อย ดีมาก อันนี้ดีมาก ถ้าจะถวายใบปวารณาก็ให้เขียนใบ ปวารณามีใจความว่า ข้าพเจ้ามีศรัทธาถวายปัจจัยเป็นมูลค่า ๕๐ บาท หรือเท่าไรก็ตาม เมื่อ พระคุณเจ้าต้องการปัจจัยอันควร จงเรียกเอาจากไวยาวัจกรเทอญ แล้วถวายใบปวารณาให้พระ ตัวปัจจัยก็มอบให้ไวยาวัจกรไปอย่างนี้ก็ได้ หรือท่านไปองค์เดียวรับเงินไม่ได้ โยมก็เก็บเอาไว้เองก็ได้ เมื่อท่านต้องการก็ให้เขียนหนังสือมา หรือส่งใครมารับก็ได้ แต่มันยากหน่อย ถ้าหาก เอาตามคำสอนของพระพุทธเจ้าจริง ๆ ก็คืออย่างนี้ เพราะว่าต้องรักษาพระวินัยให้ยืนนานถาวร”

เงินและทอง

เป็นที่ทราบกันดีว่า พระสายปฏิบัติวัดหนองป่าพง มีความเคร่งครัดในสิกขาบทที่เกี่ยวกับเงินทองเป็นอย่างมาก จะไม่มีพระรูปใดที่จับเงินหรือมีปัจจัยเงินทองเป็นส่วนตัวฝากไว้ในธนาคาร ไม่ถือกรรมสิทธิ์ในเงินและทองด้วยวิธีใด ๆ ทั้งสิ้น ซึ่งตามพระวินัยบัญญัติได้มีสิกขาบทว่า

“ภิกษุรับเองก็ดี ให้ให้ผู้อื่นรับก็ดี ซึ่งทองและเงิน หรือยินดีทองและเงินที่เขาเก็บไว้ เพื่อตน ต้องนิสสัคคียปาจิตตีย์” และ

“ภิกษุทำการซื้อขายด้วยรูปียะ คือ ของที่เขาใช้เป็นทองและเงิน ต้องนิสสัคคียปาจิตตีย์” เงินทองหรือของที่ได้มาต้องนำมาเสียสละแก่สงฆ์จึงจะแสดงอาบัติตก การปฏิบัติอย่างจริงจังต่อสิกขาบทนี้มีอานิสงส์มาก เงินคืออำนาจ การงดเว้นจากการใช้เงินและทอง คือ การละสิทธิในการบังคับสิ่งนอกตัวให้เป็นไปตามใจ เป็นการทรมานกิเลสที่ดีเยี่ยม สิกขาบทนี้เป็นข้อสำคัญ ที่ทำให้วิถีชีวิตของนักบวชต่างจากของฆราวาส จึงเป็นสิ่งส่งเสริม สร้างสมณสัญญาในจิตสำนึกของพระอริยสงฆ์ในเมื่อคนในโลกส่วนใหญ่หมกมุ่นแต่ในเรื่องเงินและทอง พระสามารถเป็นตัวอย่างพิสูจน์ให้สังคมเห็นว่า ความสุขที่แท้จริงไม่ได้อยู่ที่วัตถุ ในแง่ของหมู่สงฆ์ สิกขาบทนี้ช่วยสร้างความสามัคคีในหมู่เพื่อนสหธรรมิก บรรยากาศของสำนักปฏิบัติก็เป็นไปอย่างราบรื่น ไม่มีการอิจฉาริษยาหรือแก่งแย่งกันเกี่ยวกับเอกลาภ หลวงพ่อเคยปรารภเรื่องการเก็บสะสมปัจจัยส่วนตัว ซึ่งเป็นการสรุปในเรื่องนี้ที่ดี

“ถ้าผมสิ้นไป พวกท่านทั้งหลายคงเห็นปัจจัยเงินทองอยู่ในกุฏิผม โอ้ย! เสียหายหมด เสียหายมาก เสียศักดิ์ศรีของพระปฏิบัติมากที่สุด”

การออกปากขอสิ่งของ หรือเรียไรเงินทองจากญาติโยมทุกรูปแบบ เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่หลวงพ่อบำรุงวอดมาก แม้แต่การตั้งตู้บริจาคในวัดก็ไม่มี เมื่อญาติโยมนำเงินมาถวาย ท่านก็ไม่เคยแสดงความยินดี หรือตระหนี่หวงแหน เพราะท่านถือว่าเงินทองไม่ใช่เรื่องของพระ เป็นเรื่องศรัทธาญาติโยม แม้ชีบุญอยู่ได้เล่าขยายความให้ฟังว่า

“เมื่อญาติโยมมาถวายปัจจัย ท่านจะมีไวยาวัจกรเป็นผู้เก็บเอาไว้ โดยที่ท่านจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับ ถ้าเขาจะโกงกินก็กินกันจนอาเจียนนั่นแหละ บางครั้งไวยาวัจกรไม่อยู่ ท่านก็ให้เขาเอาปัจจัยใส่ไว้ในสมุด แล้วท่านก็ไปทำธุระของท่าน ไม่ได้มาใส่ใจกับเรื่องปัจจัยนั้น กลับมาอีกครั้งปัจจัยหายไป เหลือแต่สมุดเปล่า ๆ ก็มี ท่านก็จะไม่ไปโจทก์ขานซักไซ้ไล่เลียงเอากับผู้อื่นว่า ใครมาที่นี้บ้าง เห็นพระเห็นโยมมาที่นี้ไหม ท่านจะว่า เขาไม่มีเขาถึงมาเอา”

ก่อนที่หลวงพ่อกะออกปฏิบัติ ท่านก็ยังจับเงินอยู่ ท่านเล่าให้ฟัง ถึงคราวที่ตัดสินใจเลิกใช้เงิน อย่างเด็ดขาดว่า

“เรื่องพระวินัยนี้ ถ้าหากว่าฉันไม่เห็นในใจของตน มันก็ยาก ในเวลาก่อนมาอยู่วัดป่าพงหลายสิบปี ผมก็ตั้งใจจะทิ้งเงิน ตลอดทั้งพรรษา ๒ เดือนกว่า ยังตัดสินใจไม่ได้ จนจะออกพรรษาแล้ว จับเงินในกระเป๋ามีอยู่หลายร้อยเหมือนกัน ตกลงใจว่าวันนี้จะต้องเลิก เมื่อมันทะลุปีบตกลงว่าฉันจะเลิกเท่านั้น เลยสบาย ตอนเช้าถือกระเป๋าสตางค์มาพบเพื่อนองค์หนึ่ง เป็นมหาเปรียญ ท่านกำลังล้างหน้าอยู่ ผมโยนกระเป๋าสตางค์ให้แล้ววานิมนต์เถิดท่านมหา เอาไปเถิด เอาไปเรียนหนังสือ ไม่ต้องห่วงผมหรอกผมเลิกแล้ว ตกลงกันแล้วเมื่อคืนนี้ ตกลงกันแล้ว ช่วยเป็นพยานให้ผมด้วย ถ้าผมยังมีชีวิตอยู่ ผมจะไม่แตะต้องเงินทองเป็นอันขาด ตั้งแต่วันนั้นมาผมยังไม่เคยทำอะไรเลย ไม่เคยซื้อ ไม่เคยแลกไม่เคยเปลี่ยน มีแต่ปฏิบัติทั้งนั้นแหละ อะไรต่าง ๆ ก็สำรวจอยู่”

หลวงพ่อกะเคยพูดถึงการใช้เงินครั้งหนึ่งว่า

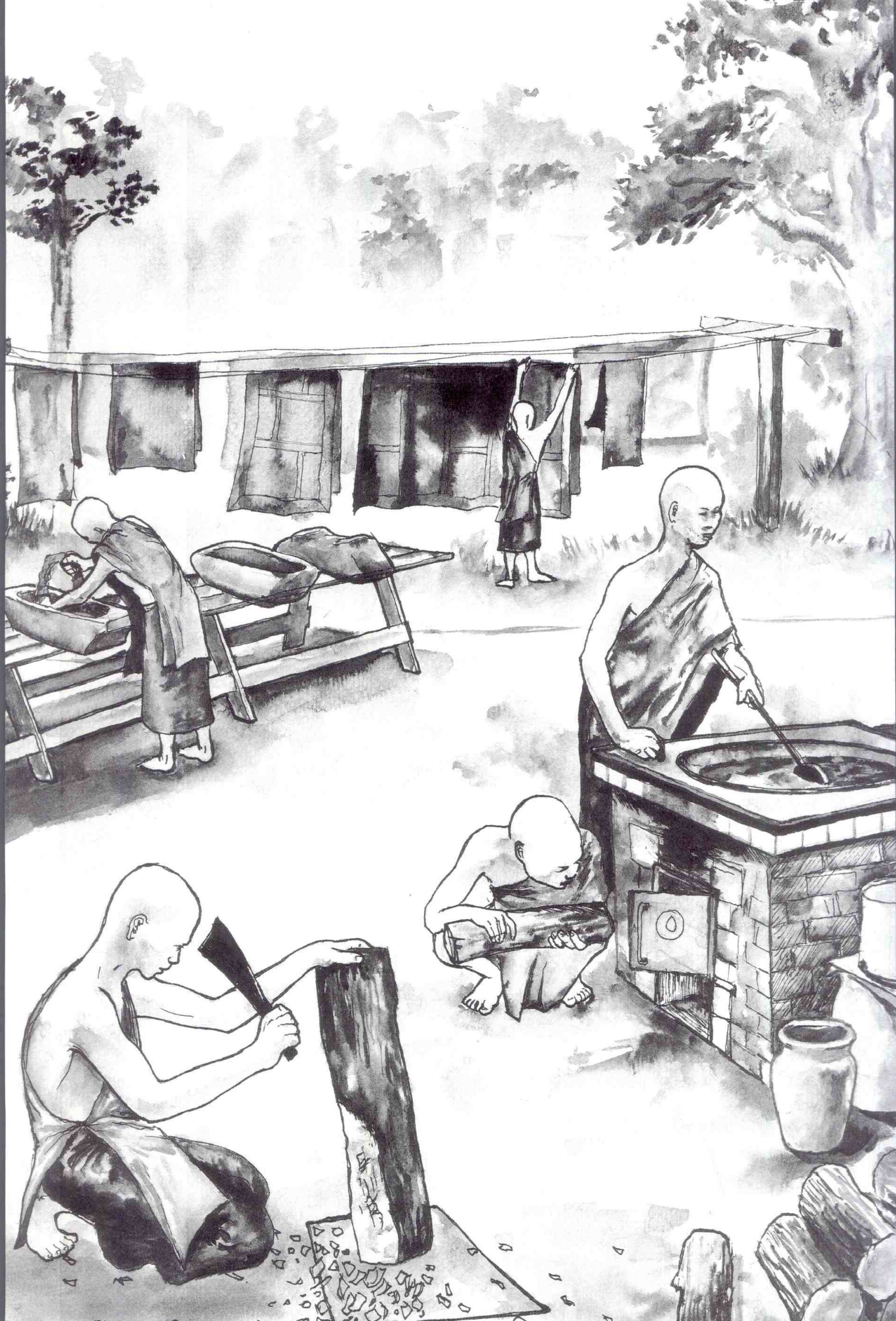
“เอาเงินค่ารถหมกไว้ซ่อนไว้ไม่ให้ใครรู้ แต่ตัวเรารู้ พระอื่นไม่รู้แต่พระเรานี้ก็รู้ เพราะเราก็คือพระเหมือนกัน ร้อนระอุอยู่อย่างนั้น อย่างวัดป่าพงเราไปไหนก็ไม่มีค่ารถ แต่เขาก็ให้ไป มันดีกว่าเราต้องมาหอบสตางค์เสียอีก”

“ความจริงไม่มีเงินไม่ใช่จะไปไหนไม่ได้ ยิ่งไปได้ดีกว่าเก่า ค่ารถไม่มีก็เดินเอาทำจริง ๆ เสีย เดี่ยวเขาก็นิมนต์ขึ้นรถเอง”

หลวงพ่อบอกว่า ถ้าเรารักษาสิกขาบทข้อนี้ ก็เป็นการสร้างบารมี ญาติโยมเห็นแล้วก็เลื่อมใส มีจิตศรัทธาที่จะช่วยเหลือ สำคัญที่เราไม่ขอ พร้อมทั้งจะอดอยู่เสมอ เป็นสิกขาบทที่ช่วยสร้างความมักน้อยสันโดษเป็นหลักชีวิต

เคยมีพระรูปหนึ่งมาต่อรองกับท่านในเรื่องการถือปัจจัยเงินทอง ว่าจะใช้แบบไม่ยึดมั่นถือมั่น หลวงพ่อก็ได้ให้คำตอบเรียบ ๆ ว่า

“ถ้าท่านกินเกลือหมกกะทอไม่เค็ม ท่านก็อาจทำได้”

๒. ข้อวัตรปฏิบัติ

นอกเหนือจากสิกขาบท ๒๒๗ ข้อในพระปาฏิโมกข์แล้ว ข้อวัตรปฏิบัติทั้งหลายที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ก็มีอยู่ ๓ หมวดรวมเรียกว่า *อภิธมาจาริกสิกขา* ซึ่งประกอบด้วยทั้งข้อห้ามและข้ออนุญาต เป็นบทกำกับวิถีชีวิตของพระทุกแห่งทุกมุม ตั้งแต่เรื่องการรักษาความสะอาดของร่างกาย การแสดงความเคารพคารวะต่อกัน ตลอดจนการบริโภคใช้สอยเครื่องบริขาร ศีลประเภทนี้ หลวงพ่อพิธิพัฒน์มากโดยเฉพาะ *กัจจัตถ* ๑๔ เป็นเรื่องที่ท่านเน้นเป็นพิเศษในการอบรมพระภิกษุสามเณร ข้อวัตรปฏิบัติทั้งสามหมวดนี้ได้แก่

- วิถีวัตร ว่าด้วยแบบอย่างต่าง ๆ ที่สมณะควรประพฤติ
- จริยวัตร ว่าด้วยมารยาทที่สมณะควรประพฤติ
- กิจวัตร ว่าด้วยกิจที่สมณะควรกระทำ

ข้อวัตรทั้ง ๓ ประเภทนี้ ล้วนแต่เป็นอุบายส่งเสริมการเจริญสติปัฏฐาน และช่วยให้พระภิกษุมีความละเอียดรอบคอบ และเอาใจใส่ในหน้าที่ของตน พร้อมกับสร้างเสริมความสามัคคีและความดีงามของหมู่สงฆ์

การใช้สอยบริขาร

บริขาร - เครื่องประดับของชั้น

ผ้าไตรจีวรและบาตร เป็นบริขารหลักของพระภิกษุ เป็นเอกลักษณ์ของนักบวชในพระพุทธศาสนา พระท่านไปที่ไหนต้องไม่ขาดจากสิ่งเหล่านี้ ฉะนั้นข้อวัตรที่เกี่ยวข้องกับผ้าไตรและบาตรจึงมีมาก จุดประสงค์ก็เพื่อให้พระใช้สอยด้วยความเคารพเอื้อเฟื้อ และไม่ประมาทประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่ง เพื่อให้การใช้สอยบริขารนั้นกลายเป็นส่วนประกอบในการฝึกสติ รายละเอียดของข้อวัตรที่กำกับการใช้สอยจีวรและบาตรมีตัวอย่างดังนี้

จีวร

หลวงพ่อสอนลูกศิษย์ลูกหา ให้รู้จักตัดเย็บย้อมผ้าด้วยตนเอง ตามพระวินัยบัญญัติที่มีมาแต่โบราณ ท่านไม่ต้องการให้พระใช้ไตรจีวรสำเร็จรูปที่มีขายตามท้องตลาด เพราะเห็นเป็นการทำลายข้อวัตร และส่งเสริมความประมาทมักง่าย ไม่ช่วยให้เกิดสมณสัญญา หรือซาบซึ้งในความศักดิ์สิทธิ์ของผ้ากาสาวพัสตร์

การตัดผ้าก็ตรงตามตำราคือแบบคันทาของชาวมคธ เป็นกระทงมีเส้นคันทาในระหว่างดุมคันทาขวางเรียกว่า *ขัณฑ์* ผ้าสบงนิยมใช้ ๕ *ขัณฑ์* ถ้าเป็นจีวรหรือสังฆาฏิ นิยมใช้ ๗ หรือ ๘ *ขัณฑ์* แล้วแต่ขนาดของผ้า เมื่อวัดผ้าได้ขนาดแล้วก็นำมาเย็บลั้มตะเข็บ ถ้าเป็นผ้าสังฆาฏิจะใช้ผ้า

๒ ผืนประภโดยซ่อนตะเข็บไว้โน เสรีจเรียบร้อยก็นำไปย้อมด้วยน้ำแก่นขนุนที่เคี้ยวเข้มข้น จากนั้นก็นำผ้าผืนใหม่ที่ตนทำเสร็จนั้นมาให้ครูบาอาจารย์พิจารณา เมื่อท่านเห็นว่าใช้ได้แล้วจึงขอจากสงฆ์เพื่อนำไป พิณทุ อธิษฐาน ใช้ต่อไป โดยต้องถอนอธิษฐานสละผ้าผืนเก่าด้วย เพราะใช้ไตรจีวรได้เพียงสำหรับเดียว

การรักษาผ้าจีวรที่ย้อมด้วยแก่นขนุนนี้ ต้องใช้ความระมัดระวังอย่างมาก ต้องซักด้วยน้ำแก่นขนุนต้มเดือดเท่านั้น ถ้าใช้ผงซักฟอกสีจะหลุดออกหมดและจะมีกลิ่นเหม็นด้วย เวลาตากแดดต้องพลิกกลับไปมาเป็นระยะ มิฉะนั้นจะปรากฏรอยเส้นเชือกที่ผ้า เมื่อผ้าแห้งพอสมควร ก็นำเข้าตากในที่ร่มต่อ ไม่ทิ้งผ้าไว้กลางแจ้งแดด ตามพระวินัยนั้นบัญญัติว่าตั้งแต่ก่อนอรุณสว่าง ต้องนำผ้าไตรจีวรติดตัวไว้ให้ครบสำหรับอยู่เสมอ แม้ที่กำลังทำกิจอะไรอยู่ก็ตาม เช่นถ้าต้องปิดกวาดเช็ดถูเสนาสนะ ท่านมักพาไตรจีวรไว้บนบ่า แล้วเอาเชือกมัดไว้กับอก การปล่อยปละละเลยวางผ้าทิ้งไว้ห่างจากตัวเป็นอาบัติ *นิสสัคคียปาจิตติย*

ข้อวัตรข้อหนึ่งที่พระส่วนมากปฏิบัติด้วยความจำใจมากกว่าความพอใจ โดยเฉพาะในหน้าแล้งก็คือ ข้อที่เกี่ยวกับการครองผ้าออกบิณฑบาตซึ่งกำกับว่าพระต้องห่มจีวรซ้อนด้วยสังฆาฏิ (เว้นแต่มีเหตุจำเป็น เช่น ฝนตก) ขากลับจากหมู่บ้าน บาตรก็หนักด้วยข้าวเหนียว แสงแดดก็เริ่มร้อนกว่าจะกลับถึงวัดผ้าไตรก็โชกด้วยเหงื่อ เป็นการฝึกความอดทนที่ทรหดพอสมควร

หลวงพ่อกเคยเตือนไม่ให้ละเลยกิจวัตรข้อนี้ว่า

“ไปบิณฑบาตนะให้ห่มผ้าซ้อนสังฆาฏิอย่าห่มแต่จีวรผืนเดียว เว้นแต่จำเป็น อันนี้เป็นกิจวัตรของเรา อย่าไปคิดว่ามันน้อยๆ เห็นมะม่วงใหม่ ลูกมันน้อยๆ แต่ต่อไปมันจะเป็นหน่วยใหญ่ กว่าที่ใหญ่มันก็มาแต่น้อยๆ เมื่อมันติดนิสัยแล้วเสียหาย”

การรักษาผ้าต้องละเอียดและรอบคอบ เช่น ผ้าเป็นรูแม้ขนาดเพียงเมล็ดข้าวสารลอดได้ก็ต้องรีบปะทันที ปล่อยไว้ค้างคืนต้องอาบัติ

ผ้าไตรจีวรแต่ละผืนแต่ละสำหรับต้องใช้จนเก่าคร่ำคร่า ปะแล้วปะอีก จึงจะได้รับอนุญาตให้ตัดใหม่ได้ หลวงพ่อพยายามอนุรักษ์แบบอย่างการทำผ้าไตรจีวร ที่มีมาแต่ครั้งโบราณกาลไว้ช่วยให้พระเณรเกิดความภาคภูมิใจในฝีมือของตนเอง ทำให้ใช้สอยหมั่นคลุมด้วยความทะนุถนอมสมกับศรัทธาของทายกทายิกาที่น้อมนำผ้ามาถวาย

สำหรับผ้านิสีทนะ คือผ้าปูนั่ง หลวงพ่อก็ให้พระเณรถือการใช้ผ้านิสีทนะ ปูรองพื้นนั่งเป็นประจำในการทำวัตรสวดมนต์ฉันอาหาร ขึ้นเทศน์บนธรรมมาสน์ หรือมีกิจนิมนต์ไปฉันหรือไปสวดมนต์นอกวัดก็ตาม เพื่อเป็นการรักษาจีวรมิให้เปื้อนหรือครูดสีกับพื้น อันจะทำให้อายุการใช้งานสั้นลง

บาตร

พระวินัยท่านได้วางสิกขาบทเกี่ยวกับการรักษาบาตรไว้อย่างกวัดข้น เพราะในสมัย

พุทธกาล บาตรทำด้วยดินเผา ถ้าประมาทเดินเลื้อยในการรักษาย่อมแตกได้ง่าย แต่ทุกวันนี้วัตถุนิยมมากขึ้นจึงได้เปลี่ยนมาใช้บาตรสแตนเลส แต่ก็ยังคงรักษาธรรมเนียมการระวังรักษาบาตรอยู่เช่นเดิม เพื่อประโยชน์ในการเจริญสติ

หลวงพ่อสอนพระภิกษุสามเณรให้ถือบาตรเป็นเสมือนเศียรของพระพุทธเจ้า ก่อนจะวางหรือเก็บบาตรลงที่ใด ก็ให้พิจารณาอย่างรอบคอบเสียก่อน ไม่วางในที่ ๆ จะเป็นอันตรายแก่บาตร เช่นบนพื้นแข็ง หรือที่ ๆ บาตรจะตกลงมาได้ง่าย สมัยก่อนบาตรที่ใช้ทำด้วยเหล็กที่ปัดด้วยไฟหลวงพ่อก็ไม่ให้ล้างบาตรด้วยผงซักฟอก เพราะจะทำให้เกิดสนิม ต้องใช้ใบไม้ เช่น ใบตะไคร้หรือใบเตย เป็นต้น มาขัดถูแทน เมื่อล้างเสร็จแล้วก็เช็ดให้แห้งแล้วนำออกผึ่งแดดสักครู่ จึงใส่ถลกก่อนนำไปเก็บ เวลาเก็บต้องเผยอดีไว้เล็กน้อยให้อากาศถ่ายเท จะได้ไม่เกิดกลิ่นเหม็นอับ

มีเหตุการณ์อันหนึ่งที่ครูบาอาจารย์ชอบเล่าให้ศิษย์ฟังในระหว่างการสอนวิธีการรักษาบาตร ครั้งหนึ่งพระที่วัดหนองป่าพงรูปหนึ่งเอาผ้าสรองน้ำใส่ไว้ในบาตร เมื่อกลับถึงกุฏิเอาบาตรไปเก็บก็เปิดฝาบาตรออกเพื่อให้อากาศถ่ายเทแต่เปิดกว้างเกินไป ตกกลางคืนหนูเข้าไปในบาตรก็เลยได้ที่นอนนุ่มสบาย รุ่งเช้าพระรูปนั้นบังเอิญตื่นสาย ได้เวลาบิณฑบาตก็รีบออกไปโดยไม่ได้แวะจัดบาตรที่โรงฉัน ไปถึงหมู่บ้านเมื่อเปิดฝาบาตรเพื่อรับอาหาร หนูก็กระโดดผุดออกมาทำให้แม่ออก (โยมผู้หญิง) ตกใจ ร้องวิ๊ดวายไปตาม ๆ กัน จนเขาใส่บาตรไปหลายคนแล้ว ท่านเจ้าของบาตร จึงเพิ่งสังเกตว่า ผ้าสรองน้ำยังอยู่ที่ก้นบาตร

หลวงพ่อก็ตอบให้โอวาทแก่พระเณรตอนหนึ่งว่า

“การล้างบาตรหรือเช็ดบาตรอย่ามั่งง่าย มีดที่ใช้สำหรับตัดอาหารก็เช่นกันต้องล้างให้สะอาด มิฉะนั้นแล้ว ตอนปายถ้าเราเอาไปผ่าสมอ ผ่ามะขามป้อมเพื่อฉัน อย่างนี้ก็เป็นอาบัติได้เหมือนกัน เพราะมีคราบอาหารติดอยู่ นี่คือความละเอียดสูงมาก ไม่ใช่ของง่ายนัก บาตรก็ดี กาน้ำก็ดี แก้วน้ำก็ดี ถ้าไม่จำเป็นแล้วก็ไม่ต้องใช้ผู้อื่นให้ทำความสะอาดแทน เพราะอาจเกิดการแตกร้าวเสียหายได้ง่าย เราต้องทำเอง ทำให้ละเอียด สิ่งใดที่เป็นความสงสัยในจิตใจของเรา นั้นไม่ดี อาจเป็นความผิดได้ เราต้องเรียนถาม”

บริขารอย่างอื่น เช่น กลดและขาบาตรหลวงพ่อก็ให้พระเณรรู้จักทำเอง โดยพระที่ชำนาญสาธิตให้ผู้ฝึกทำใหม่ งานตัด เหลาขานไม้ไผ่ หรือ หวาย ซึ่งเป็นวัตถุดิบอันสำคัญ ต้องใช้ความตั้งใจ และความอดทนมาก เป็นงานละเอียดที่ต้องใช้เวลาหลายวันกว่าจะเสร็จ หลวงพ่อแนะนำพระเณรให้ใช้การทำบริขารหรือเหลาไม้สีฟัน เป็นอุบายแก้วุ่นในช่วงกลางวัน แต่ในขณะเดียวกันท่านก็เตือนไม่ให้การทำขาบาตรเป็นเหตุของการคลุกคลีพูดคุยกัน และให้ศิษย์ระวังไม่ให้เกิดความโลภ ยึดมั่นถือมั่นในบริขารที่สวยงาม

การเบิกของ

เอกลาเงินทองหรือข้าวของเครื่องใช้ ที่ญาติโยมมีศรัทธานำมาถวายนั้น ตามกติกาสงฆ์ ท่านให้เป็นของส่วนรวมทั้งหมด พระเณรรูปใดมีความจำเป็นต้องใช้ ก็ไปขอเบิกกับพระผู้มีหน้าที่รักษาคณะสงฆ์ หลักการนี้หลวงพ่อดำรงไว้ เพื่อให้เกิดความทั่วถึงและเป็นธรรมในการใช้สอยของสงฆ์ ห้ามสั่งสมบริขาร หรือใช้สอยอย่างสุรุ่ยสุร่าย ท่านสอนศิษย์ให้เป็นผู้รู้ประมาณในการขอและรู้จักเวลาที่เหมาะสมด้วย เพราะยังมีวัดสาขาที่อยู่ในท้องถิ่นทุรกันดาร อีกหลายแห่งที่ขาดแคลนปัจจัย ๔ เครื่องอุปโภคบริโภค วัดหนองป่าพงซึ่งเป็นเสมือนวัดแม่ ก็ต้องมีหน้าที่นำไปแจกตามมีตามได้

พระเณรรูปหนึ่งได้เล่าเรื่องการเบิกจ่ายของจากคณาสงฆ์ให้ฟังว่า

“เกี่ยวกับปัจจัย ๔ นี้ สมัยที่ผมอยู่กับหลวงพ่อก่อนที่ผมเห็น ก็ไม่มีอะไรขาดสน แต่การจ่ายบริขารรู้สึกจะเคร่งครัดมาก การจ่ายผ้าจีวรอย่างนี้ ถ้าไม่เก่าหรือขาดจริง ๆ ก็ไม่ได้รับอนุญาตให้เปลี่ยน ถึงแม้จะเก่าขาดบ้าง บางทีก็ต้องใช้อยู่อย่างนั้น โดยเฉพาะพระเณรบวชใหม่ หรือพระอาคันตุกะ ท่านจะเน้นฝึกให้รู้จักประมาณในเรื่องการขอสิ่งของ ถ้าเป็นพระเก่าอยู่มานานเข้าใจข้อวัตรปฏิบัติพอสมควรแล้ว ก็ไม่ค่อยเคร่งครัดเท่าใด โดยส่วนตัวของหลวงพ่เองท่านก็เป็นคนธรรมดาอย่างที่สุด ผ้าก็มีเท่ากัน อยู่กฎก็ไม่ได้มีอะไรพิเศษ แม้จะมีญาติพี่น้องอยู่ใกล้ ๆ ท่านก็ไม่เคยออกปากขอสิ่งใดมาเพื่อตน มีแต่จะนำมาจากเจียมเนื้อเจียมตัวเท่านั้น”

การเข้มงวดในเรื่องการเบิกจ่ายสิ่งของนี้ หลวงพ่อถือเป็นอุบายอย่างหนึ่งในการสอนธรรมะ ให้ศิษย์รู้จักพิจารณาจิตใจของตนเมื่อไม่ได้ตามปรารถนา พระอาจารย์เลี่ยมได้เล่าปฏิปทาของหลวงพ่อกับเรื่องนี้ว่า

“อย่างเช่นบาตรนี้ ถ้าใครอยากได้ลูกสวยๆ ท่านจะไปเปลี่ยนเอาลูกซี่เห่รมาให้ มันไม่สวย ท่านว่าอย่างนั้น อะไรล่ะที่ไม่สวย ก็ความอยากที่เราแสดงออกมานั้นแหละ”

เรื่องการใช้สอยปัจจัย ๔ นี้ หลวงพ่อได้ให้ข้อคิดเอาไว้ว่า

“พวกเราภิกษุสามเณร ถ้าใครมีความเห็นแก่ตัว คิดแต่จะเอารัดเอาเปรียบผู้อื่นละก็ ผมว่าเรานี้มันโง่กว่าโยมเขา มันเลวกว่าฆราวาสเขา พวกฆราวาสเขาหาเงินทองมาด้วยหยาดเหงื่อแรงงานของเขา หามาด้วยความยากลำบาก เขายังสามารถเสียสละทรัพย์สมบัติของเขา ไปซื้ออาหารการขบฉันเครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ มาถวายพระได้ พระเรานี้ได้ข้าวของมาโดยไม่ต้องออกแรงอะไร และได้มาฟรีๆ เสียด้วย เมื่อได้มาแล้วก็ไม่อยากจะแบ่งเพื่อน เอาคนเดียว กินคนเดียว ใช้คนเดียว อย่างนี้คิดดูแล้วมันน่าละอายโยมเขาเหลือเกิน ถ้าคิดอย่างนี้ ทำอย่างนี้ ผมว่ามันโง่กว่าโยมเขา สู้โยมเขาไม่ได้”

ข้อกติกาสงฆ์

๑. พระภิกษุสามเณร ห้ามขอของจากคนที่ไม่ใช่ญาติไม่ใช่ปวารณา ห้ามติดต่อกับคฤหัสถ์และนักบวช ที่เป็นวิสัยภาคกับพุทธศาสนา
 ๒. ห้ามบอกและเรียนดิรัจฉานวิชา บอกเลข ทำนํ้ามนต์ หมอยา หมอดู (ทำและจ่ายแจกวัตถุมงคลต่างๆ)
 ๓. พระผู้มีพรรษาหย่อน ๕ พรรษา ห้ามเที่ยวไปแต่ลำพังตนเอง เว้นไว้แต่มีเหตุจำเป็นหรือมีอาจารย์ผู้สมควรติดตามไปด้วย
 ๔. เมื่อจะไปทำอะไรให้ปรึกษาสงฆ์ หรือผู้เป็นประธานเสียก่อน เมื่อเห็นว่าเป็นธรรม เป็นวินัยแล้ว จึงทำ อย่าทำตามอำนาจของตน
 ๕. ให้ยินดีในเสนาสนะที่สงฆ์จัดให้ และทำความสะอาดเก็บกวาดกุฏิ และถนนที่เข้าออกให้สะอาด
 ๖. เมื่อกิจสงฆ์เกิดขึ้นให้พร้อมกันทำ เมื่อเลิกให้พร้อมกันเลิก อย่าทำตนให้เป็นที่รังเกียจของหมู่คณะ คือเป็นผู้มีมารยาสาไถย หลีกเลียงแก้ตัว
 ๗. เมื่อบิณฑบาต เก็บบาตรล้างบาตร กวาดวัด ตักน้ำ สรงน้ำ จัดโรงฉัน ย้อมผ้า ฟังเทศน์เหล่านี้ ห้ามคุยกัน พึงตั้งใจทำกิจนั้นจริงๆ
 ๘. เมื่อฉันเสร็จแล้ว ให้พร้อมกันเก็บกวาดโรงฉันเสียก่อน แล้วจึงกราบพระพร้อมกัน จึงนำบริวารของตนกลับกุฏิ โดยความสงบ
 ๙. ให้ทำตนเป็นผู้มักน้อยในการพูด กิน นอน ร่าเริง จะเป็นผู้ตื่นอยู่ด้วยความเพียรและจงช่วยกันพยาบาลภิกษุสามเณรป่วย ด้วยความเมตตา
 ๑๐. ห้ามรับเงินและทอง และห้ามผู้อื่นเก็บไว้เพื่อตน ห้ามซื้อขาย แลกเปลี่ยน
 ๑๑. เมื่อเอกภพเกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ ให้เก็บไว้เป็นกองกลาง เมื่อท่านองค์ใดต้องการให้สงฆ์อนุโมทนาให้แก่ท่านองค์นั้นตามสมควร
 ๑๒. ห้ามคุยกันเป็นกลุ่มก้อน ทั้งกลางวันและกลางคืน ในที่ทั่วไปหรือในกุฏิ เว้นแต่มีเหตุจำเป็น ถึงกระนั้นก็อย่าให้เป็นผู้คลุกคลี หรือเอิกเกริก เฮฮา (ห้ามสับสนหรือกินหมาก)
 ๑๓. การรับและส่งจดหมาย เอกสาร หรือวัตถุต่างๆ ภายนอก ต้องแจ้งต่อสงฆ์ หรือผู้เป็นประธานสงฆ์ให้ทราบ เมื่อท่านเห็นสมควรแล้ว จึงรับส่งได้
 ๑๔. พระเณรผู้มุ่งเข้ามาปฏิบัติในสำนักนี้ เบื้องต้นต้องได้รับใบฝากจากอุปัชฌาย์ อาจารย์ของตน และย้ายหนังสือสุทธิมาให้ถูกต้องเสียก่อน จึงจะใช้ได้
 ๑๕. พระเณรที่เป็นอาคันตุกะมาพักอาศัย ต้องนำหนังสือสุทธิแจ้งสงฆ์ หรือผู้เป็นประธานสงฆ์ในคืนแรกและมีกำหนดให้พักได้ไม่เกิน ๓ คืน เว้นแต่มีเหตุจำเป็น
- *** ข้อกติกาสงฆ์เหล่านี้ เมื่อผู้ใดฝ่าฝืน สงฆ์มีอำนาจบริหารได้เต็มที่ ***

ประกาศ ณ วันที่ ๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๐

พระอาจารย์ชา สุภทฺโท

ประธานสงฆ์

กิจวัตรในชีวิตประจำวัน

ตะแกรงร่อนพระเณร

การหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเล็ก พร้อมเพรียงกัน ทำกิจของสงฆ์ เป็นหัวข้อธรรมหนึ่งในอธิกนิยัตติ ๗ ประการ ที่หลวงพ่อดำได้ใช้เป็นหลักการ เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีในคณะสงฆ์วัดหนองป่าพง การทำวัตรสวดมนต์ นั่งสมาธิ ร่วมกันทั้งเช้า และเย็นก็ดี การร่วมกันทำกิจส่วนรวมก็ดี เป็นข้อวัตรที่ฝึกการเสียสละทั้งเวลา และทิวามานะ หลวงพ่อให้ถือเอากิจวัตรประจำวันเป็นเครื่องสอบอารมณ์ วัดความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจของตน เช่น ความรู้สึกเมื่อได้ยินเสียงระฆังทำวัตรเข้าตอนตีสาม กับเสียงระฆังฉันน้ำปานะตอนเย็น เหมือนกันหรือไม่ กิจวัตรประจำวันช่วยให้เห็นความกระตือรือร้น ความเบื่อหน่าย ความสงบ ความไม่สงบ ว่าเป็นแค่อารมณ์ที่เกิดขึ้นแล้วดับไปเท่านั้น ไม่ควรหลงเชื่อว่าเป็นตนหรือของตน ทั้งช่วยให้การปฏิบัติมีอยู่สม่ำเสมอทุกอิริยาบถ การปฏิบัติกรรมฐานเช่นนี้ จึงไม่จำเป็นต้องให้ครูบาอาจารย์มาคอยนั่งสอบอารมณ์ลูกศิษย์อยู่รำไป เพราะกิจวัตรข้อวัตรคือ “ตะแกรงร่อนพระเณร” เป็นเสมือนกระบวนการกลั่นกรองเลือกเฟ้น เฉพาะพระเณรผู้ฝึกฝนสมาธิปฏิบัติ ผู้มีจิตใจปรารถนาความเพียรอย่างไม่หวั่นไหวในอารมณ์ต่าง ๆ เท่านั้นจึงจะทนอยู่ได้ และจะประจักษ์ผลของความเพียรในที่สุด หลวงพ่อได้กล่าวถึงอานิสงส์ของการปฏิบัติข้อวัตร จากประสบการณ์ของท่านว่า

“สมัยก่อนผมไปอยู่เมืองเหนือได้ไปอยู่กับพระแก่ ๆ พระหลวงตาเพิ่งจะบวชกันพรรษา ๒ พรรษา ผม ๑๐ พรรษาแล้วไปอยู่กับพวกคนแก่ ผมตั้งใจปฏิบัติข้อวัตรมาก ช่วยท่านเหล่านั้นรับบาตร รับจีวร เทกระโถน ทำอะไรต่อมิอะไรสารพัดอย่าง ไม่ได้คิด ว่าทำให้องค์นั้นองค์นี้ แต่คิดว่าเราทำข้อปฏิบัติของเรา ใครไม่ทำเราก็ทำ เป็นกำไรของเรา เป็นเรื่องที่สบายใจ ภูมิใจ พอถึงวันอุโบสถเราก็เข้าไปปิดกวาดในโบสถ์ ตั้งน้ำใช้ น้ำฉัน พวกที่ไม่รู้เรื่องมันก็เฉย แต่เราก็ไม่ว่าเขา เพราะเขาไม่รู้จัก อันนี้ก็ถือเป็นการปฏิบัติได้ เราทำไปตัวเราก็ภูมิใจ ถึงเวลาเดินจงกรมสบาย ภาวนาก็สบาย มันดีมีกำลัง เพราะข้อวัตรของเรามันมีกำลังมากหนุนส่งมา”

ข้างในตื่น ข้างนอกเต็ม

ในระหว่างการทำกิจวัตร ข้อวัตรต่าง ๆ หลวงพ่อสอนให้สำรวมกิริยาอาการภายนอก ส่วนในใจนั้นก็ให้เจริญภาวนา ท่านบอกว่าทุกสิ่งที่เราทำ มันจะไหลออกมาจากส่วนลึกภายใน ถ้าภายในตื่นอยู่ ทำอะไรก็จะเป็นการขาดตกบกพร่อง

“ที่ไหนเราทำได้ควรทำ ที่วัดของเรา ที่กุฏิคนอื่นก็ดี กุฏิเราก็ดี ที่สภปรกรกรุงรังให้รีบทำเลย ไม่ต้องทำเพื่อใคร ไม่ต้องทำเอาหน้าเอาตาหรอก ทำเพื่อข้อวัตรปฏิบัติของเรา ถ้าเราทำได้เช่นนั้น ก็เหมือนกับว่าได้กวาดของสกปรกออกจากใจของเราอย่างนั้น เพราะเราเป็นผู้ปฏิบัติ อันนี้ให้มืออยู่ประจำใจของเราทุก ๆ คน แล้วความสามัคคีไม่ต้องให้มาร้องเรียกกันให้มาก

อะไรที่เป็นงานหนักงานหนาให้มาช่วยกันทำ อะไรที่ช่วยกันก็ไม่นานหรืออกเดียวก็แล้ว ผมเคยได้พบเรื่องการเอาวัดเอาเปรียบเหมือนกัน แต่ผมกลับได้กำไร ไปอยู่ด้วยกันมาก ๆ เอ้า! วันนี้ยอมผ้ากันนะ เราก้ไปฟันแก่นขนุน ต้มน้ำ พระเณรบางองค์พอต้มเสร็จก็เอาผ้าของตัวมาซักมาย้อม แล้วก็หนีเลย เอาผ้าตาก ไปกุญนอนสบาย ไม่ค่อยช่วยเก็บช่วยล้าง เขาคิดว่าเขาสบายแล้ว แต่อันนั้นมันโง่ที่สุด เพื่อนเขาทำแล้วเราไปซุบมือเปิบ ดูเถิดอันนั้นไม่เกิดประโยชน์อะไรเลย กิจที่ควรทำไม่ทำ หลบได้เป็นดีที่สุด อย่างนี้ก็อยู่ร่วมกันไม่ได้”

ต้นแต่ดึก ลูกแต่เช้า

เหง่ง! เหง่ง! เหง่ง!

ตีสามแล้ว นกกายยังละเมอหลับไหลอยู่ แต่พระเณรที่วัดหนองป่าพงต้องรีบกระวีกระวาดลุกขึ้นทันทีที่เสียงระฆังแรกในวันนั้นดังขึ้น บางรูปก็ตื่นก่อนด้วยซ้ำ ชีนนอนบิดซ้ายบิดขวา คงไม่แคล้วเสียท่ากิเลส ถูกมันจุดให้จนต่อจนตีสี่ ตีห้า แล้วก็พลาดการประชุมในตอนเช้าแน่ ๆ สัญญานระฆังจึงมีความหมายมากสำหรับชีวิตในวัดป่า ซึ่งกิจส่วนรวมทุกอย่างถูกกำหนดด้วยเสียงระฆัง พระหนุ่มเณรน้อยที่มีปัญหาในการตื่นตอนเช้าบางรูปหาอุบายแก้ไขตนเอง โดยไปขออนุญาตเป็นคนตีระฆังเสียเลย

“กิจวัตรภายในเราอย่าให้มันผิด การตีระฆังนี้ก็สำคัญ เขาตีให้คนได้ยิน รู้จักไหม? ตีระฆังทำไม? ตีให้ผีป? เขาตีให้พระเณรในวัดนี้ได้ยิน ทุกคนให้คิดอย่างนั้น ระฆังนี้เป็นสิ่งที่สำคัญ ผู้ที่อยู่ใกล้กันที่ไหนใครขัดข้องไม่ได้มา เจ็บไข้ก็ให้บอก วันนี้ผมไม่ได้บิณฑบาตผมเป็นไข้แน่นะ! จะได้รู้จัก จะได้จัดอาหารจัดหูกจัดยาให้ มันใช้ขนาดไหน ถ้าไม่บอกใคร มันก็ไม่รู้จักหรือตายแล้วก็ไม่รู้ จนเนิ่นนั้นแหละจึงจะเห็นกัน ให้มันรอบคอบ อาศัยกันได้ในเรื่องอย่างนี้”

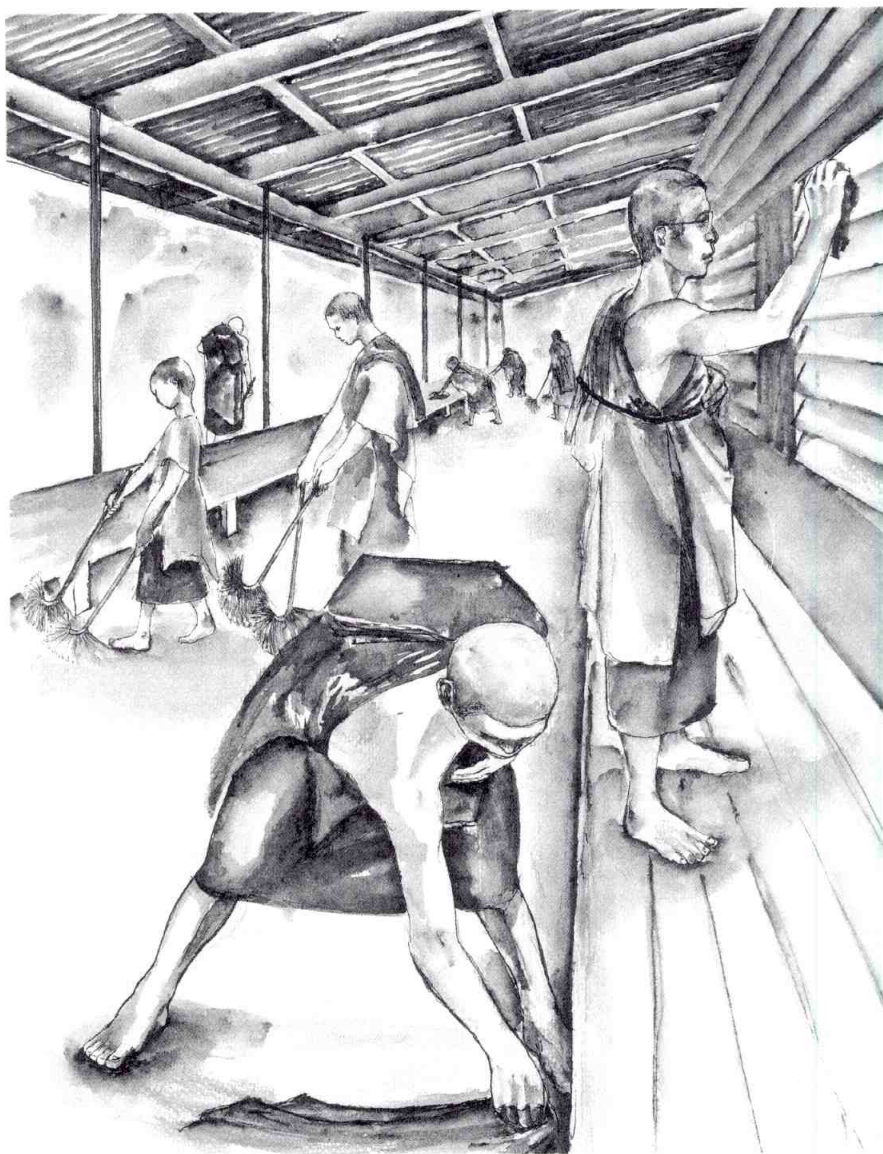
การประชุมเนืองนิตย์เป็นหลักสำคัญของวัดหนองป่าพง เป็นวิธีเสริมสร้างความสามัคคีในคณะสงฆ์ การประชุมแรกของวันใหม่เริ่มตั้งแต่ตีสาม ด้วยการทำวัตรสวดมนต์ และนั่งสมาธิ ซึ่งหลวงพ่อบอกเห็นว่าเป็นอุบายที่ดีในการฝึกผู้ใหม่

“เราจะต้องตื่นมาให้ทันภิกษุสามเณรลงมารวมทำวัตร เพื่อระงับนิรโทษทั้งหลาย ความง่วงเหงาหาวนอน ความขี้เกียจขี้คร้านมักง่ายต่าง ๆ ก็จะได้ฝึนมัน มากี่พอได้ทำวัตร ทำวัตรสวดมนต์เสร็จแล้ว ก็นั่งชำระนิรโทษ จากนั้นก็ทำความสะอาด จัดอาสนะ แล้วจึงไปเที่ยวบิณฑบาต ได้บุญมาก การทำวัตรนี้ และจะเป็นเหตุให้เราได้มารวมกัน ได้มาประชุมกัน ได้มาพร้อมเพรียงกัน กำจัดความขี้เกียจทั้งหลายออก การทำวัตรประชุมกันนี้ อย่าได้ถือว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย ทุกวันนี้ลองดูซิ ถ้าเลิกการทำวัตรนี้ อ้าว! ผมว่ามันจะเสื่อมเร็ว ๆ นี่แหละ”

ระวังเปรตหลอก

พระอาจารย์สุริยนต์ได้ปรารภถึงการทำวัตรสวดมนต์ให้ฟังว่า

“ท้าวตร สวตมนต์นี้เป็นกิจวัตรที่สำคัญ หลวงพ่อท่านให้อาใจใส่ไม่ให้ขาดประชุม พระธรรม
ดั่งขึ้น ให้รีบไปก่อนเคาะระฆังเสร็จ ถ้าไปถึงขณะที่เพื่อนกำลังนั่งทำสมาธิอยู่ ให้ระวัง อย่าให้มี
เสียงสบ ๆ สบ ๆ ของที่อยู่ในยามเช่นแก้วน้ำ ช้อน มีด เวลาสะพานเข้าไปในศาลาให้อา
ผ้าเช็ดหน้าพันไว้ อย่าให้มีเสียงดังก๊อกแก๊ก ถ้าไม่ระวัง หลวงพ่อท่านจะดุเอา ท่านว่ามันเป็น
เปรตแล้วหลอกเพื่อนทั้งกลางคืนทั้งตอนเช้า เวลาเดินเข้าศาลาต้องเงียบและเบาจนกระทั่งเพื่อน
ที่นั่งอยู่ก่อนไม่รู้ว่าเราเข้าไป หลวงพ่อท่านสอนเรื่องการปฏิบัติอยู่เสมอว่า ให้ตื่นตัวให้ว่องไว
ไม่ให้เฉื่อยชา ไม่ใช่ว่าได้ยินเสียงระฆังดังแล้วก็นอนเลยไปจนถึงตี ๔ ตี ๕ ขอนี้ท่านตำหนิมาก
จริง ๆ บางองค์กลับมาจากบิณฑบาตแล้วจึงไปเอากาน้ำเชิงบาตรที่กุฏิของตน ถ้าท่านเห็นจะถูกดุ
ใหญ่ทันทีว่า ชี้เหร่มาก เหลวและเฉื่อยชามาก ไม่ได้ความเลย ขนาดท้าวตรก็ไม่มากับเพื่อน
แล้วจะได้เดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนาหรืออย่างนี้ กลางคืนเอาแต่นอน หลวงพ่อท่านตำหนิมาก
ทีเดียว พระเถรก็พยายามระวังกัน

ทำวัตรสวดมนต์แล้วพระภิกษุสามเณรก็นั่งสมาธิ จนกระทั่งได้เวลาประมาณตี ๕ ให้อำมาตย์
แล้วร่วมกันทำความสะอาดหอนั่ง จัดอาสนะขึ้น เตรียมตัวออกบิณฑบาต โดยที่พระผู้มีพรรษาน้อย
หรือสามเณร คอยช่วยครูบาอาจารย์ครองผ้าเพื่อออกบิณฑบาต คือห่มจีวร ห่มซ้อนด้วยสังฆาฏิ และ
กลัดรัดคุมให้เรียบร้อย จากนั้นนำบาตรของท่านออกไปรออยู่ที่ทางเข้าหมู่บ้าน เมื่อจะเข้าบิณฑบาต
ในหมู่บ้านจึงค่อยส่งบาตรให้ท่านด้วยความเคารพ เสร็จจากการบิณฑบาตก็เข้าไปขอโอกาสรับบาตร
จากท่าน แล้วรีบกลับวัดโดยไม่ชักช้า เพื่อเตรียมถวายการล้างเท้า เช็ดเท้า และพับผ้าสังฆาฏิ
ให้ท่าน ถ้าจีวรมีเหงื่อมากก็นำออกไปตากให้แห้ง จากนั้นก็คอยรับประเคนบาตร จากผ้าขาวหรือ
สามเณร แล้วถ้ายาข้าวและอาหารที่บิณฑบาตได้ส่งไปโรงครัว เพื่อทางโรงครัวพิจารณาจัดนำ
มาถวายใหม่ รวมกับอาหารที่ทำเพิ่มเติม”

เตือนด้วยเสียงกระแอม

ก่อนถึงเวลาฉัน พระภิกษุเทวคึก คือพระซึ่งทำหน้าที่แจกอาหารก็จะมาตักอาหารทุกชนิด
ทั้งคาวหวาน ใส่ลงในบาตรของแต่ละรูป เมื่อได้ยินสัญญาณระฆังจากหลวงพ่อก็จะเริ่มฉัน
พระอาจารย์สุพรได้เล่าบรรยากาศในโรงฉันสมัยนั้นให้ฟังว่า

“เมื่อพระเณรเข้ามาในโรงฉันแล้วจะไม่ได้ยินเสียงพูดคุยกันเลย ถ้าใครพูดคุยส่งเสียง
ท่านจะเตือน เวลาเตือนท่านไม่พูด ใช้การกระแอมแทน เสียงกระแอมของท่านมีอำนาจมาก

เหมือนเสียงเสื่อร้อง พระณรงกลัวมาก เวลาจับนิมนต์ไปฉันนอกวัดก็เหมือนกัน

ถ้าเห็นความไม่เรียบร้อยท่านจะกระแอมทันที ถ้าท่านไม่ถามอะไรขึ้นมาแล้วจะไม่มีการพูดคุยกันเลย มีบ้างนาน ๆ สักครั้งหนึ่ง บางองค์เผลอเผลอพูดเสียงดังออกมา ท่านได้ยินแล้วจะดูทันที เว้นแต่เป็นพระอาคันตุกะหลวงพ่อก็ไม่ดู แต่ถ้าเขาไปแล้ว หลวงพ่อก็จะหยิบยกขึ้นมาชี้ให้พระณรงดูเป็นตัวอย่างว่า พระที่ไม่ได้รับการอบรมสั่งสอน ไม่ได้ผ่านการประพฤติปฏิบัติมา มีลักษณะเป็นอย่างนี้ เมื่อถึงเวลาฉัน แม้การเคี้ยวก็ต้องคอยระวัง ไม่ให้มีเสียงจู้บ ๆ จีบ ๆ เสียงช้อนกระทบกับบาตรก็ไม่ให้มี จะเก็บกระโถน เก็บกาน้ำ ก็ต้องระวังไม่ให้มีเสียงกระทบกัน

เวลาฉันท่านยังสอนให้รู้ประมาณในการบริโภคอาหาร กะว่ายังเหลืออีกประมาณ ๓ คำ จะอิม ให้หยุด แล้วฉันน้ำตามลงไปจะพอดี ถ้าอิมมากจะเกิดความง่วงซึมเซา พาให้ขี้เกียจทำความเพียร ก็จริงของท่าน ถ้าอิมมากแล้วอืดอาด ขี้เกียจเดินจงกรม บางทีกลับยังไม่ถึงกุฏิก็อยากจะนอนแล้ว มันจะล้มตั้งแต่นั่งอยู่ในหอฉันด้วยซ้ำ

ถึงเวลาอันควร พระอุปัฏฐากจะหยุดฉัน เพื่อรับถวายไม้สีฟัน และช่วยล้างมือพระเถระนำบาตร แก้วน้ำ กระโถนของท่านมาด้วย เพื่อเตรียมไปล้าง เมื่อได้ยินสัญญาณระฆังอีกครั้ง จึงกราบพระพร้อมกัน จากนั้นก็ออกไปล้างบาตร เช็ดให้แห้งผึ่งแดดสักครู่จึงใส่ถลก เมื่อเรียบร้อยแล้วก็เข้ามารวมพร้อมกันในหอฉันอีกครั้งหนึ่ง เพื่อรับฟังโอวาท หรือการมอบหมายภารกิจที่จะต้องทำในวันนั้น จากนั้นก็แยกย้ายกันกลับกุฏิ กลับไปถึงกุฏิ ให้เก็บบริขารและตากผ้า แล้วหลวงพ่อก็จะสั่งว่า “เดินจงกรม อย่าไปนอนล่ะ”

กิจวัตรตอนบ่าย

ครั้นถึงเวลาบ่าย ๓ โมง พระภิกษุสามเณรออกทำความสะอาดบริเวณวัด ปัดกวาดเช็ดถูศาลา หอฉัน โบสถ์ บางวันหลวงพ่อก็พาพระณรงทำงานก่อสร้าง หรือซ่อมแซมบูรณะเสนาสนะ แต่โดยปกติงานหลักคือ การตักน้ำ หามน้ำ และการกวาดลานวัด

“ปฏิบัติทำความเพียรต่างพร้อมเพรียงกัน กิจวัตรตักน้ำหามน้ำก็รีบช่วยกัน แล้วการกวาดตาดนี้ ไม่กวาดต้องหาใครหามัน เตรียมไว้ของใครของมัน มัดให้ตีเก็บไว้ที่กุฏิใครกุฏิมัน รักษาเอาไว้ พอตีระฆังปี่บ วันนี่กวาดตาดกันนะ เท่านั้นแหละ มีไม้กวาดติดมือมา ไม้กวาดนี้ท่านจะมัดให้ตี และเก็บไว้ที่กุฏิอย่างเรียบร้อย เก็บรักษาอย่างดีไม่ให้เปื้อกฝน”

งานอย่างนี้หาได้ที่ไหน

พระอาจารย์รูปหนึ่ง ได้เล่าถึงคำสอนของหลวงพ่อบ้างเรื่องกิจวัตรประจำวันให้ฟังเพิ่มเติมดังนี้ “ถึงเวลาบ่าย ๓ โมงก็เคาะระฆัง ร่วมกันทำกิจวัตร ตักน้ำใส่ตุ่มทั้งน้ำใช้น้ำฉัน ตักใส่ห้องน้ำห้องส้วม ที่กุฏิหลวงพ่อก็ตามกุฏิพระณรง ตักใส่ตุ่มไว้ล้างบาตรบ้าง ตักใส่ห้องน้ำห้องส้วมที่โยมใช้บ้าง ทั้งยังต้องคอยดูแลรักษาความสะอาดด้วย นอกจากนี้ก็มีการปัดกวาดเช็ดถู

ศาลาโรงธรรม หอดฉันอีกด้วย หลวงพ่อท่านสอนว่า ให้ทำไปเถิด นี่เป็นกิจที่เราพึงกระทำ งานเช่นนี้หาทำยาก เราจะไปหาทำที่ไหนคงไม่ค่อยจะมี ท่านจะไปรังเกียจทำไมกับแค้นงานล้างส้วมนี้ ถ้าโยมเขาไม่ทำความสะอาด ก็ต้องเป็นหน้าที่พระเณรเราที่อยู่ที่นี่แหละ จะต้องเป็นผู้ดูแลรักษา โยมเขามาใช้เดียวเดียวเขาก็กลับ มันเป็นงานที่หายากมากนะ อีกทั้งเราจะได้ปฏิบัติธรรมด้วย ได้ฝึกหัดฝึกฝนทำในสิ่งที่เราไม่ชอบ เป็นการขัดเกลากิเลสออกจากใจของเรา”

โยมเขามองอยู่

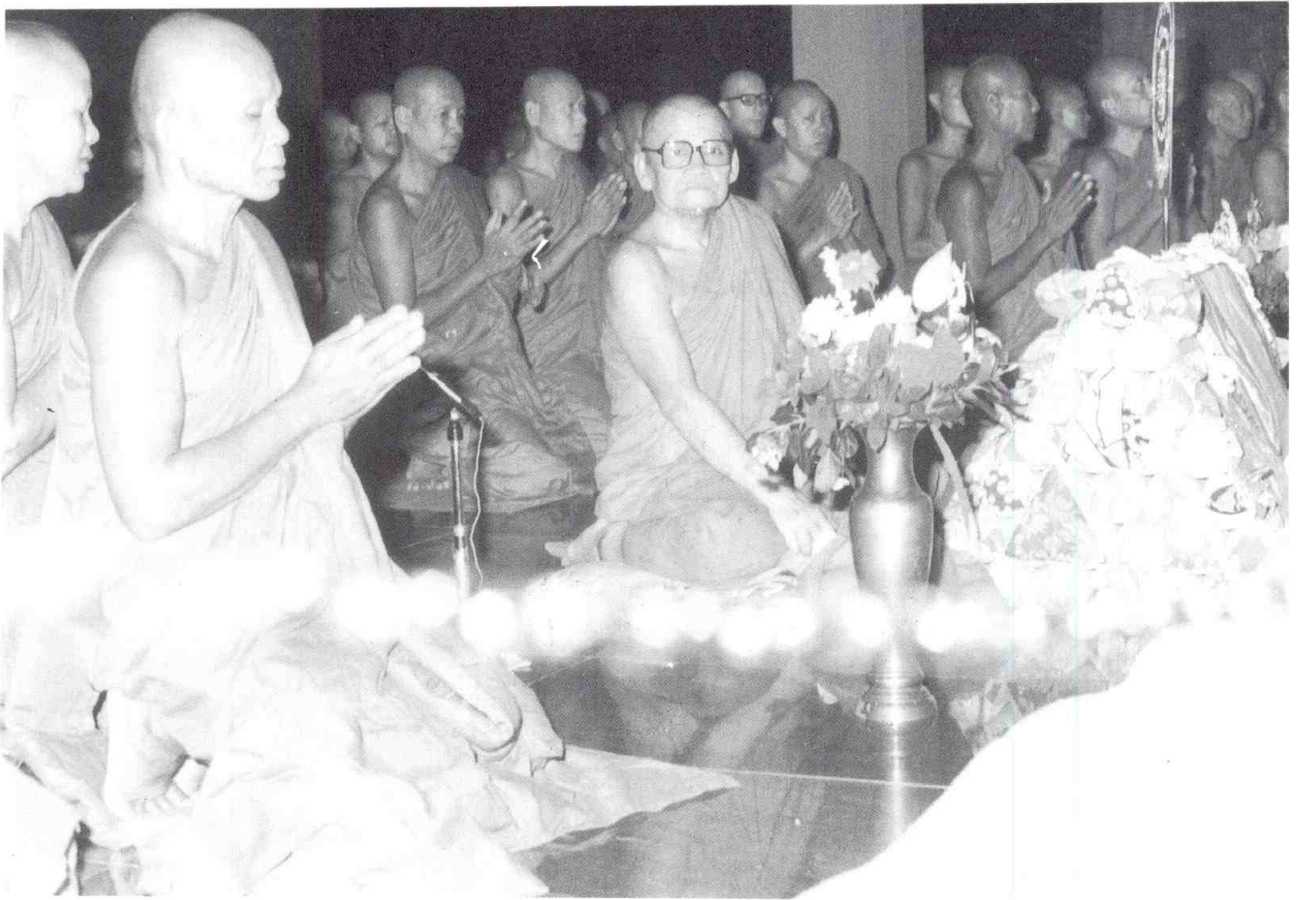
วันหนึ่งหลวงพ่อดำบรมศิษย์ว่า

“ทำการทำงาน ทำกิจวัตร อย่าไปมีชั้นมีเชิง มีไหวมีพริบ ตัวไม่ได้ทำมากมันดี อย่าไปคิดอย่างนั้น อันนั้นแหละกิเลสละ จิตใจพระเณรไม่ควรจะเป็นอย่างนั้น ถ้าเป็นอย่างนั้นก็ควรแก้มัน ให้รู้จักมัน ให้ทันจิตของเรา มันจึงจะไม่เกิดโทษ เราอยู่ไปจึงจะเป็นประโยชน์แก่พระศาสนา ทั้งภายนอกภายในดูให้มันคุ้ม ญาติโยมเขาก็พึ่งพระพึ่งเจ้าสารพัดอย่างทุกวันนี้ ให้ทุกคนพากันดู ไม่เช่นนั้นมันจะพากันเป็นไปหมดทุกอย่างถ้าเราไม่ช่วยกัน

เรื่องกิจส่วนรวมคือเรื่องกิจวัตรโดยตรงของเรา ถ้าไปทำอะไรส่วนตัวแล้ว อย่าให้มันมาขัดกิจวัตรเรา ให้หาเวลา ถึงเวลาตีระฆังทำกิจวัตรแล้วให้มาแสดงความสามัคคี กายสามัคคีกันอยู่ในที่นี้ ให้เห็น ให้รู้จัก ธรรมดาผู้เป็นผู้ใหญ่ให้ช่วยกันดู ถ้าผู้ใหญ่ว่าง มันก็ปล่อยให้ท่านนั้นแหละ เด็กน้อยมันจะรู้เรื่องอะไร พวกนี้จะเอาใครเป็นตัวอย่างได้ละ มันยิ่งชี้เกียจมันยิ่งชี้คร้านถ้าต้องทำแล้วไม่ได้ทำ การทำกิจวัตรนี้เป็นเรื่องที่สำคัญ”

หลังจากทำงานเสร็จแล้ว บางวันประมาณ ๕ โมงเย็น ก็มีน้ำปानะให้ฉัน ซึ่งอาจมีสมอหรือมะขามป้อมด้วยเป็นบางครั้ง เพื่อช่วยแก้อาการท้องผูก หลวงพ่อเคยเตือนพระเณรเรื่องการฉันยาชนิดต่าง ๆ ว่า ต้องรู้จักเวลา

“ถ้าจะฉันสมอมะขามป้อมก็อย่าไปฉันที่กุฏิให้นำมาฉันที่เดียวกัน มารวมกันต้มน้ำร้อนแล้วก็ให้มาฉันรวมกันที่ศาลานี้ ถ้ามีญาติโยมพ่อแม่ของพระเณรองค์ไหนมาเยี่ยม เอาอาหารของขบฉันมาถวาย เอายามาถวาย เอามาเข้าโรงครัวนี้ รวมเลย ฉันด้วยกันทั้งหมดเลย ฉันให้เป็นกาลเป็นเวลา ไม่ใช่จะไปชวนกันฉันอยู่ที่กุฏิหลังโน้น ไปฉันที่กุฏิหลังนี้ รวมเป็นกลุ่มเป็นก้อนคุยกัน มีน้ำอ้อยน้ำตาล จะนำมาฉันเป็นกลุ่มเป็นก้อนไม่ได้ มันไม่ได้อย่างนั้น ไม่ใช่หวงแหนชี้เหนียวหรือไม่อยากให้ฉันหรอกนะ แต่พวกเราเนี่ยยังไม่รู้เรื่องอะไรนั้น สมอก็ฉันน้ำอ้อยก็ฉันน้ำตาลก็ฉัน ฉันไปฉันมา ก็เลยคุยกันไปปรัมปราเตลิดเปิดเปิงไปทั่วโลก คุยกันไปหาเรื่องโลกโลกา ชวนกันลี้กไปทำอย่างนั้น ลี้กไปทำอย่างนี้ เสียงดังเอิกเกริกเฮฮาจนลืมน้ำที่ของตัวเอง โอ้ย! มันร้ายเหลือเกิน มันออกนอกลู่ นอกทางเกินขอบเขตไปแล้ว จะกลับมาปฏิบัติเขาก็ไม่ทันแล้วคราวนี้ ฉันพร้อมกัน เลิกพร้อมกัน มันเป็นระเบียบดี ฉันแล้วก็เลิก ช่วยกันเก็บ มันเป็นกิจลักษณะถ้าทำอย่างนั้น”

ทำวัตรเย็น

เมื่อเสร็จจากฉันน้ำปานะแล้ว พระภิกษุสามเณรแยกย้ายกันไปสรงน้ำ และเตรียมตัวไปประชุม ทำวัตรสวดมนต์เย็น นั่งสมาธิและฟังเทศน์ ซึ่งในสมัยแรกของวัดหนองป่าพง หลวงพ่อเทศน์บ่อย เกือบทุกวัน แต่ในสมัยต่อมาเนื่องจากสุขภาพไม่อำนวย ท่านเทศน์น้อยลง การสวดมนต์ก็สวด คำแปลด้วย บทที่สวดประจำคือบททำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น บทแผ่เมตตา บทอิเมนา ปุญญกัมเมนะ บทอาการ ๓๒ และอภิณหปัจเจกชน บางวันสวดบทยาว เช่น ธรรมจักกัปปวัตตนสูตร อริยมรรค ๘ หรือปฏิจจสมุปบาท

พระอาจารย์สุขชัยเล่าว่า “บทสวดพวกนี้หลวงพ่อบอกท่านย้ำจริง ๆ เพราะต้องการให้เรา เอาไปภาวนา ตอนกลางคืนก็จะมีกรอกรรมพระเณร ดูแล้วรู้สึกที่ท่านมีความกระตือรือร้นมาก อยากจะให้พวกเราได้ดิบได้ดีจริง ๆ สมมุติว่าเป็นหลักอย่างนี้ท่านก็จะใช้ทั้งดีให้แผ่ออก ถ้าเป็น ไม้ท่านก็จะถากออกให้ได้ขนาดเสียก่อนถึงจะเลื่อย ท่านเอาใจใส่จริง ๆ คนที่ทนไม่ได้ก็หนีไป ท่านจะไม่ตามใจใคร เพราะท่านต้องการฝึกให้จริงจัง ๆ

สำหรับตอนกลางวันท่านก็ไม่ให้เอาหนังสืออื่นมาดู หนังสือพิมพ์ก็ไม่ให้ดู ท่านให้ท่องเฉพาะ ที่กำหนด ท่องได้แล้วก็เอาไปเจริญภาวนา เดินจงกรม นั่งสมาธิ ไม่ให้คลุกคลีกัน คุยกันเอิกเกริก เฮฮา”

เลิกประชุมประมาณ ๓ หรือ ๔ ทุ่ม บางทีก็ ๕ ทุ่ม พระเนรกลับกุญแจทำความเพียรต่อ หลวงพ่อสอนว่า ไม่ควรนอนก่อน ๕ ทุ่ม ทุกวันพระก็สมาทานเนสัชชิกวัตร คือไม่นอนตลอดทั้งคืน โดยร่วมกันทำความเพียรที่ศาลาไปจนถึงตี ๓ จากนั้น จึงทำวัตรเช้าต่อไปเลย มีชาวบ้านอุบาสก อุบาสิการักษาศีล ๘ ร่วมภาวนาอยู่ด้วย

ไม่ยอมยก (เว้น) วัตร

พระครูบรรพตฯ ได้เล่าให้ฟังถึงสมัยที่บรรดาลูกศิษย์ขอยกวัตรให้หลวงพ่อ แต่ท่านไม่ตกลง “การทำกิจวัตรต่าง ๆ เช่นการหามน้ำ ตักน้ำ ท่านช่วยทำหมดทุกอย่าง ถึงจะบอกให้ท่านเลิกทำ โดยลูกศิษย์จะขอยกวัตรให้เพราะสงสารท่าน จะช่วยท่าน แต่ท่านก็ไม่ยอม ได้มีการประชุมสงฆ์ เพื่อขอยกวัตรให้ท่าน โดยพวกกระผมทำเองให้หลวงพ่อทำงานเบา ๆ ท่านก็บอก ไม่เป็นไร ผมยังหนุ่มยังแน่น ยังพอทำได้ ทำอย่างนี้แหละ ยังไม่ถึงกาลถึงเวลาอย่างนั้นหรอก เอาไว้ก่อน ไม่ต้องห่วงผม ท่านให้อิโวาทอย่างนี้ ท่านก็ทำของท่านไปเสมอต้นเสมอปลาย”

พระอาจารย์สุเมโธผู้เป็นลูกศิษย์ชาวต่างชาติคนแรก เมื่อครั้งมาอยู่ในสำนักวัดหนองป่าพง ใหม่ ๆ หลวงพ่อก็ได้ตั้งข้อแม้เอาไว้อย่างแข็งขันว่า จะไม่มีการลดหย่อนข้อวัตรให้ ท่านต้องปฏิบัติตามหมู่คณะทุกอย่าง

“ผมเคยเล่าให้ฟังอยู่เรื่อย ๆ ในสมัยนั้นพระสุเมโธมา ชาวฝรั่งมา เราก็ไม่เคยเห็น ไม่เคยรู้จักท่าน ได้ยินแต่ที่บ้านเมืองท่าน แหม! มันช่างสนุกสนานเหลือเกิน แต่เราก็ไม่เคยเห็น เรานึกไป บัดนี้เขาได้มาอาศัยเราอยู่ด้วยกัน ผมรู้สึกชกจะไม่สบายขึ้นแล้ว กลัวนะ กลัวทำไม เพราะท่านเคยสะดวกสบายมาก่อน จะมาทนลำบากลำบากอย่างนี้ได้อย่างไร ท่านตอบว่า อยู่ได้ ผมจึงตั้งเงื่อนไขว่า ผมจะไม่บารุงท่าน อยู่บ้านท่านเคยกินขนมมณเฑียรสมบุรณ์ มาอยู่ในป่าผมจะไม่บารุงท่านถึงขนาดนั้น ทำไม เพราะผมออกจากบ้านมาแล้ว จีวรบิณฑบาต เสนาสนะนั้น อาศัยคนอื่นเขาทั้งนั้น เขาให้อย่างไรก็ให้เป็นไปตามเรื่อง ตัวผมเองยังไม่ได้ตามปรารถนาเลย อย่างงั้นผมจึงไม่บารุงท่าน จะมาอยู่ด้วยกันก็ได้ ลำบากสักหน่อย แต่ผมจะไม่บารุงท่าน ทำไม กลัวท่านจะโง่ เข้ามาในเมืองไทยนี้ทำไม ก็ท่านมาศึกษาพุทธศาสนา มาศึกษาวัฒนธรรมของไทย อยู่เมืองไทย เขาอยู่อย่างไร เขากินอย่างไร เขาทำอะไรอย่างไร ท่านก็ควรจะต้องรู้จัก ถ้าผมไปบารุงบารือท่านทุกอย่าง ท่านก็จะโง่เท่านั้นแหละ จะฉันแต่ขนมปังอยู่เรื่อย ท่านจะมีดีอะไรไหม บ้านเมืองไทยเขาปฏิบัติตัวกันอย่างไรไม่รู้เรื่อง เป็นเหตุให้ท่านโง่อย่างนี้ ตกลงก็อยู่กันไป ท่านก็ลำบากเหมือนกันนะ”

ไม้สีฟัน

ไม้สีฟัน ทำจากไม้ที่มีคุณสมบัติเป็นยา เช่น ไม้โกทา สมัด ดีคน ข่อย ฯลฯ ใช้สำหรับชำระฟัน ล้างปากให้สะอาดปราศจากกลิ่นและเศษอาหาร รวมทั้งช่วยให้ฟันแข็งแรง ลื่นรับรสได้ดี และขจัดเสมหะ หลวงพ่อให้พระเถระฝึกทำไม้สีฟันเพื่อเป็นเครื่องสักการะบูชาครูบาอาจารย์ ในวาระสำคัญเช่น การขอนิสัง

ไม้สีฟัน เป็นเครื่องแสดงถึงความเคารพบูชาของศิษย์ต่อครูอาจารย์ จึงต้องทำอย่างประณีต ซึ่งต้องอาศัยความพากเพียร ความอดทน และใช้เวลาพอสมควร

วิธีทำโดยสังเขป คือ ตัดไม้เป็นท่อนยาว ๔-๕ นิ้ว ผึ่งแดดพอร่มมาดๆ ถ้าแดดจัดผึ่ง ๒-๓ ชั่วโมง หากตากแดดแห้งเกินไป เมื่อทุบไม้จะแตก

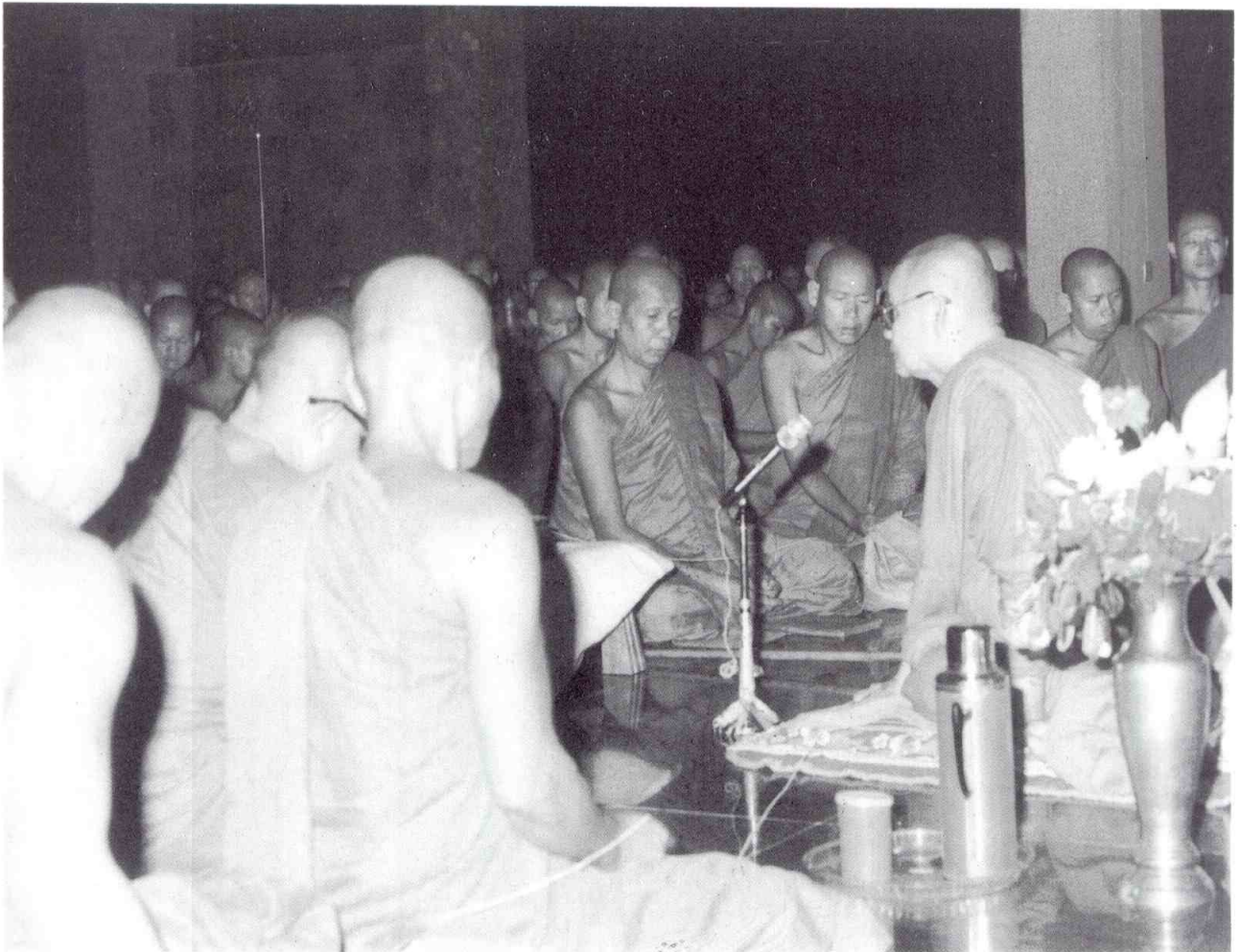
การทุบใช้ไม้ใหญ่ๆ ทุบที่ปลายให้แตกเป็นฝอยยาวสุดเล็บมือ ถ้าทุบช้าๆ ไม้จะแตกเป็นฝอยและนุ่มละเอียดกว่าการทุบเร็วๆ

สางฝอยด้วยเข็มให้เรียบร้อย แล้วใช้มีดดอกเหลาด้ามให้เรียบสวย เอาฝอยที่เหลาออกจากด้ามมาขัดไม้สีฟันให้ขึ้นเงา นำไปตากแดดให้แห้งสนิทแล้วเก็บใส่ถุงพลาสติกป้องกันความชื้น(ปลายด้ามที่ทุบแตกเป็นฝอย ใช้สำหรับถูฟันหรือเคี้ยว ปลายด้ามที่เหลาให้แหลมใช้เคาะเศษอาหารที่ติดตามไรฟัน ส่วนกลางของไม้ใช้สำหรับขูดลิ้น)

โอวาท - หลังอุโบสถ

การประชุมลงอุโบสถทุกกึ่งเดือนเป็นสังฆกรรมที่สำคัญ เป็นวันที่พระมารวมกันเพื่อตรวจทาน
ศีลของตน หากเกิดความไม่บริสุทธิ์ ต้องแก้ไขด้วยการแสดงอาบัติ เป็นต้น หลวงพ่อจะใช้โอกาสนี้อบรม
พระเณร โดยเน้นหนักในเรื่องศีลและข้อวัตร

วันนี้เป็นวันอุโบสถ มีพระภิกษุสามเณรมาร่วมกัน อันนี้เป็นกิจของสมณะที่ควรทำ
พระบรมศาสดาท่านก็บัญญัติไว้ว่าให้หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ การประชุมกันเนื่องนิตย์ กับการคลุกคลี
หมู่คณะนะ ต่างกัน การประชุมไม่ใช่การคลุกคลี การประชุมกันตามกาลตามสมัยถูกต้องตามพระวินัย
ที่พระพุทธเจ้าของเราท่านสรรเสริญ ถ้าหากว่าพวกเราทั้งหลาย อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน ถ้า
ขาดการประชุมกันเนื่องนิตย์ การประพฤติวัตรสมณะของพวกเราทั้งหลาย มันก็ไม่เป็นไปโดย
ชอบธรรม

ฉะนั้นการประชุมกันตามกาลตามเวลา อย่าง ๑๔ คำ ๑๕ คำ เป็นต้น ร่วมลงอุโบสถ เพื่อให้มีความสามัคคีซึ่งกันและกัน และก็ตรวจดูสิกขาอันพวกเราทั้งหลายจะต้องศึกษา มันเป็นหน้าที่ของพวกเราทั้งหลายอยู่แล้ว สิกขาแปลว่าการศึกษาในที่นี้มีสิกขา ๓ อย่างคือ ศีลสิกขา สมาธิสิกขา ปัญญาสิกขา สิกขาทั้ง ๓ ประการนี้เป็นหลักเป็นแก่นให้พวกเราทั้งหลายได้ศึกษา เพื่อความกลมเกลียวซึ่งกันและกัน ดังนั้นจึงไม่ได้จัดเป็นการคลุกคลีหมู่คณะ แต่เป็นธรรมเป็นวินัย เป็นธรรมะคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

การคลุกคลีหมู่คณะคือคุยกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน พูดเรื่องที่ไม่ได้เป็นสาระประโยชน์ เหมือนกับชาวบ้านเขาพูดกัน พูดกันเรื่องคำเรื่องขำเรื่องโลก อันใดที่มันเกี่ยวข้องกับทางโลก มักเป็นเหตุให้ภิกษุสามเณรของเราเพลินไป หลงไปตามอารมณ์อันนั้น อย่างคฤหัสถ์วิสัยเขาประชุมกัน คลุกคลีกัน และก็มี ความสนุกสนานไม่ได้มีความสังวรสำรวม อันนี้เรียกว่าคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ไม่ใช่เป็นธรรมไม่ใช่เป็นวินัยของพระพุทธเจ้าของเรา แต่เรื่องการประชุมกับการคลุกคลีนี้ พวกเราไม่ได้คิดแยกออกจากกัน

วันนี้ก็เป็นวันหนึ่งของการประชุมของพวกเราทั้งหลาย พระภิกษุแสดงปาฏิโมกข์จบแล้ว พวกสามเณรทั้งหลายก็มารวมกันเข้า เพื่อได้รับโอวาทตามกาลตามเวลาที่พวกเราทั้งหลายเคยทำมา การแสดงปาฏิโมกข์เกี่ยวกับเรื่องศีลของเจ้าของนี้ เรื่องศีล เรื่องสิกขาบทของพวกเรานี้ ก็เกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติ ให้ตรวจดูศีล ความเรียบร้อยของกาย วาจาเป็นรากฐาน ศีลนี้ ทำกายทำวาจาให้งาม แต่งกาย แต่งวาจาให้งาม เป็นกิริยาภายนอก ส่วนธรรมแต่ใจให้งาม เป็นกิริยาภายใน ไม่มีใครสามารถจะมองเห็นได้นอกจากเจ้าของ

ธรรมเป็นของกว้างขวางเป็นของลึกลับ มันเป็นเรื่องจิตใจ ส่วนกายวาจาอันเนื่องกับพระวินัยสิกขาบทนี้ ถ้าใครดูก็รู้จักได้ กายไม่สังวร วาจาไม่สังวรสำรวม ก็เป็นเหตุให้จรรยา มารยาทของสมณะทั้งหลายหมุ่นนั้นเหล่านั้ คลาดไปจากสิกขา ไม่ได้สมบูรณ์ ญาติโยมทั้งหลายเขาก็เห็นได้ ประชาชนทั้งหลายเขาก็ติเตียนได้ ฉะนั้นศีลก็คือรักษาจรรยาของสมณะ การพูดจาปราศรัย การกระทำด้วยกายวาจามองเห็นได้ แก่นในที่นี้จึงเป็นแก่นของกายของวาจา ให้เห็นได้ง่ายที่สุด จึงเป็นสภาวะอันหนึ่งซึ่งทำกายให้งาม ทำวาจาให้งาม

ส่วนธรรมแสดงถึงด้านจิตใจ แต่งใจให้งามในภายใน ซึ่งเป็นต้นรากค้ำมูลของกิเลสทั้งหลายที่เกิดขึ้นมาได้

ปัญญาสิกขา ถ้าหากว่าเราไม่ได้สังวรสำรวมให้มีศีลเกิดขึ้นมา สมาธิคือความตั้งใจมั่น ในข้อวัตรทั้งหลายนั้นก็หายไป ส่วนปัญญาก็ยังไม่เกิด เมื่อปัญญาไม่เกิดปัญญาก็ไม่สมบูรณ์ ศีลก็ไม่เจริญ ศีลไม่เจริญสมาธิก็ไม่เจริญ สมาธิไม่เจริญปัญญาก็ไม่เกิด เมื่อศีล สมาธิ ปัญญาไม่เกิดไม่เป็น ก็เรียกว่าพวกเราทั้งหลายนั้นไม่ได้ศึกษาซึ่งสิกขาทั้ง ๓ ประการนี้

เมื่อข้อวัตรภายนอกเราเรียบร้อยดี เราพยายาม นี่แหละแสดงถึงด้านจิตใจภายใน อย่าไปเข้าใจว่าการเนสัชชิก การทำวัตรสวดมนต์ การประชุมกันนี้ เป็นเรื่องนิดหน่อย จริงอยู่ครับ ถ้า

เราอยู่ผู้เดียวผู้เป็นแล้วผู้ฝึกแล้ว แต่อันนี้เพื่อหมู่คณะพระเล็กณรน้อย เพื่อหมู่ที่ไม่ฉลาดให้ฉลาดขึ้น อย่างพระพุทธรเจ้าหรือสาวกของพระพุทธรเจ้าก็เหมือนกัน กิจของท่านเสร็จแล้วสิ้นแล้ว ท่านก็ยังทำกิจเพื่อผู้อื่นอีกต่อไป อันนี้มันหย่อนนี้ครับ

การทำกิจก็ให้ช่วยกัน คนมีอายุพรรษาพอสมควรก็ดี ไม่ได้ทำเองก็ให้ดูแล ให้ตรวจตรา ให้เอื้อเฟื้อ การกวาดลานวัด การตักน้ำ ทั้งหลายเหล่านี้ให้เอื้อเฟื้อ การกราบการไหว้ กิจเล็กๆ น้อยๆ นี่ ให้พากันสนใจในข้อวัตรของเจ้าของ อย่าไปريبจะเป็นพระเถระกันไวหลาย มันจะเสื่อมลงไวๆ นี่แหละ เช่นกระโถนนี้แหละให้พยายามที่สุดครับ ฉ้นแล้วจับไว้เลย ไม่ต้องไปเกี่ยวกับผู้ใด ให้ลำบาก กิจอันนี้ควรถือไว้ อย่าเพิ่งให้ผู้อื่นอุปถัมภ์อุปฐากเราจนเราหลงมกมาย ถ้าคนอื่นล้างกระโถนนี้ มันเหม็นล้าง มันแตกมันร้าว มันสารพัดอย่าง

แม้แต่การเทบาตรก็เหมือนกัน อย่าให้เด็กน้อยจับบาตรเราเท เรานั่งอยู่นั้น อย่าให้พ่อออกจับเท ให้จับตนเอง ผมเคยบอกหลายครั้งแล้ว ฉ้นแล้วให้เอากะละมังมาให้เท อย่าให้เด็กน้อยมาจับเท พ่อขาน้อยมาจับเท คนไม่รู้เรื่องมาจับเท ให้รู้จักรักษาบริวารของเราเอง สิ่งทั้งหลายเหล่านี้แหละมันหย่อนไปเรื่อย ๆ

ประการที่สองพูดถึงการขบฉันรานั้น ฉ้นเสร็จแล้วเลิกพร้อมกันยกเว้นที่จำเป็น แต่ที่จำเป็นหรือไม่จำเป็นเราก็ไม่รู้จักกัน พวกพ่อชาวเขาเห็นพวกเการุ่นเก่าทำกันอย่างนั้น เขาก็ทำอย่างนั้น อันนี้ให้พากันพิจารณา ที่จำเป็นนะ กลิ่นอุจจาระ กลิ่นปัสสาวะ หรือเป็นโรคอะไรที่จะเป็นเหตุให้เป็นอันตรายนั้นแหละ

พวกเราทั้งหลายควรรักษาข้อวัตรไว้ เช่นมันร้อนธรรมดาหรือหนาวธรรมดาเรานี่ อย่าคิดว่ามันเป็นอุปสรรค ไม่ควรให้มันเสียข้อวัตรของเราได้ ให้พากันจำ การปฏิบัตินี้ให้มองดูเจ้าของ อย่าไปมองข้างนอกให้มองดูข้างใน ข้อปฏิบัติเรามันหย่อนไหม สม่่าเสมอไหม มันมีอะไรในใจของเรา ให้พากันมองดูจิตของเจ้าของว่า มันพ้นอันตรายแล้วหรือยัง หรือมันยังอยู่ในระหว่างอันตราย

เพราะอะไรจึงให้มองดูเจ้าของ เพราะเราปฏิบัติเพื่อมรรคผลนิพพานเป็นเป้าหมาย พวกเราทั้งหลายจึงสละการงาน ทั้งผู้เฒ่าผู้หนุ่มก็มาอยู่ที่นี้ ปฏิบัติแล้วต้องให้มันได้มรรคได้ผล ผู้ปฏิบัติไม่ได้มรรคได้ผลนะ ผมว่าไม่ได้เกิดประโยชน์อะไร ให้เราพยายามให้เกิดผล ให้ได้มรรคให้ได้ผล ไม่ได้มรรคใหญ่ก็ได้มรรคน้อย ไม่ได้ผลใหญ่ก็ได้ผลน้อย ให้มันได้แต่อย่าถอย เพื่อให้มันสืบคลานต่อไปอีก ไม่ใช่เอาเท่านี้เพียงแค่นี้ อย่าไปคิดอย่างนั้น

จะอยู่หมู่พวกมาก ๆ ก็อย่าทิ้งเจ้าของ ต้องตั้งข้อวัตรของตัวเอง ใครจะชวนเซไปทางไหน เราไม่เซไปตาม ไม่ได้ทำตามผู้ใด แม้หมู่จะเซไปไหนก็ไม่ไป หยาบช้ำลามกขนาดไหนก็ไม่ไปตาม ไร่ร้างบันเทิงไปทางไหนก็ไม่ตามมันไป ถ้ามันได้มรรคถ้ามันได้ผลแล้วไม่ได้สงสัยหรือท้อที่นี่ เมื่อเราเข้ามาในกลุ่มใหญ่หมู่ใหญ่นี้แหละมันเอาตัวไม่ค่อยรอด อารมณ์มันหลาย คนที่ไม่รู้จักตัวเองก็ปล่อยจิตไปทั่วสารทิศ เช่น พระบวชใหม่เป็นต้น ถ้าคลุกคลีกันแล้วคุยกันเป็นเรื่องโลก โลกามิส

อันนั้นมันไม่ใช่หนทางของสมณะ ให้เราตรวจจิตใจของเจ้าของ

วัดป่าพงเรา เขาสมมุติว่า เป็นศูนย์กลางของสำนักปฏิบัติ แต่ละสาขานี้ แต่ละสาขาจะต้องมารวมกัน การประชุมกัน ก็ต้องมารวมกันที่นี่ เพราะว่าวัดป่าพงนี้ได้ปลูกฝังการประพฤติปฏิบัติขึ้นมา

ที่นี้สาขาอื่นบางที่ก็ส่งพระผู้ฉลาดไปเป็นหัวหน้า และก็ส่งพระนวกะไปอาศัยอยู่ ถึงคราวถึงสมัย ก็กลับมาเยี่ยมครูบาอาจารย์ที่วัดหนองป่าพงนี้ นี่เป็นเหตุ ถ้ามาเยี่ยมวัดป่าพงนี้หมด ผู้ประพฤติปฏิบัติแล้ว ไม่ค่อยเอาใจใส่ในข้อวัตรปฏิบัติ ก็เป็นเหตุให้พวกบรรพชิตเราทั้งหลายเสียไปด้วยกัน ผู้ที่มาดูก็มาดูแต่สิ่งที่ไม่ดี สิ่งที่ดีนั้นไม่ดู ถ้าคลุกคลีกับหมู่คณะแล้วมักชอบพูดชอบคุย ชอบเล่นกันหลาย คือทำให้มันเลื่อมใสแหละ ทำให้มันเจริญนะมีน้อย บ้างก็คลุกคลีกันเป็นกลุ่ม เป็นก้อน บ้างก็นินทากัน บ้างก็สรรเสริญกัน แยกหมู่แยกพวกกันออกไปอย่างนั้น

ฉะนั้นเมื่อเขาหิวหรือเขาเป็นผู้มีศรัทธาอยู่ เขาออกมาจากวัดสาขาต่าง ๆ เข้ามาหาเราก็ให้เขามาฝึก ฝึกมันก็ต้องเข้ามาในกลุ่ม อย่างข้าราชการนะ ได้ไปทำงานในทั่วประเทศในแดนต่าง ๆ เมื่อตรงเข้ามาในกลุ่ม มีการงานอันละเอียดสุขุม ผู้ใหม่ก็มองเห็นผู้เก่าอยู่เป็นอย่างไร ก็ควรให้เป็นแบบแผนของหมู่ของสงฆ์ของบรรพชิต นี่อันหนึ่ง

บางท่านบางองค์ในพรรษาหนึ่งก็เลยจะไม่รู้จักกับฆมนาน ๆ ก็ไม่เคยผ่านไปใกล้ ไปหาเป็นบางครั้งบางครั้ง ถึงแม้ว่าคนหลายก็พอมีโอกาสนี้ ถ้าอยู่เป็นกลุ่มอย่างนี้ก็มักได้ยินว่า อยากดื่มน้ำร้อน น้ำชา น้ำอ้อย สุกบุญรักกันไหม เรื่องที่เราไม่ได้สั่งสอนให้ทำพากันไปหัดไปทำ นี่มันยังดีที่มีผู้เก่าเป็นหลักพอสมควร เป็นหูเป็นตาช่วย ถ้าไม่มีผู้เก่าเป็นหลักช่วยอยู่พอสมควรแล้ว หมด!

เราจะเข้าใจว่าเรามีศรัทธาอย่างไร จะเข้าใจว่าเราปฏิบัติอย่างไร มันต้องดูเจ้าของ จึงจะรู้จัก มันโกหกเจ้าของใหม่ คนมันก็ไปรู้เรื่องแต่โกหกผู้อื่น ไปขโมยของผู้อื่น เรื่องขโมยของเจ้าของ เรื่องโกหกเจ้าของไม่รู้จัก ต้องให้ค้นให้ชอกดูความไม่ดีไม่งามในเจ้าของ จะต้องปฏิบัติ เกิดมาแล้วจะต้องปฏิบัติ ถ้าไม่ได้ปฏิบัติอยู่ไม่ได้ พระเถรเรานี่ ไม่ได้อะไรก็ให้มันได้ กิจวัตรที่ครูบาอาจารย์สั่งสอนไว้ให้ทำ ซึ่งมันไม่ได้เหลือวิสัยอะไร ให้ช่วยกัน

ผู้มีพรรษามากก็ทำงานไปอย่างหนึ่ง ผู้มีพรรษาน้อยก็ทำงานไปอย่างหนึ่ง ผู้ที่บวชใหม่ก็ทำงานไปอย่างหนึ่ง แต่ให้ดูแลกัน ให้สังเคราะห์กัน อันใดมันจะโถมลงไป ผู้เก่าเราก็ให้ทำเป็นแบบแผนขึ้นมา ให้เด็กน้อยได้มองเห็น ผู้น้อยผู้นุ่มก็ดูท่านผู้บวชเข้ามาก่อนเป็นครูบาอาจารย์ เรา มีหลายองค์อยู่ในตั้งแต่ ๕ พรรษาไปจนถึง ๑๐ พรรษา ผู้ใหญ่ต้องดูผู้น้อย ผู้น้อยก็ต้องดูผู้ใหญ่ จะต้องปฏิบัติ

ความเลื่อมใสจะเกิดขึ้นมาเพราะการปฏิบัติบ่อย หรือหยุดเลิกการปฏิบัติ ถ้าขาดการปฏิบัตินี้ก็ไม่ว่าอะไร จะพาทำสมาธิหรือก็น้อย ๆ อ่านหนังสือให้ฟังหรือก็ออกไปอยู่ข้างนอกโน้น พานั่งสมาธิหรือก็ออกไปข้างนอกโน้น หลีกออกไปอยู่โน้น ลับ ๆ รี ๆ เป็นโจรปล้นพระศาสนาเฉย ๆ ไม่ค่อยเอาใจใส่ แล้วเรามาบวชจะมาเอาอะไรก็ได้คิดดู

การประพาศอย่างสมณะ

กราบจนจนลูก

อาจถือได้ว่าการเป็นผู้มีปกติกราบไหว้ เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของสำนักวัดหนองป่าพง หลวงพ่อสอนให้แสดงความเคารพด้วยกิริยาที่นุ่มนวล เพื่อเป็นการลดทิฐิฐิมานะ และฝึกให้มีสติ รอบคอบ ครูบาอาจารย์มาจากต่างถิ่นต่างที่ ผู้เป็นประธานสงฆ์ต้องนำพระลูกวัดกราบ เมื่อท่าน จะลาจากไปก็กราบอีก ในระหว่างพระด้วยกันเองถ้ามีพรรษาต่างกัน ๓ พรรษาขึ้นไป ผู้มีพรรษาน้อยกว่าเวลาจะพูดต้องประนมมือด้วยเสมอ อุบาสกอุบาสิกาที่เช่นกันเวลาสนทนากับพระหรือเวลาที่พระท่านเดินผ่าน ก็ต้องแสดงออกซึ่งความเคารพโดยการคุกเข่าประนมมือ หลวงพ่ออบรมไว้ว่า

“ทุกกลุ่มทุกเหล่า ถ้าขาดความเคารพเคารพกันแล้วก็ไม่สำเร็จประโยชน์ จะเป็นฆราวาสก็ดี จะเป็นบรรพชิตก็ดี จะหาความมั่นคงไม่ได้หากขาดความเคารพเคารพ”

นอกจากเป็นข้อวัตรปฏิบัติต่อกันระหว่างเพื่อนสหธรรมิกแล้ว หลวงพ่อสอนให้ฝึกกราบ แม้อยู่ลำพังแต่ผู้เดียว คือก่อนลงจากกุฏิและเมื่อกลับถึงกุฏิทุกครั้งต้องกราบ เมื่อเข้าศาลามากก็กราบ จะกลับออกไปก็กราบ ขึ้นเสนาสนะก็กราบก่อนแล้วจึงนั่ง ก่อนจะลงก็กราบอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งทั้งนี้ เป็นข้อวัตรที่หลวงพ่อบริจาคมาจากหลวงปู่กนิริ ผู้ที่ไม่เข้าใจอุบาย การกราบ นี้จะเห็นเป็นเรื่องงมงาย เพราะแม้แต่นั่งอยู่ตามโคนต้นไม้ก็ยังต้องกราบ แท้ที่จริงการกราบบ่อยๆ อย่างนี้เป็นอุบายอย่างหนึ่งในการเจริญสติเฝ้าดูจิต หลวงพ่ออธิบายว่า

“การกราบนี้เป็นสิ่งสำคัญมาก ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติ แม้จะเป็นกิริยาภายนอกก็ตาม การกราบนี้ต้องทำให้ถูกต้องพร้อมเพรียงกัน กราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ อย่าให้หลังโก่งอย่ารีบเกินไป ค่อยๆ ก้มลงตรงๆ ให้น้ำผาจรดพื้น วางศอกห่างจากเข่าประมาณสามนิ้ว กราบลงช้าๆ มีสติรู้อาการของกาย การกราบช่วยแก้ความถือตัวของเราได้เป็นอย่างดี ควรกราบบ่อยๆ เมื่อเรากราบ ๓ หน เราควรตั้งจิตระลึกถึงพระคุณของพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ นั่นคือคุณลักษณะแห่งจิตอันบริสุทธิ์เป็นประภัสสรและสงบ ดังนั้นเราจึงอาศัยกิริยาอาการภายนอกนี้ ฝึกฝนตน กายและจิตจะประสานกลมกลืนกัน ผู้ที่เข้าถึงธรรมะได้อย่างแท้จริงแล้ว ท่านจะอยู่เหนือกิริยาอาการภายนอก ทุกๆ อย่างที่ท่านทำจะมีแต่การอ่อนน้อมถ่อมตน เดินก็ถ่อม ฉันทก็ถ่อม ถ่ายก็ถ่อม ทั้งนี้ก็เพราะว่าท่านพ้นจากความเห็นแก่ตัวเสียแล้ว

และอย่าได้หลงผิดไปจับตาดูว่าผู้อื่นกราบอย่างไร ถ้าสามเณรน้อยดูไม่ใส่ใจ พระผู้เฒ่าดูขาดสติ ก็ไม่ใช่เรื่องที่เรากำลังไปด่วนตัดสินใจ บางคนอาจจะสอนยาก บางคนเรียนได้เร็ว บางคนเรียนได้ช้า การพิจารณาตัดสินผู้อื่นมีแต่จะเพิ่มความหยิ่งทะนงตน จงเฝ้าดูตัวเอง การกราบบ่อยๆ จะช่วยขจัดความหยิ่งทะนงตนออกไปได้

ผมสอนสมัยก่อนนั้นได้ยินเสียงระฆังดังขึ้น ครั้นจะออกจากกุฏิก็กราบ กราบครั้งหนึ่งระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้าจริง ๆ กราบครั้งที่สองระลึกถึงคุณพระธรรมจริง ๆ กราบครั้งที่สามระลึกถึงคุณ

ของพระสงฆ์จริง ๆ แล้วก็ค่อยก้าวเดินลงมา แต่ก่อนมีการกวาดลานวัด มีการทำอะไรต่าง ๆ ถ้าหากวันไหนลืมกราบ มาถึงลานวัดแล้วก็กลับไปกราบอีก ฝึกให้มันชินจนชำนาญ เมื่อเสร็จธุระแล้วก็กลับไปปฏิบัติกราบอีก จะนั่งสมาธิก็กราบ จะลงจากกุฏิก็กราบ ก็จำวัดอันนี้ทำไมให้มันขาด ทำให้ต่อเนื่องกัน นี่คือการทำให้มาก เจริญให้มาก สะพายบาตรเข้าไปในป่า วางบาตรวางกลดลงที่โคนไม้ อยู่ที่ไหนกราบเลย ไปอุจจาระปัสสาวะไปสรงน้ำกลับมากกราบอีก จนมันระลึกได้ทุกทีละนี้ พอนั่งปั๊บก็กราบเลยแหละ จิตใจมีศรัทธา กราบลงไประลึกคุณพระครั้งหนึ่ง จนขนพองสยองเกล้า ขนลุกชู ๆ เกิดปีติ”

โทษอะไรก็ไม่ร้ายเท่า

การจับกลุ่มคลุกคลีพูดคุยกัน เป็นสิ่งที่หลวงพ่อกำลังห้ามหนักหนาหนา จนถึงกับให้คิดเตือนใจเอาไว้ ดังที่เคยกล่าวแล้วว่า

“กินน้อย นอนน้อย พูดน้อย คือนักปฏิบัติ

กินมาก นอนมาก พูดมาก คือคนโง่”

และในข้อติกาสงฆ์ ท่านก็ได้วางบัญญัติเอาไว้ว่า

“เมื่อฉันบิณฑบาต เก็บบาตร กวาดวัด ตักน้ำ สรงน้ำ จัดโรงฉัน ย้อมผ้า ฟังเทศน์ เหล่านี้ห้ามคุยกัน ฟังตั้งใจทำกิจนั้นจริง ๆ”

“ห้ามคุยกันเป็นกลุ่มก้อนทั้งกลางวันและกลางคืนในที่ทั่วไปหรือในกุฏิ เว้นแต่มีเหตุจำเป็นถึงกระนั้นก็อย่าให้เป็นผู้คลุกคลีหรือเอิกเกริกเฮฮา ให้ทำตนเป็นผู้มักน้อยในการพูด กิน นอน ระวัง จงเป็นผู้ตื่นอยู่ด้วยความเพียร”

ทั้งนี้หลวงพ่อก็ได้ชี้แจงแสดงโทษของการจับกลุ่มพูดคุยกันไว้ว่า มีอยู่หลายสถานเป็นต้นว่า

“ไม่เห็นมีอะไรที่จะมีโทษร้ายแรงต่อการประพฤติปฏิบัติ เท่ากับการจับกลุ่มคลุกคลีพูดคุยกัน เพราะพูดมากก็จะมีเรื่องมากตามมา มีเรื่องมากก็จะทำให้ขัดกันมาก และทำให้เกิดความสามัคคีในที่สุด”

“โทษทั้งหลายที่ปฏิบัติในป่านี้ ตามที่ผมดำเนินมาแล้วนะ โทษอย่างอื่นก็ไม่ร้ายแรงเหมือนโทษที่รวมกลุ่มกันคุย จับกลุ่มกันคุย โทษอันนี้มากที่สุด แต่ว่าพระเจ้าพระสงฆ์เรารักษายากที่สุดแหละ ตรงนี้ มักจะเสียตรงนี้ ผมว่ามันไม่เกิดประโยชน์อะไรจับกลุ่มกันคุยกันนี้ เสียการปฏิบัติ เสียการงานไม่สมควร แล้วก็เดือดร้อน ไม่เคยดี อันนี้ที่เคยเสียมาแล้วนะ เสียที่ตรงนี้ และเมื่อเข้ากลุ่มแล้วมันจะพูดกันแรง พูดเรื่องอะไรต่ออะไรกัน หัวเราะเยาะกัน สารพัดอย่างนะแหละ ที่ปฏิบัติก็อยู่ตรงนั้นไม่ใช่อยู่คนเดียว เมื่อเข้าในกลุ่มแล้ว พูดเรื่องตลกคะนองหลาย ๆ อย่างนะ ใจมันก็พุ่งขึ้นมา ไม่ฟังว่าเสียงดังขนาดไหน เพราะไม่รู้เรื่องเจ้าของ มันเพลินนะ ตรงนั้นแหละตรงที่เราจะต้องมีสติ เราอยู่องค์เดียวไม่ต้องมีสติเท่าไรหรอก เมื่อเข้าอยู่ในหมู่อยู่ในฝูงแล้วจะต้องมีสติให้มาก กลุ่มพระ กลุ่มเณร กลุ่มญาติโยมทั้งหลาย กลุ่มหญิงกลุ่มชาย ตรงนั้นควรมีสติ ไม่

หลงไหลไปตามอารมณ์นั้น ควรกำหนดเป็นระยะ ๆ ไป เป็นเวลาที่จะต้องปฏิบัติให้ยิ่ง ๆ”

อีกโอกาสหนึ่ง หลวงพ่อได้อธิบายภาวะจิตของผู้ปฏิบัติ ซึ่งสะท้อนออกมาที่อกัมปิริยา ภายนอกกว่า

“การฝึกจิตหรือการภาวนานี้ ถ้าจิตสงบแล้วเราจะออกจากเพื่อน ไม่อยากคลุกคลี เพื่อนมาหากักรำคาญ คนที่จิตยังไม่สงบจะชอบอยู่กับหลายคน พูดมากวุ่นวาย บางองค์จิตไม่อยู่นิ่งถึงองค์นั้นก็ไปหา นิ่งถึงเรื่องนั้นก็ชวนคุย เป็นไปตามคำสั่งตามอาการของกิเลสตัณหา ท่านถึงว่าพระอรหันต์พระอริยเจ้า อยู่กันเป็นหมื่นหรือแสนองค์ก็ไม่มีเสียง ผู้ประพฤติปฏิบัติจริง อยู่กันร้อยสองร้อยก็ไม่มีเสียงคุย”

ต้องเซนเซอร์

วัดหนองป่าพงมีกฎห้ามรับแขกบนกุฏิ ห้ามทั้งบุรุษสตรีขึ้นไปคลุกคลีบนกุฏิ เว้นแต่มีเหตุจำเป็น เช่น ภิกษุอาพาธ เป็นต้น ซึ่งอนุญาตให้ผู้ชายขึ้นได้ พระอาจารย์จันทิได้กล่าวถึงความสัมพันธ์กับฆราวาสว่า

“การติดต่อคลุกคลีกับญาติโยมมากนั้น ท่านเคยย้าว่าเป็นจุดเสื่อม แต่ก่อนนี้นาคหรือโยมที่เข้ามาฝึกปฏิบัติ ท่านไม่ให้เข้าใกล้เลย จะให้หลีกเลี่ยงให้ไกลที่สุดไม่ให้ไปยุ่งสิ่งด้วย รุ่นผมนี้ ๒ - ๓ ปี ยังไม่ได้พูดคุยกับโยม บางทีพี่สาวมาเยี่ยมก็ไม่ค่อยได้พูดด้วย เห็นหลวงพ่อก็กลัว ยิ่งจะลาไปเยี่ยมบ้านอย่างนี้ ท่านจะถามดูๆ ว่า ไปทำไม ต้องชู้เอาไว้แบบที่ไม่ให้เราอยากไปขอลีก การไปขอแต่ละครั้งต้องมีเหตุผลจริง ๆ ”

และหลวงพ่อก็ได้กำชับเรื่องนี้ไว้ว่า

“แล้วก็แขกที่จะมาเยี่ยมเรา แม่เราก็ตาม น้องเราก็ตาม ถ้ามาเยี่ยมให้พบกันที่โรงฉันนั้น พระเณรใครมาก็ช่างเถอะ ถ้ามหาอาจารย์นั้นอยู่ไหน อยู่ไปไหนล่ะ? ไปเยี่ยมให้ไปที่โรงฉันโน่น ไม่ให้ไปรับแขกที่กุฏิ ทำไมจึงห้ามเช่นนี้ ผู้หญิงนะเข้ามาหาเรา ใครจะรู้จักว่าน้องเรา ใครจะรู้จักว่าแม่เรา ใครจะรู้จักว่าเมียเราแฟนเราเข้ามา ไปคุยกันอยู่ในป่าเขาก็ว่าพระเล่นสาวเท่านั้นแหละ มันจะยากอะไร ถ้าไม่ทำเช่นนี้มันจะไม่รัดกุม อีกหน่อยก็แฟนเข้ามาหา ติดต่อกันเข้ามาๆ แล้วก็ออกทางโน้น จะไปทำอะไรกันใครจะไปรู้ ให้พากันรู้จัก

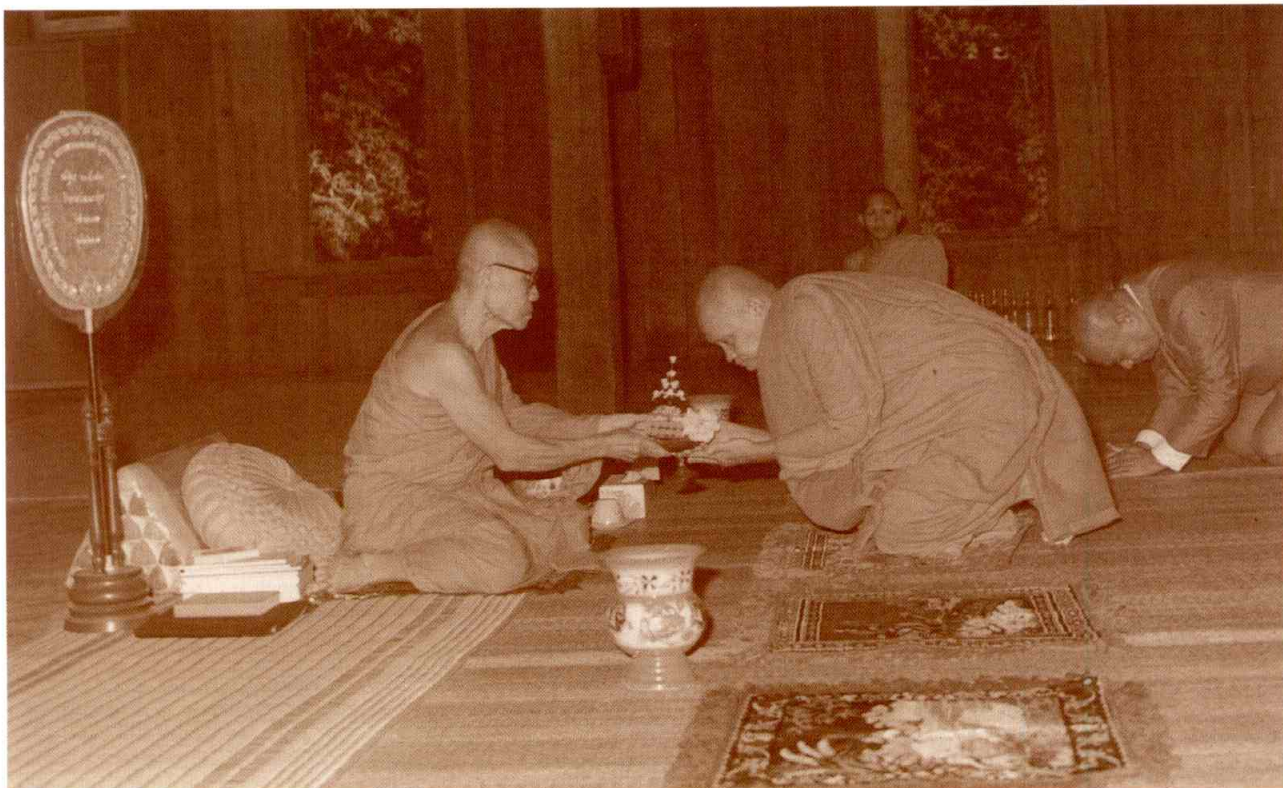
แล้วก็จดหมายเข้ามานะ หรือใครจะมีจดหมายไปข้างนอก ให้เอามาแจ้งอาจารย์ชู้ อาจารย์เยี่ยมให้ทราบเสียก่อน เขียนว่าอย่างไร เอามาอ่านให้ท่านฟัง เมื่อจดหมายรับเข้ามาก็เอามาให้ท่านอ่านเสียก่อน มันจดหมายอะไร เรื่องอะไรนี้ ผู้สาวมันเขียนมาหา หรือผู้ใดเขียนมาหา เกิดประโยชน์อะไรไหม หรือมันติดต่อกอมุนิสตรี เอาคนปลอมปนเข้ามารี หรืออย่างไร ให้มันสังเกตเหตุการณ์ได้ว่ามันจะเจริญหรือเสื่อมอย่างนี้

ทุกครั้งพอได้รับจดหมายแล้ว รีบเอามาส่งอาจารย์ชู้ อาจารย์เยี่ยม ส่งเลยอย่าไปฉีกจดหมายอ่านก่อน ได้รับจดหมายแล้วรีบเอามาให้ ให้รู้จักอย่างนี้ อันนี้มันปลอดภัยดีที่สุด ที่นี้ปฏิบัติมาอย่างนี้”

ขอนิสัย ขอมมา

พระพุทธองค์ทรงบัญญัติให้พระภิกษุใหม่ (๑ - ๕ พรรษา) ต้องถือนิสัย คือการอยู่ภายใต้การปกครองควบคุมดูแลของพระอุปัชฌาย์หรืออาจารย์ เพื่ออาศัยให้ท่านช่วยแนะนำสั่งสอน หลวงพ่อก็เห็นว่าเป็นวิธีที่ดี ที่สร้างความเคารพความผูกพันฉันบุตรกับบิดาระหว่างศิษย์และอาจารย์ และเป็นข้อห้ามเตือนไม่ให้ภิกษุท่องเที่ยวไปตามอำเภอใจ โดยไม่ยึดถือใครเป็นอาจารย์ ปกติพระภิกษุสามเณร ขอนิสัยจากครูบาอาจารย์เมื่อได้มาอยู่กับท่านใหม่ ๆ และคณะสงฆ์ทั้งหมดต้องขอนิสัยจากเจ้าอาวาสร่วมกันในวันเข้าพรรษา และอีกโอกาสหนึ่งก็คือในเมื่อพระอาคันตุกะได้รับอนุญาตเข้าหมู่สงฆ์แล้ว ในการขอนิสัยนั้นผู้ขอถวายเครื่องสักการะอันประกอบด้วยดอกไม้มัธยมน้ำ แล้วกล่าวคำภาษาบาลีเริ่มต้นด้วย อาจริโย เม ภันเต โหหิ ซึ่งเป็นการแสดงตัวว่าพร้อมที่จะอยู่ในโอวาท และรับฟังคำกล่าวต่างดัดเตือนทุกประการ

ต่อไปนี้เป็นโอวาทตอนหนึ่งของหลวงพ่ ในโอกาสที่มีการขอนิสัย

“พวกท่านทั้งหลายก็เรียกว่าขอขณีสัยแล้ว นิสัยก็รับแล้วเข้าใจกันคือขอขง อย่างคล้าย ๆ เรายังไม่มีที่อยู่หรือที่อยู่เราไม่พออย่างนี้ ความรู้เราก็กังไม่พอไม่สม เราก็ต้องขออาศัยผู้อื่น ขอคำแนะนำ ขออะไรหลาย ๆ อย่าง เหมือนกับเราไปอาศัยเขา พวกท่านทั้งหลายก็จะมีหน้าที่ที่จะต้องประพฤติปฏิบัติตาม หรือเอาไปประพฤติปฏิบัติด้วยความเคารพ

ในโอกาสอันใดที่ผมสอนท่าน ในขณะไหนก็ตาม ให้ท่านทั้งหลายเข้าไปพิจารณาอันนั้น เป็นหน้าที่ของพวกท่านทั้งหลายจะปฏิบัติเอง หน้าที่ของผมนี้ ก็จะเป็นผู้ส่งเคราะห์พวกท่านทั้งหลาย ทั้งวัตถุที่สมควร ทั้งทางธรรมะ ทั้งข้อประพฤติปฏิบัติอะไร ๆ ทั้งสิ้นเป็นต้น มันก็เป็นหน้าที่ของผม เสียแล้วเพราะท่านมาอาศัยผม ผมก็ต้องอนุเคราะห์พวกท่านทั้งหลายเท่าที่ควรพอสมควร

ดังนั้นตั้งแต่นั้นต่อไป จะได้มีความสัมพันธ์กันอย่างอาจารย์กับลูกศิษย์ อาจารย์กับ อันเตวาสิก คือเป็นลูกศิษย์ของอาจารย์ไม่ใช่อุปัชฌาย์ และอาจารย์ก็จะเป็น ธรรมอาจารย์ ด้วยนะ คือให้ธรรมะ ให้ความคิด ให้ความเห็น ให้ความรู้ ให้ความฉลาด ทุกประการพอสมควร

อันนี้ผมก็ดีใจ จึงมิได้สงสัยโดยประการใด เพราะเห็นวานิสัยก็ขอแล้ว ทำอะไรแล้ว ดังนั้น พวกเราทั้งหลายนั้น ให้มีความสัมพันธ์กันอย่างครู อย่างอาจารย์ต่อไป อย่างพ่อกับลูกมีความสัมพันธ์ กันอย่างไร ถ้าเช่นนั้นก็เป็นอันเรียกว่า เป็นที่ไว้วางใจกันแล้ว

พระพุทธองค์ท่านสอน พวกเราทั้งหลายนี้ ถ้าได้เข้าไปสำนักที่ไหนอะไร ถ้าหากว่าทำที่ พอสมควรแล้ว วันหนึ่งสองวันก็ตาม เรามีโอกาส ผมมากราบเรียนท่านอาจารย์ ขออาศัยวันสองวัน คั่นสองคั่น อะไรทั้งหลายเหล่านี้ หรือขอขณีสัยเลย

แล้วผมก็ขอพิจารณาตัวผมไว้ เมื่อผมผิดพลาดประการใด ทางกาย ทางวาจา อันใดนั้น เมื่อเห็นอะไรที่อาภักปฏิกิริยาไม่ดี จรรยา มารยาทไม่เหมาะสมนั้น ผมขอพิจารณาท่านอาจารย์ไว้ หรือคณะสงฆ์ทั้งหลาย ให้ช่วยตักเตือนผม ช่วยกรุณาผม จะเป็นพระคุณอย่างยิ่ง และผมจะเอาไป พินิจพิจารณาตามสมควร นี่เป็นความดีชอบยิ่งเหลือเกิน

ดังนั้นถ้าหากว่าไม่ทำอย่างนั้น ก็ไม่รู้ว่าอะไรจะอย่างไร อะไรที่จะพูดให้ฟัง จะพอใจหรือเปล่า ก็ไม่รู้ จะมีอะไรก็ไม่รู้จัก การพิจารณาตัวนี้จึงเป็นของสำคัญประการหนึ่ง การพิจารณาตัวนี้ก็เป็น การแสดงความเคารพอยู่ในตัวนั่นเอง ที่นี้ผู้ที่รับพิจารณาแล้วเช่นผม เป็นต้น ก็สบายใจ ถ้ามัน ผิดก็จะพูดได้ ถ้ามันไม่ดีก็จะพูดได้ และมีกำลังใจที่จะแนะนำ พร่ำสอนพวกท่านทั้งหลายที่มาอยู่ด้วย ไม่มีความเคลือบแคลงสงสัยอะไรทั้งนั้น อันนี้ตามภาษาก็เรียกว่า เป็นกันเอง เรียกว่าก็ยอมรับ คนนี้ก็ยอมถอน เรียกว่า ทำความเข้าใจกันเป็นอย่างดีในทางพุทธศาสนา เมื่อเราพากันรู้จัก เช่นนี้ ไม่มีความสงสัยอะไรกันแล้ว เราอยู่ด้วยกันไป เป็นลูกศิษย์ตถาคตด้วยกันทั้งนั้น มันก็ไม่มี เรื่องอะไรมากมาย

เรื่องปฏิบัตินี้เป็นเรื่องที่ยอมรับเท่านั้นแหละครับ เรายอมรับกัน ยอมรับกันแล้วมันก็หมด เรื่องกัน ไม่มีอะไรมากเกินไปกว่านี้ ที่เราอยู่ด้วยกันนั้นก็ไม่ได้เคลือบแคลงสงสัย ถึงแม้ผมจะ พูดแรงๆ ไปหน่อยเป็นต้น ผมก็กล้าพูด เพราะว่าผมพูดมุ่งธรรมมุ่งวินัย”

ตามพระวินัยบัญญัติ พระผู้มีอายุพรรษาห้าขึ้นไป และมีความรู้ในพระธรรมวินัยพอรักษาตัวได้ คือรู้จักอาบัติ รู้จักอาบัติหนักอาบัติเบา รู้ทางออกจากอาบัติ ฯลฯ พระรูปนั้นไม่จำเป็นต้องขอนิสัย ท่านมีชื่อว่า นิสยมุตตกะ (ผู้พ้นจากนิสัย) แต่อย่างไรก็ตามหลวงพ่อก็คอยอบรมไว้ว่า

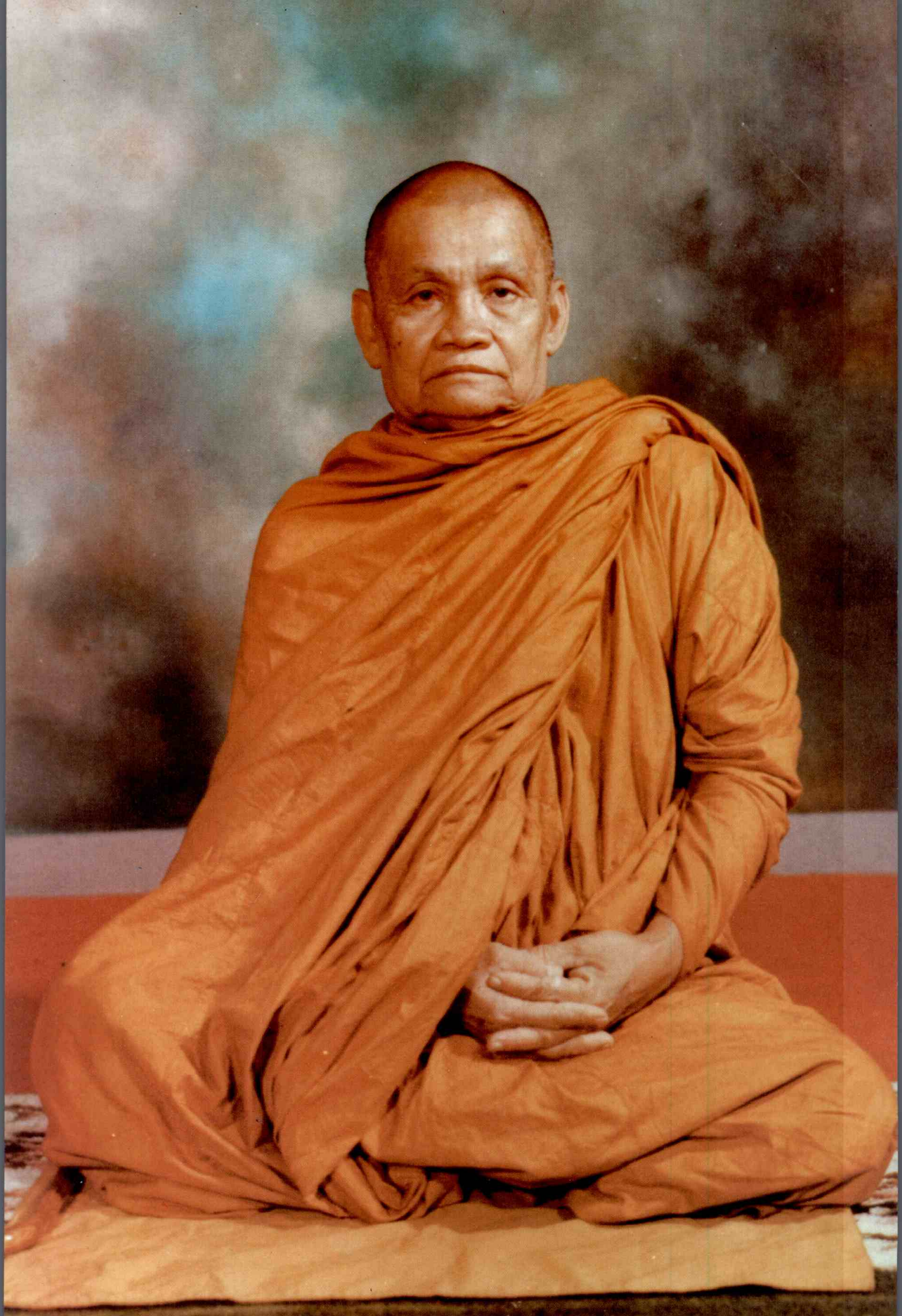
“ถึงแม้องค์ใดเป็น นิสยมุตก ก็พ้นนิสัยไปแล้ว เป็นต้น พระที่ท่านสังวรสำรวม เคารพ คารวะ ไม่ประมาท ท่านยังขอนิสัยอยู่เรื่อยไป ก็เหมือนกับพ่อแม่ของเรา ถึงแม้ว่าเราโตแล้ว หัวหงอกแล้วเป็นต้น ก็ยังคงเคารพพ่อแม่อยู่ตลอดเวลาตนเอง”

เมื่อพระจะลาไปจากสำนักที่อาศัยอยู่ หรือออกไปรุดงค์ ตามแบบแผนธรรมเนียมที่ดั่งาม ต้องมาขอขมาต่อผู้เป็นครูบาอาจารย์ เพื่อเป็นการแสดงอโหสิกรรมซึ่งกันและกัน ในสิ่งที่อาจได้ เคยทำล่วงเกินกันมาทางกาย วาจา ใจ

พระอาจารย์เลี่ยมได้อธิบาย ถึงเรื่องการขอขมาเอาไว้ว่า

“การขอขมาลาโทษนั้น ปรากฏทั้งหลายถือว่เป็นการลบสิ่งไม่ดีออกจากใจ ในบางครั้ง เราอาจจะประมาทพลาดพลั้ง หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ทำให้เกิดอกุศลจิตขึ้น เมื่ออยากให้อะไรเหล่านี้ ลบเลือนคลี่คลายหายไป จึงประกอบพิธีนี้ขึ้น เพื่อทำให้เกิดอโหสิกรรม

อันนี้ถือว่าเป็นประโยชน์มากสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม เพราะจะได้ไม่มีนิวรณ์ครอบงำ หมดความ หวาดระแวงแคลงใจ ทำให้เกิดความผ่องใส ความสบาย จะอยู่ก็มีความสุขสบาย จะออกไปก็ มีความรู้สึกสบาย การขอขมาโทษจึงเป็นประเพณีที่ดั่งาม แม้แต่พระอริยสาวกท่านก็ยังกระทำกัน ไม่ขาด เพื่อเป็นตัวอย่าง เป็นแนวทางแก่กุลบุตรลูกหลาน”

กิจวัตร ๑๔ *

๑. อาคันตุกวัตร	หน้าที่ของอาคันตุกะผู้เข้าไปสู่อาวาสอื่น
๒. อาวาสิกวัตร	หน้าที่ของเจ้าอาวาส(เจ้าถิ่น)ที่จะต้องปฏิบัติต่อพระอาคันตุกะ
๓. คมิกวัตร	หน้าที่ของผู้เตรียมจะไปที่อื่น
๔. อนุโมทนาวัตร	วิธีอนุโมทนา
๕. ภัตติกวัตร	ธรรมเนียมในโรงฉัน หรือเมื่อไปฉันนอกวัด
๖. ปิณฑจาริกวัตร	ระเบียบประเพณีในเวลาออกบิณฑบาต
๗. อรัญญิกวัตร	หน้าที่ของผู้อยู่ป่า
๘. เสนาสนวัตร	วิธีดูแลที่อยู่อาศัย
๙. ชันดาฆรววัตร	ข้อปฏิบัติในเรื่องไฟ ที่อบกายระงับโรค
๑๐. วัจกุฎีวัตร	ระเบียบปฏิบัติในเวลาเข้าสวด
๑๑. อุปัชฌายวัตร	หน้าที่ของสังฆิทธิวิหาริก(ลูกศิษย์)ต่ออุปัชฌาย์
๑๒. สังฆิทธิวิหาริกวัตร	หน้าที่ของอุปัชฌาย์ต่อลูกศิษย์
๑๓. อาจริยวัตร	หน้าที่ของอันเตวาสิก(ศิษย์)ต่ออาจารย์
๑๔. อันเตวาสิกวัตร	หน้าที่ของอาจารย์ต่อศิษย์

* สำหรับรายละเอียดดูหนังสือบัพพสิกขาวัฒนธรรม

กิจวัตร ๑๔

กิจวัตร ๑๔ คือระเบียบวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของพระ เป็นเรื่องที่หลวงพ่อสอนศิษย์อย่างละเอียดถี่ถ้วนตามแนวของหนังสือบุพพสิกขาฯ ท่านเน้นและให้ความสำคัญต่อกิจวัตรเหล่านี้เป็นอย่างยิ่ง ซึ่งได้ยกกิจวัตรบางอย่างมากล่าวไว้ในที่นี้ ดังนี้

อาจารย์วัตร อุปัชฌายวัตร

เมื่อเข้ามาขอนิสังแล้ว ในระหว่างพระอุปัชฌาย์หรืออาจารย์กับศิษย์ก็พึงมีหน้าที่ ที่ต้องปฏิบัติต่อกัน ผู้เป็นอาจารย์ให้การอบรมสั่งสอน ผู้เป็นศิษย์ก็ต้องคอยอุปัฏฐากรับใช้ท่าน ปฏิบัติอุปัชฌายวัตร อาจารย์วัตรให้สมกับการเป็นศิษย์ที่ดี เรื่องการอุปัฏฐากนี้ หลวงพ่อได้อบรมเอาไว้ว่า

“ให้พากันเข้าใจทุกองค์ ผู้ปฏิบัติธรรมควรสนใจการทำกิจวัตร อาจารย์วัตร อุปัชฌายวัตร อันนี้ จะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของพวกเราทั้งหลายให้เป็นกลุ่มเป็นก้อน มีความสามัคคีพร้อมเพรียงซึ่งกันและกัน เป็นเหตุให้พวกเราได้ทำความเคารพ อันเป็นมงคลในหมู่ของพวกเราทั้งหลาย ซึ่งมีมาแต่ครั้งพุทธกาลจนถึงบัดนี้”

หลวงพ่อสอนวิธีอุปัฏฐากต่อพระอุปัชฌาย์อาจารย์อย่างพิถีพิถันแก่ศิษย์ ดังนี้

การอุปฐากรับใช้ครูบาอาจารย์ ถือเป็นโอกาสแห่งการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ใหญ่กับผู้เยาว์ ผู้เป็นศิษย์ก็จะได้ศึกษาปฏิบัติของผู้เป็นครูบาอาจารย์อย่างใกล้ชิด มีปัญหาข้อข้องใจอันใด ก็สามารถเรียนถามท่านเป็นส่วนตัวได้ ส่วนครูบาอาจารย์ก็จะได้พิจารณาจรดนิสัยของศิษย์อย่างละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการให้การอบรมสืบไป

การทำหน้าที่ถวายเป็นการอุปฐากรับใช้ที่ตื้นนั้น ผู้เป็นศิษย์ต้องถือเอาความสบายกายสบายใจของครูบาอาจารย์ เป็นเสมือนหนึ่งอารมณ์กรรมฐาน อย่าฝืนกระทำในสิ่งที่ขัดใจท่าน ต้องเป็นผู้มีความละเอียดรอบคอบ ช่างจดจำ ช่างสังเกต ในระหว่างที่ปฏิบัติอุปัชฌายวัตร อารยวัตร ต้องเพิ่มความระมัดระวังในกิริยามารยาทให้มาก จะทำสิ่งใดก็ขอโอกาสท่านก่อน อย่าเดินข้ามศีรษะท่านไปมา ต้องคุกเข่าคลานไป หรือมีเช่นนั้นก็น้อยๆ เพื่อมิให้เสียกิริยาดังนี้ เป็นต้น

เริ่มตั้งแต่ครูบาอาจารย์ตื่นขึ้นจากจำวัดตอนเช้าตรู่ ศิษย์ผู้ทำหน้าที่อุปฐากรับใช้จะเข้าไปถวายน้ำล้างหน้าล้างตา ไม้สีก้าน แปรงสีฟัน ผ้าเช็ดหน้าผ้าสำหรับผลัดเปลี่ยน อันมี สบง อังสะ สายประคดเอว จีวร สังฆาฏิ ถ้ามีการสวดมนต์ทำวัตรเช้า ก็ต้องนำยามของท่านและผ้าสังฆาฏิ ไปรอกท่านอยู่ที่หอสวดมนต์ พร้อมทั้งปูลาดอาสนะเตรียมเอาไว้ด้วย หลังจากนั้นก่อนออกบิณฑบาต ต้องจัดอาสนะชั้น เตรียมช้อน แก้วน้ำ กาน้ำ กระโถน ผ้าเช็ดมือไว้ให้ท่าน เมื่อช่วยท่านห่มผ้าต้องนำจีวรมาซ้อนด้วยผ้าสังฆาฏิเสียก่อนจึงค่อยห่มให้ท่าน ช่วยท่านกลัดรังดุม แล้วนำบาตรของท่านไปรอกที่ทางเข้าหมู่บ้าน เมื่อเสร็จกิจบิณฑบาต ก็น้อมตัวเข้าไปขอโอกาสรับบาตรจากท่าน แล้วรีบกลับมาวัดก่อน เพื่อเตรียมถวายเป็นการล้างเท้าเช็ดเท้า พับผ้าสังฆาฏิ รับประเคนบาตร เมื่อท่านฉันเสร็จก็เข้าไปถวายน้ำล้างมือ ถวายไม้สีก้าน รับเอาบาตร กระโถน แก้วน้ำ มาล้างให้สะอาด เช็ดให้แห้ง นำออกผึ่งแดดสักครู่หนึ่ง แล้วเอาไปเก็บดูแลรักษาตามสมควรต่อไป

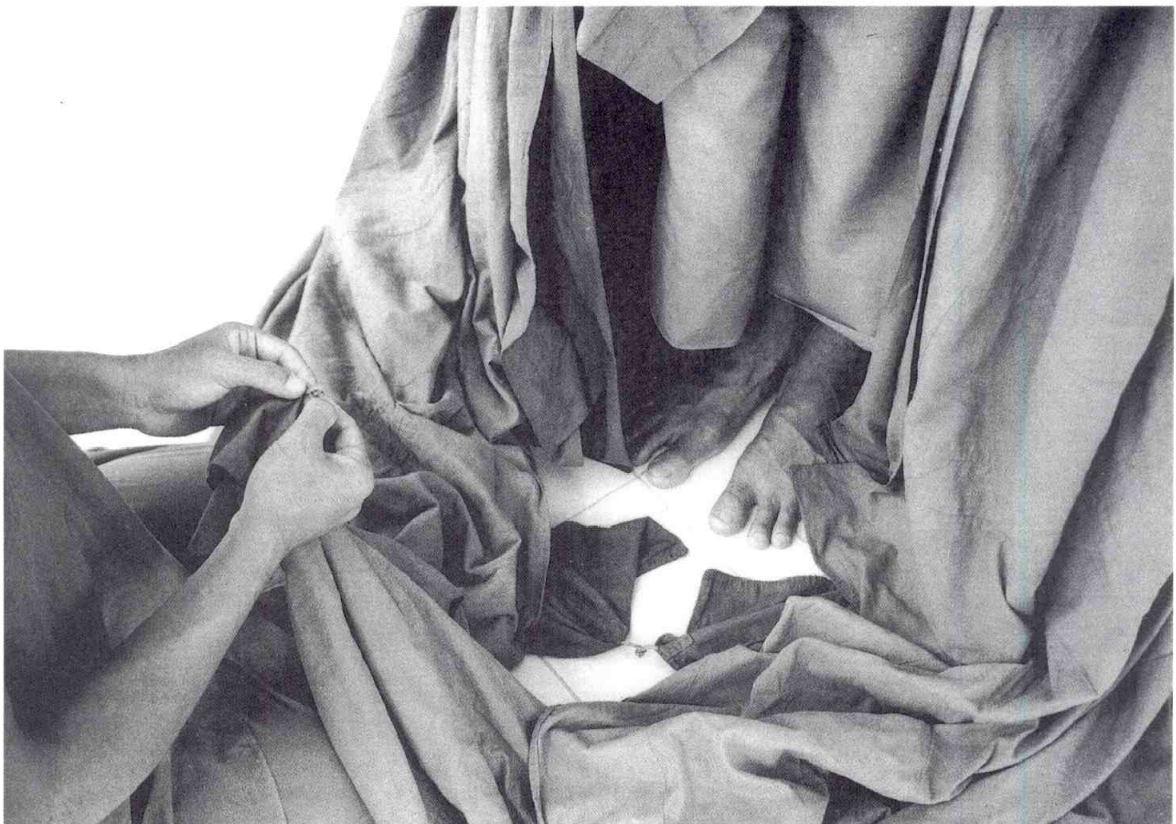
ในขณะที่ครูบาอาจารย์กำลังสนทนาธรรมอยู่กับญาติโยม ไม่ควรพูดสอดขึ้น ไม่ควรพูดต่อเติม ถ้าท่านสนทนากับสตรีจำเป็นต้องมีบุรุษผู้รู้ความนั่งฟังร่วมด้วย พระหรือเณรผู้ถวายเป็นการอุปฐากรับใช้ไม่ควรลุกไปที่อื่น และไม่เป็นการสมควรที่จะนำเรื่องมาเจรจากับแขกของท่าน ถ้าจำเป็นที่จะต้องพูดจริง ๆ ควรขออนุญาตจากท่านก่อน ถ้าท่านมีกิจนิมนต์หรือยังมีธุระที่จะต้องไปทำ ควรเตือนให้ท่านทราบเสมือนเป็นเลขานุการประจำตัว ในกรณีที่ท่านอาพาธ ควรจัดเตรียมเภสัชให้ท่านฉัน น้ำร้อน น้ำเย็น น้ำปานะ ให้เป็นไปตามอัธยาศัยของท่าน เปิดปิดพัดลม ประตุน้ำต่าง ควรขอโอกาสจากท่านก่อน ในขณะที่ท่านรับแขกอยู่ ถ้าท่านเหน็ดเหนื่อยมากก็ต้องหาอุบายให้ท่านได้พักผ่อนโดยพยายามไม่ให้เสียหน้าญาติโยม

เสนาสนะ กุฏิของท่านต้องหมั่นดูแลปัดกวาดเช็ดถูทุกวัน บริเวณกุฏิ ทางเดินจงกรม ทางเดินเข้าออก ควรกวาดไปมาอยู่เสมอ อย่าให้ดูรกตา น้ำใช้น้ำฉันควรหมั่นตรวจตรา อย่าให้พร่องไปจากภาชนะเกินควร ผ้าห่ม ที่นอน หมอนมุ้ง ควรเอาออกมาสัลดและผึ่งแดดเป็นระยะ ถ้าส่วนไหนของกุฏิมีการชำรุด ควรรีบซ่อมแซมแก้ไขโดยทันที ถ้าเหลือวิสัยควรปรึกษาท่านเพื่อหาทางซ่อมแซม ห้องน้ำห้องส้วมก็เช่นกัน ต้องสะอาดและแห้งอยู่เสมอ อย่าให้มีคราบโคลนตามฝาผนัง

ตามชอบตามมูม สบู่ก็ดี ยาสีฟันก็ดี ถ้าจวนหมดต้องหาของใหม่มาเตรียมไว้อย่าให้ขาดมือ

ผ้าที่ครูบาอาจารย์นั่งห่มใช้สอยอยู่เป็นประจำคือ สบง จีวร สังฆาฏิ อังสะ ผ้าอาบน้ำฝน เหล่านี้ อยู่ในความดูแลของพระผู้ถวายการอุปฐากทั้งสิ้น เมื่อเอาออกตากหลังจากซักหรือย้อมแล้ว ถ้าน้ำยังหยดไม่แห้งไปจากผ้า อย่าหลีกเลี่ยงไปที่อื่น ต้องคอยดูแลกลับผ้า มิฉะนั้นแล้ว ถ้าเกิดรอยเส้นเชือกบนผ้า โดยเฉพาะผ้าที่ย้อมด้วยแก่นขนุน แสดงให้เห็นว่าพระอุปฐากไม่ใส่ใจในหน้าที่ ถ้าเห็นว่าอากาศครึ้มฟ้าครึ้มฝน ควรเอาผ้าตากในที่ร่ม เมื่อแห้งดีแล้วก็พับเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย อย่าได้ทิ้งไว้บนราวข้ามวันข้ามคืน

เวลาที่ครูบาอาจารย์จะสงฆ์น้ำ มักจะเป็นเวลาก่อนทำวัตรเย็นหรือหลังจากฉันน้ำปานะเสร็จ พระเถระผู้ถวายการอุปฐากต้องเตรียมผ้าสงฆ์น้ำ ผ้าเช็ดตัว สบู่ ของใช้จำเป็นไปรอท่านอยู่ ณ ที่สงฆ์น้ำ อาจจะเป็นในห้องน้ำหรือลานกลางแจ้งก็ได้ ถ้าอากาศเย็นหรือท่านมีอาการเจ็บป่วย ควรเตรียมน้ำร้อนน้ำอุ่นเอาไว้ด้วย ครูบาอาจารย์บางท่านอาจชอบนั่งเก้าอี้ขณะสงฆ์น้ำ บางท่านอาจจะชอบยืน พระเถระผู้ปฏิบัติอุปัชฌายวัตร อาจารย์วัตร ควรฉลาดในการสังเกตและจดจำ บางท่านอาจจะชอบสงฆ์น้ำเอง พระอุปฐากเพียงแค่คอยส่งผ้าให้ท่านผลัด และซักผ้าให้ท่านเท่านั้น บางท่านอาจต้องการให้ช่วยฟอกสบู่ให้ที่หลัง ที่ลำตัว ที่ขา ที่เท้า จากนั้นก็ขัดคราบเหนียวโคลและชำระล้างสบู่ให้สะอาด ถวายการเช็ดตัวให้แห้ง นำผ้าอาบน้ำที่ซักแล้วไปตากให้

เข้าช่วยพระเถระกลัดรังคัม ก่อนออกบิณฑบาต

เรียบร้อย ถ้ามีการทำวัตรเย็นในวันนั้น ก็ให้นำยาม นำผ้าสังฆาฏิของท่านไปที่ห้องสวดมนต์ก่อน พร้อมทั้งปูลาดอาสนะเตรียมไว้ด้วย

ก่อนที่ท่านจะจำวัด ต้องปูลาดเครื่องจำวัดอันมีผ้าปูนอน หมอน ผ้าห่ม นาฬิกาปลุก ไฟฉาย ในกรณีที่ยุ่งชุมอาจจะต้องกางกลด ในฤดูหนาวควรเตรียมหมวกไหมพรม อังสะกันหนาว และถุงเท้าเอาไว้ด้วย ถ้าพระเณรผู้อุปัฏฐากมีความสามารถ อาจจะถวายการบีบนวด ขณะที่ท่านกำลังจำวัดอยู่ก็ได้ เพื่อเป็นการเอื้อเฟื้อต่อร่างกายธาตุขันธ์ของท่าน ให้ได้รับการผ่อนคลายบ้าง หลังจากທີ່ตรากตรำมาตลอดทั้งวัน ถ้าท่านไม่เหน็ดเหนื่อยมากนัก ศิษย์เราก็คงจะได้มีโอกาสเรียนถามปัญหาต่าง ๆ เป็นการส่วนตัว หรือท่านอาจเล่าประสบการณ์ในการปฏิบัติธรรมที่ผ่าน ๆ มา ให้ฟังพอเป็นเครื่องเตือนใจบ้างก็เป็นได้ แต่ถ้าท่านเพลียมาก พระอุปัฏฐากไม่ควรที่จะไปซักไซ้ไล่เลียง ควรให้อีกท่านพักผ่อน เมื่อถึงเวลาสมควรจึงค่อยขอตัวกลับ

พระอาจารย์เรื่องฤทธิ์ ซึ่งเคยอยู่กับหลวงพ่อมานานพอสมควร ได้กล่าวถึงการถวายอุปัฏฐากหลวงพ่อ ในสมัยก่อนนั้นว่า มีการหมั้นเวียนให้พระเณรได้มีโอกาสปฏิบัติอุปัชฌายวัตร อาจริยวัตร เป็นระยะ ๆ

“หลวงพ่ोजำวัดประมาณตี ๓ เกือบทุกคืน ท่านพักผ่อนช่วงนี้แล้วตื่นตี ๕ ตื่นขึ้นมาก็ถวายน้ำอุ่น น้ำเย็น ถวายไม้สีฟัน เมื่อก่อนก็ถวายน้ำล้างหน้า บ้วนปากเฉย ๆ ต่อมาในระยะหลังก็ขอฟันปลอมของท่านล้าง ซักผ้า นุ่งผ้า ทายา ปูที่นอน และอื่น ๆ ถ้าทำเป็นท่านก็ให้ทำ ถ้าทำเก่ง ๆ ก้าง ๆ ท่านก็รำคาญเหมือนกัน บางทีไล่ตะเพิดเลย เรื่องเหล่านี้ปกติท่านไม่ชอบบอกทั้งนั้น เพราะเป็นเรื่องส่วนตัว ท่านไม่เคยบอกว่าต้องล้างฟันให้ผม ต้องเทกระโถนมูลตรกระโถนคูให้ผม ต้องล้างเท้า ซักผ้าต่าง ๆ ให้ผม ท่านไม่เคยว่า แต่ถ้าลูกศิษย์คนใดมีศรัทธาปรารถนาจะอุปัฏฐากครูบาอาจารย์ตามสมควรแก่วัตร และคนนั้นพอเป็นบ้าง ท่านก็อนุญาตให้ทำ”

ไม่ใช่แต่เฉพาะผู้เป็นลูกศิษย์ ที่ต้องมีหน้าที่อุปัฏฐากดูแลครูบาอาจารย์เท่านั้น เมื่อลูกศิษย์อาพาธ ผู้เป็นครูบาอาจารย์ก็ต้องคอยเอาใจใส่ดูแลเช่นกัน และหลวงพ่อก็ได้ปฏิบัติหน้าที่ของครูบาอาจารย์ ถูกต้องตามพระวินัยทุกอย่าง ในการดูแลลูกศิษย์ที่อาพาธ ดังที่ท่านพระครูบรรพตวรกิต เคยเล่าให้ฟังแล้ว

เสนาสนะ

เสนาสนะ คือที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณร ในวัดป่าไม่นิยมให้พระอยู่รวมกันหลายรูป เพราะเป็นเหตุให้คลุกคลีเสียความวิเวก ภูมิลูกอยู่ป็นราวป่าเป็นเอกเทศเฉพาะองค์ อีกทั้งโบสถ์ วิหาร ศาลา หอฉัน ห้องน้ำ ห้องส้วม ซึ่งพระภิกษุสามเณรต้องเอาใจใส่ดูแล รักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย หน้าที่นี้รวมเรียกว่า เสนาสนวัตร

หลวงพ่อก็เคยให้อิโวาทเรื่องเสนาสนวัตรแบบเผ็ดร้อนถึงลูกถึงคนแก่พระเณรดังนี้

โอวาท – ส่วมไม่ล้าง ถามหาแต่พระนิพพาน

กิจส่วนใหญ่ก็ไม่มีอะไรหรอก มีที่ยังค้างคาอยู่บ้างก็คือ กิจที่ท่านอาจารย์เลี่ยมพาทำ กิจของสงฆ์นะ ท่านพาทำโรงย้อม สงฆ์จะได้อาศัย จะได้มีความสบาย ถึงเวลาท่านพาทำก็ไปช่วยกันคนละไม้คนละมือ อาจารย์เลี่ยมอาจารย์ชูฉั่นจั้งหันเสร็จแล้วก็บอกคนอื่น เสร็จเรื่องโรงย้อมแล้วก็ไม่มีอะไรมากมาย ที่นี้ให้พากันปฏิบัติกิจของเก่า ข้อวัตรอันเก่าของเรา ขึ้นมาให้ได้ มิฉะนั้นจะเสียหายมาก โดยเฉพาะเสนาสนวัตร แยะเอามาก ๆ

คำว่าเสนาสนวัตร จะรู้จักกันหรือว่าไม่รู้ก็ไม่รู้ ภูมิที่เราอาศัย ส่วมที่เราใช้ อย่าเมินเฉย ชาวจังหวัดต่าง ๆ เช่น กรุงเทพฯ อยุธยา เขาฝากปัจจัยไว้บำรุงพวกเรา บ้างก็ฝากมาทางไปรษณีย์ บำรุงพระสงฆ์โรงครัว เราทุกคนเป็นนักบวชน่าคิดนะ อย่าถือโอกาสมาสร้างความเห็นแก่ตัวในวัด เสียหายมาก ของใช้แต่ละอย่างพิจารณาให้ดีไม่ใช่อื่นไกล ปัจจัย ๔ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ เกสัช เท่านั้นแหละ ถ้าพวกเราไม่เอาใจใส่ในสิ่งเหล่านี้แล้วจะไปไม่รอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสนาสนะ ภูมิวิหารที่พวกเราอยู่แยะมาก จะมีคนอยู่หรือไม่มีคนอยู่ก็ดูเหมื่อนพอ ๆ กัน ปลูกขึ้นตามเสาก็ไม่ดู เสียหายมาก ตั้งแต่ผมกลับมา ได้ไปสำรวจตรวจสอบดูแล้ว น่าสลดสังเวช น่าสงสารญาติโยม ที่เขามาส่งมาทำให้พวกเราอยู่ เราก็ได้แต่เที่ยวสะพายบาตรหาสำนักปฏิบัติ แบกกลดหาที่ภาวนา แต่ไม่รู้จักระทั่งเสนาสนะ ไม่รู้จักรักษาภูมิวิหาร ไม่รู้จักรักษาจีวร เสียหายมาก มันน่าอายเขา

สมัยก่อนทางเข้าออกเสนาสนะ ผมทำจงกรมกัน ใครอยู่ภูมิทางไหนก็ออกมาทางนั้น ถ้าภูมิข้างในซ้อนกันก็มาทางตรง ออกภูมิใครภูมิมันไม่ได้ออกร่วมกัน นอกจากคนอยู่ข้างหลัง ออกตรงไปตรงมาจากภูมิเลย เพื่อจะได้ดูแลทางเข้าออกของตนเอง เสนาสนะก็สะอาดเรียบร้อยดี สมัยนี้ไม่เป็นอย่างนั้น ใครตื่นสายก็วิ่งพล่านอยู่ข้างใน ไม่กล้าออกมาเพราะกลัว กลัวอะไรก็ไม่รู้

ผ้าที่ใช้ตามภูมิต่าง ๆ บางชิ้นก็ยังมีดี ๆ อยู่เลย แต่ก็ทิ้งเสียแล้ว กระโดนเอาไปใช้แล้วก็ไม่เก็บให้เรียบร้อย บางแห่งก็เปียกใส่แล้วไม่เท มันน่าอุจาดเหลือเกิน แม้ผมรवासเองเขายังไม่ทำอย่างนั้น นักปฏิบัติเราของแฉนี้ยังทำไม่เป็น จะไปทำอย่างอื่นได้อย่างไร หัวส่วมเขาให้มายังใหม่อยู่แท้ ๆ ไปทำเสียแล้ว ไม่รู้ว่าไม่ล้างหรือยังไง พวกหนู ตุกแกไปชี้ใส่แล้ว พระเณรไปชี้ใส่รวมกันไปเลย ตุกแกไม่กวาด พระเณรก็ไม่กวาด เลยพอกัน มันไม่รู้ยังงัย มันเป็นอุปกรรมทั้งนั้นนะ องค์พระสารีบุตรท่านไปบิณฑบาต เจอที่สกปรกรกรุงรัง ท่านยังเอาเท้ากวาด ที่อยู่ที่พักของพระปฏิบัติกับของคนธรรมดาณะมันต่างกัน ถ้าภูมิไม่งามรกรุงรังสารพัด จิตใจก็เป็นอย่างนั้น ต่อไปนี้ถ้าใครอยากรู้ว่า วิธีกวาดลานวัดทำอย่างไร วิธีรักษาภูมิทำอย่างไร ให้ไปดูตัวอย่างทางเหนือที่ผมสาธิต

วัดเราเป็นวัดป่า ถึงหน้าฝนไปไม่ถึงไม้หน่น ถึงเวลากวาด ก่อนจะกวาดให้เก็บกิ่งไม้ หรือเอาไม้เขี่ยทิ้งไปไกล ๆ สัก ๕ วาโน้น จึงลงมือกวาดให้ขอบทางสะอาดเตียน ทางที่เราเดิน

กับขอบทางให้เสมอกันเข้าไว้ เวลาฝนตกน้ำจะได้ไหลป่าเข้าไปในป่า ต้นไม้จะได้งาม นี่อะไร กวาดจนสองข้างทางลึกเป็นร่องน้ำขัง จัดขึ้น ๆ จนรากไม้ลอยขึ้นมาขวางก็ตัดทิ้งแล้วก็ป็นสระน้ำ ไปเลย ให้กวาดริมสูง ๆ ที่สูงไว้หลายปีแล้วนั้นลงมาใส่ข้างทางไว้ ทางเข้าออกกุฎิก็เหมือนกัน ถ้าอยากรู้วิธีทำก็ให้ไปดูที่ผมทำไว้ แล้วพยายามทำให้เหมือนอย่างนั้น

การซ่อมแซมกุฎิวิหารก็เหมือนกัน ของไม่ควรซ่อมก็อย่าไปซ่อมให้มากนัก กุฎิสงฆ์ของสงฆ์ จัดให้อยู่ นี่จะทำอะไรก็ทำไปตามอำเภอใจไม่ถูก ต้องขออนุมัติหรือปรึกษาครูบาอาจารย์ก่อน บางคนรู้เท่าไม่ถึงการณ์คิดว่าจะทำให้ดี ทำเข้าจริง ๆ มันน่าเกลียด ไม่ดีไม่งาม บางคนก็ไม่รู้ อะไร ฝาไม้แข็ง เอาช้อนไปตอกไปตี ทำให้ฝาแตกหมด ก็ไม่รู้ว่าใครทำ ทำแล้วหนีไป คนใหม่ จะไปอยู่ก็ดูน่าเกลียด ถ้าเรามักง่าย ทำได้ทำเอา กวาดได้กวาดเอา กุฎิที่ทางของวัดเสียหาย หมด นิมนต์เดินไปทางเหนือหน่อย ไปดูที่ผมทำไว้

ผู้ปฏิบัติเรา คิดดูให้ดี ๆ ที่อยู่อาศัยที่หลับที่นอน ที่ไหนก็ตาม ถ้าดูสะอาดเรียบร้อยสวยงาม ก็เหมือนกับการปฏิบัติจิตใจ มันมีราคะมีโทสะ ก็พยายามมุ่งตรงนั้น เฟ่งตรงนั้น ภาวนาตรงนั้น ขัดเกลาร่างนั้น รู้จักไหม งามไม่งามเป็นอย่างไร เล่นไม่รู้จักงามไม่งามนี่แย่มาก ลำบากจริง ๆ นับวันแย่ง ๆ อายุเขาบ้างซี จังหวัดไหนประเทศไหนเขามาดู ที่อยู่อาศัยผู้ปฏิบัติเขาไม่ทำใหญ่ หรอก ทำเล็ก ๆ แต่สะอาด พระอริยเจ้าทั้งหลายไปอยู่ที่ลุ่มก็นำรื่นรมย์ ไปอยู่ที่ดอนก็นำรื่นรมย์ ฟังดูให้ดี ๆ ซี ทำไมเป็นอย่างนั้น เพราะใจของท่านสะอาด ท่านไม่เอาตามใจตัวเอง แต่เอา ตามธรรมะ ใจท่านเป็นยังงี้ท่านก็รู้ มันเป็นเรื่องยากอยู่เหมือนกันนะ พาพระเถรไปกวาด บอกให้กวาดเข้าไปข้างใน ก็ไม่ทำ ต้องให้ร้องตะโกนอยู่นั่นแล้ว ข้างใน ๆ ไม่รู้จักข้างในหรือยังงี้ ก็ไม่รู้ ถึงไม่ทำ มันเป็นมาแต่เด็ก ผมคิดไปหลายอย่าง สมัยเป็นเด็กเดินไปตามบ้านผู้คน พอใคร บวดอี บอกให้ไปไกล ๆ ไม่มีเสียละ พันบ้านมาหน่อยก็เอาแล้ว ที่นี้พอเหม็นกับบนเหม็นกันทั้งบ้าน นี่ก็เหมือนกัน อีกอย่างก็ไม่รู้เรื่อง ทำไม่(ถึงที่)สุดซุดไม่ถึง หรือว่ารู้อยู่แต่ซีเกียจมันจึงทำไม่เสร็จ อย่างนี้ เรียกว่าทำไม่เสร็จ

การภาวนาก็เหมือนกัน คนไม่รู้จริง ๆ พอบอกให้รู้แล้วเขาก็ทำดี แต่ใจที่ไม่รู้บอกแล้วก็ยัง ไม่ทำ คือคนมันจะไม่ทำ ให้ดูสภาพว่าเรามาบวชนี่ การฝึกจิตคืออะไร ให้มันต่างจากพระเถรที่ไม่ได้ปฏิบัติ หรือต่างจากฆราวาสเขาหน่อยซี ให้เอาไปพิจารณาทุกคน ไม่ใช่เรื่องที่จะทำอะไรกัน ง่าย ๆ อย่างนั้น ให้พิจารณา ถ้ามแต่เรื่องปฏิบัติ ถ้ามแต่เรื่องจิตสงบ ถ้ามหาพระนิพพานโน้น ทาง เข้าออกกุฎิตัวเอง ทางไปส้วม ยังไม่รู้จักทำความสะอาด ไม่ดีโอมาก ๆ อยู่ไปก็มีแต่ทางเสื่อม

เสนาสนวัตรที่ท่านเทศน์ให้ฟัง คือวัตรที่ทำเสนาสนะให้สะอาด เสนาสนะนอกจากกุฎิแล้ว ก็คือห้องส้วม กุฎิเล็ก ๆ ไม่น่าปล่อยให้สกปรกรกรุงรัง ทำให้มันอยู่สบาย อย่างที่พระพุทธเจ้าท่าน สอนนะ มองไปไหนไม่รกหูรกตา

อ้าว! เณรน้อยของคณั้นทำไมหาวแล้วยังหิวคำอยู่เลย ปกติตอนนั้นนอนแล้วหรือยังงี้ ดู สัปหงกก ๆ ยิ่งกับจะตายเอา มันเป็นอย่างงี้ เวลาจะกินข้าวไม่เห็นง่วงเลย มาฟังเทศน์ละง่วงแล้ว

“เราอย่ามพิจารณาโดยแยกคายแล้ว
ใช้สอยเสนาสนะ
เพียงเพื่อบำบัดความหนาว
เพื่อบำบัดความร้อน
เพื่อบำบัดสัมผัสอันเกิดจากเหลือบยุง
ลมแดดและสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย
เพียงเพื่อบรรเทาอันตรายอันจะพึงมีจากดินฟ้าอากาศ
และเพื่อเป็นความเป็นผู้มีนาคอยู่ได้
ในที่หลักเรือนสำหรับภาวนา”

ไม่ตั้งอกตั้งใจฟังจะได้อะไร จะดีขึ้นได้อย่างไร

คนไม่ได้ปฏิบัติอยู่วัดก็รกวัด อยู่กับครูบาอาจารย์ก็รกวัดครูบาอาจารย์ ยุ่งยากลำบากหนักใจ มีกัมมให้มันดี ที่บวชนะทำเล่น ๆ ได้เหวอ ทำให้สุดซุดให้ถึง จะให้มันดีขึ้นมาเองเฉย ๆ มันไม่ดีขึ้น ถ้าไม่ปฏิบัติ ชาวจังหวัดต่าง ๆ เขาฝากเงินมาบำรุงโรงครัว บำรุงพระเจ้าพระสงฆ์ พวกเรานี่ ชี้แล้วไม่ล้าง กุฎิไม่รู้จักกวาด มันยังงั้นนี่ ไม่รู้จักเก็บกำของควรเก็บรักษาก็ไม่รักษา มันทำให้ คนเขาเสื่อมศรัทธา มั่งกลด อันไหนไม่ชอบใจทิ้ง กระโถนเอาไปเหยี่ยวไว้ตรงไหนก็ทิ้งตรงนั้น ถ้าเขาได้เห็นเขาก็เสื่อมศรัทธา เขาจะท้อใจว่า เออ พวกเราลำบากยากจนแค่ไหน ก็อุตส่าห์ หาผ้าหาผ่อนมาถวาย พวกท่านพากันสบายจะตาย ผ้ายังดี ๆ อยู่ ไม่ขาดเลยก็ทิ้งเสียแล้ว กระจัด กระจาย เขาก็หมดศรัทธา

ไม่ต้องไปเทศน์โปรด ไม่ต้องไปตะโกนมากหรอก เขามาเห็นที่อยู่อาศัยสะอาดสะอาดอัน สบายงาม เขาก็รู้แล้วว่าเป็นคนขยันคนรู้เรื่อง ไม่ต้องไปประจบประแจงอย่างอื่นหรอก นั้นแหละ คือเรื่องประกาศพระศาสนาส่วนหนึ่งละ เขาเห็นเสนาสนะ ที่อยู่อาศัย ห้องน้ำห้องส้วมเขาก็รู้แล้ว

วัดบ้านก้อสมัยก่อน สร้างกุฏิขึ้นแล้ว ซื่อกระโถนมาเป็นร้อย ทำบุญพระเวสที่เาามา บ้วนน้ำหมาก ทำบุญมหาชาติบุญพระพุทเจ้าที่เดียวณะ พอเสร็จงานเอากระโถนไปแอบไว้ตามมุม

ศาลา ร้อยใบ น้ำมากเต็มทั้งร้อย ไม่มีการเท ผมเดินไปดู โอ! ถ้าอย่างนี้ไม่ชั่ว ทำยังไงอีก
จึงจะเรียกว่าชั่ว ถ้าคนทำอย่างนี้ไม่ชั่วจะมีใครมาทำชั่วอีก กินแล้วไม่ล้าง ถึงป็นหน้าเอาเสียม
มาขูดขึ้นมากแห้งออก บ้วนใส่อีก เสร็จแล้วจะกลับก็เอาไปแอบไว้ แล้วเอาเสียมมาขูดอีก พอเห็น
ช่องว่าเป็นกระโถน วะ! อย่างนี้ก็ตกรรกก้นหมดแหละ จะไปไหนรอด มันใช้ไม่ได้ ไม่รู้จักดีชั่ว
สั้นยาว ผิดถูก ตัวชี้เกียจศีลร้าน ตัวเป็นหมาก็เลยไม่รู้ คิดแต่ว่าตัวเป็นพระเป็นเณรอยู่สบาย เห็น
ใหม่ละ คนแก่ ๆ ผมหงอก ๆ ยกขันข้าวใส่บาตรที่ก็กราบ ถวายอาหารก็กราบแล้วกราบอีก มองดู
ตัวเองบ้างสิ ใฉนี้ละทำให้ผมหนีจากวัด คนแก่ ๆ เฒ่า ๆ เอาของถวาย กราบแล้วกราบอีก ผมนึก ๆ
เรามีอะไรดีให้เขากราบนึก ไปไหนมาไหน คนเห็นเขาก็ยกมือไหว้ เป็นอะไร มีอะไรให้เขา
กราบไหว้ คิดไปคิดมา อาย! อายคนที่เขาอุปัฏฐากเรา มันไม่น่าเลย ถ้าไม่คิดไม่ทำเสียตอนนี้
จะไปทำตอนไหน ได้โอกาสดีแล้ว แต่ไม่ทำ ก็ลองดูไม่เชื่อกผม คิดดูให้ดี ๆ

ผมเคยเอาเรื่องเจ้าคุณนอฯ วัดเทพศิรินทร์ฯ มาเทศน์ให้ฟัง ท่านเป็นมหาตเล็กตั้งแต่ครั้ง
รัชกาลที่ ๖ หรือยังงั้นแหละ พอรัชกาลที่ ๖ สวรรคต ท่านก็ออกบวช บวชแล้วก็ไม่เคยไปรุดงค์กับ
ใครเขา อยู่วัดญาติโยมไปหากก็ไม่ลงไปต้อนรับ อยู่แต่ข้างบนกับหีบศพเล่นกับผีตาย ท่านไม่ต้องไป
รุดงค์ แต่ท่านแน่นมาก พวกเราไปรุดงค์จนหนึ่งแตก ขึ้นภูเขาลงทะเล ลงทะเลแล้วก็ไม่รู้ไปไหน
ต่อไหนอีก วุ่นหาพระนิพพาน สอดหน้าสอดหลัง ไปไหนก็ใส่ส้วมแล้วไม่ล้าง หาแต่พระนิพพาน
เหมือนไม่มีหูมีตา มันบอดหรือยังงั้น ผมละอัศจรรย์ เรื่องมรรค ผล นิพพานมันเรื่องลึกลับกว่านี้
ที่อยู่อาศัยของเรานี้ทำให้มันดีก่อน จะต้องให้บังคับกันทุกคนหรือยังงั้น ไม่ใช่คนหัวดีอ ไม่น่าจะต้อง
ให้สอนยากขนาดนั้น คนรักษาแทบตาย คนเฉยก็เฉยอยู่อย่างนั้น ไม่ดู ไม่เอาใจใส่ ไม่รู้เรื่อง
ทำยังไง

เรื่องเสนาสนะเป็นอย่างนี้ เสนาสนะ บิณฑบาต จีวร การขบฉัน ใส่ได้ชั่วคราว ไล่ที่ก็บิน
เหินเหมือนแมลงวันหัวเขียว แล้วก็กลับมาจับที่เก่า ของเหลือฉันคนละชามสองชาม ไม่รู้เอาไปทำไม
นักหนา กินข้าวปั้นเดียวก็อิ่มแล้ว เอาไปพอสมควร นี่เอาไปจนเหลือ ต้องเทรวมกันให้บูดเน่า
ทิ้งไปหมด ใส่รถขนไปสองรถสามรถ ผมว่ามันน่าอาย ไม่รู้จักประมาณปากท้องของตัวเอง อะไร
พอฉันได้ก็เอา ไม่ฉันก็เอาออกไป จะเอาให้เหลือทำไมตั้งมากมาย เหลือจากเราฉันนี้ ๓-๔ คน
ยังกินไม่หมด มันก็เกินไป

คนไม่รู้จักประมาณจะไปรู้เรื่องการฝึกจิตของตัวเองได้ยังไง การนั่งสมาธิ จิตมันวุ่นวาย
จะมีปัญญาสอนจิตตัวเองให้สงบได้อย่างไร ถ้าเราไม่รู้จักเรื่องเหล่านี้ ไม่รู้จักน้อย มันแยจริงๆ
ไม่ว่าขนาดที่ตัวเองจะแบกไปไหวก็ยังไม่รู้จัก จะแบกไม่ใหญ่เกินตัวจนตายทุกที ไม่รู้จักประมาณตัวเอง
โภชนมัตตัญญูตา รู้จักประมาณในการบริโภคอาหารแต่พอควร ชาติริยานุโยค ประกอบความเพียร
ไม่เห็นแก่นอนมากนัก อินทรีย์สังวร สำรวม ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่นินตียินร้าย เหล่านี้หนี
เข้าป่าหมดแล้วสิ คนไม่มีหู คนไม่มีตา คนไม่มีปาก มันเป็นเปรตอะไรก็ไม่รู้ ไม่กวาดที่อยู่ เห็นมี
แต่ไถ่นั่นแหละ กินแล้วทิ้งเลย ไม่รู้เรื่อง ปฏิบัติไป ๆ มันเสื่อมไป ๆ ได้อาหารมาก็หาซ่อนคุใหม่

หนึ่ง พระองค์หนึ่ง โยมคนหนึ่งทำด้วยกัน ไปดูซิว่ามันถูกต้องงดงามไหม นี่คือแบบเก่าเคยทำมา รักษาเสนาสนะ ส้วมเข้าไปเสร็จธุระแล้วต้องกวาด เช็ด แต่ก่อนไม่มีส้วมซึม ส้วมไม่ดีอย่างนี้ หรอก แต่พระเณรดีและมีไม่มาก เดียวนี้ส้วมดี แต่คนใช้ไม่ดี เพราะฉะนั้นมันไม่ประจบกันสักที ให้พากันคิดให้ดี ๆ

จะไปหาที่ไหนอีกล่ะ ลองไปหาดูซิที่จะมีศาสนา เมืองฝรั่งเหรือ ผมว่าพวกเราเกิดถูกที่ แล้ว แต่เสียที่งานการของตัวเองไม่ดูไม่ชยัน มันเสียหายเอามาก ๆ งานจะดีงามแค่ไหนก็ดีไป ไม่ได้หรอก ถ้าคนไม่เป็น เสียหายหมด ให้นึกถึงพระพุทธรเจ้าแล้วก็น้อมดูธรรมะของพระองค์ มันก็เห็นพระพุทธรเจ้าเท่านั้นเอง จะไปดูที่ไหนอีก ดูธรรมะของท่านซี อ่านดูซิ ข้อไหนมันบกพร่อง ละธรรมะของพระพุทธรเจ้า เฟ่งพินิจดูธรรมะของพระพุทธรเจ้าก็เห็นท่านเท่านั้น จะไปทำผิดที่ไหน ก็ไม่เป็นไร เพราะพระพุทธรเจ้าไม่เห็น อย่างนั้นหรือ คนอะไรยังงั้น ไม่พิจารณาตัวเอง มีแต่ความเกียจคร้านจะปฏิบัติได้ยังไง อะไรจะมาเท่ากิเลส ไหวพริบของมัน มองไม่เห็นง่าย ๆ นะ เป็นวิปัสสนาที่ไหน มันก็เป็นวิปัสสนูที่นั่น ไม่ใช่ไม่มีใครทักท้วงก็อยู่สบายกินสบายไปเรื่อย ๆ คิดให้ดี ๆ

ชีวิตเรากล้าหาเราตั้งใจปฏิบัติ ธรรมะของพระพุทธรเจ้าจะไปไหนเสีย เราไม่ใช่คนหูเสีย ตาบอด หูหนวก เป็นใบ้บ้า คนดี ๆ มาปฏิบัติ มันจะไปไหนพ้นถ้าทำ มาอาศัยความเกียจคร้านบ้าง ประมาทบ้าง มันจะเป็นยังไง ถ้ายังเป็นคนเหมือนเดิมก็ยังดีนะ กลัวว่ามันจะยิ่งซ้ำร้ายซ้ำกว่าเดิมนะซี ให้พิจารณาจงหนัก ถ้ามปัญหาตัวเองดูซิว่า เรามานี้เพื่ออะไร มาทำอะไร โกงผมทั้ง ครองผ้าเหลือง ๆ อย่างนี้เพื่ออะไร ถ้ามดูซิ มาหากิน มานอน มาประมาทอย่างนั้นหรือ ทำไมไม่อยู่บ้านของพวกนั้นมันทำเป็นอยู่แล้ว ทำงานกับวัวควาย ใคร ๆ ก็ทำเป็น จะมาประมาทมัวเมาอยู่อย่างนั้น มันก็ไม่ใช่พระเป็นเณรเท่านั้นเอง

ตั้งขึ้น จิตใจของตัวเอง อย่างว่ง อย่างเหงา อย่างโศก ขึ้นปฏิบัติให้ได้ จะเมื่อไหร่รู้ไหมละ เณรน้อยก็ตายเป็นเหมือนกันนะ ไม่ใช่ตายเฉพาะหลวงพ่อนะ ปะขาวด้วย ตายทั้งนั้นละ จะเหลืออะไรถ้าความตายมาถึง จะลองดูไหมละ ดูซิว่าพรุ่งนี้จะทำได้นั้นได้นี้ เกิดคืนนี้ตายไปเสียจะทำยังไง ไม่รู้จักประมาณตัวเอง กิจวัตรมีด้านความพากเพียร กิจของสงฆ์อย่าให้ขาด งานของสงฆ์ สวดมนต์ทำวัตรอย่าให้ขาด งานหลวงไม่ขาด งานราษฎร์ไม่เสีย ทำการ ทำงาน จะเขียนหนังสือ รดน้ำต้นไม้ หรือทำเรือกสวนไร่นาก็ได้ทั้งนั้น การกระทำนะแหละคือการศึกษา อย่าไปเชื่อกิเลส ตัณหา มันพาให้คนเสียมานักแล้ว ถ้าเชื่อกิเลสมันจะเอาดีไม่ได้ ลองดูซิ ถ้าปล่อยเลยตามเลย มันต้องติดยาเสพติด เฮโรอีนกินกัญชาไปโน่น มันชั่วถึงยังงั้น แต่คนมันก็มองไม่เห็น พระนิพพาน จะไปไหนเสียถ้าทำจริง จะมานอนคอยเอาไฉ่ยังงั้น มีใครนอนอยู่เฉย ๆ แล้วได้ดิบได้ดีบ้าง ดูตัวเองผิดตรงไหนรีบแก้ไข ทำไม่ถูกก็ทำเสียใหม่ให้ถูกต้อง สืบสวนค้นคว้าเข้า ฟัง! มันถึงจะได้ดี ถ้าฟังธรรมแล้วว่งอย่างนี้ ยมบาลก็จับแขวนลงนรกเท่านั้นแหละ พอขึ้นนะโม ตัสสะ ก็สัปหงก ๆ ไม่อายหรือยังงั้น กินข้าวไม่ว่ง ฟังเทศน์แล้วว่ง ไม่อายโยมเขาบ้างหรือ หิวมาจากไหนหนักหนา เป็นเปรตเป็นผีมาจากไหน หมาได้กินข้าวมันรู้จักเห่า นี่เอาแต่ว่งเหงาหาวนอนไม่ได้เรื่อง ทำไม

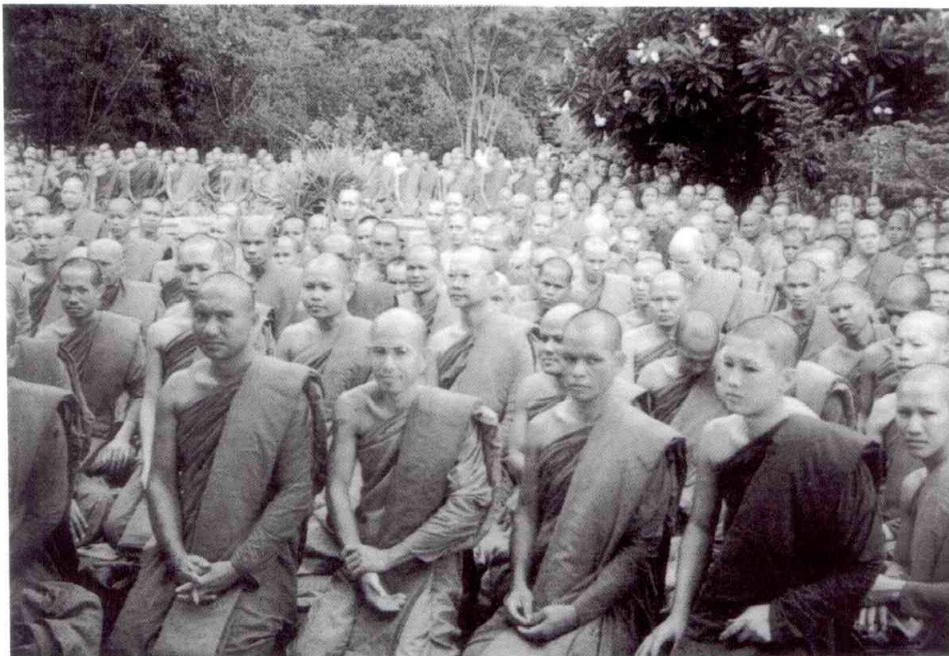
กุฏิหลวงพ่อ
ปี พ.ศ. ๒๕๐๗-๒๕๒๔

ไม่ตั้งใจคิดให้ดี ๆ คนฟังเทศน์แล้วง่วงนอนก็คิดอยู่แต่ว่า เมื่อไรจะเลิกเทศน์เสียทีนี่แหละ เหมือนกันเลย กับอนุศาสนาจารย์อบรมทหาร พออนุศาสนาจารย์เริ่มพูด ทหารก็คอตกลง ตกลง โอ้ย! เมื่อไรจะเลิกเสียที มันจะบรรลุลุรรณะได้อย่างไร แคนไม่ดัง หมอลำก็ลำไม่ออก ก็ไม่ได้เรื่องเท่านั้นเอง

อันนี้ก็เหมือนกัน ครูบาอาจารย์อบรมสั่งสอน เราก็มิจิตใจตั้งขึ้นมาที่จะทำตามอย่างนี้ ท่านก็มีกำลังใจ ใจที่ใส่ปุ๋ยอะไรก็แล้ว ยังเหี่ยวเฉาอยู่อย่างนั้นมันก็แย่นะ ไม่มีขึ้นบานขึ้นมาเลย มันก็หมดกำลังใจ ไม่รู้จะทำไปทำไม คิดดี ๆ ก่อนจะกินข้าว วันพระถ้าวันไหนง่วงเหงาหาวนอน วันนั้นอย่าให้มันกิน ให้คนอื่นเขากินเสีย อย่างนี้ถ้าไปฟังธรรมแล้วยังง่วงอยู่อีกละก็ ผมยอมให้เขียนไต่ยืนใหม่ ให้แก่ลำนอนอย่างนั้น อย่ากิน ถ้าจะชั่วอย่างนี้ วันนั้นข้าจะฟังธรรมแกไม่ต้องกิน ให้บอกมันอย่างนั้น ปล่อยให้ท้องมันว่างอยู่อย่างนั้นละก็มันสงบดีนักละ นั่นแหละหนทางปฏิบัติ ใจนี้นั่งซึ้งมกระทือไม่รู้ทางไหนเป็นทิศได้ทิศเหนือ ยิ่งกับคนบ้า อย่างนี้บวชจนตายก็ไม่ได้อะไร ไม่รู้เรื่อง ดูให้มันดี ๆ ปฏิบัติอย่างไรถึงจะเรียกว่าปฏิบัติดี ดูซิ คนจากที่อื่นประเทศอื่นเขาพากันมาดูตัวอย่างการปฏิบัติของวัดป่าพง เขามาอบรมมาฟังธรรม เขาพากันปฏิบัติก็เป็นประโยชน์ของเขา ประโยชน์ตนประโยชน์คนอื่นมันอาศัยซึ่งกันและกัน ไม่ใช่จะให้ทำอวดเขา แต่ทำเพื่อประโยชน์ของเราเองด้วย เขามาเห็นพระเถระปฏิบัติดีเขาก็เลื่อมใส ถ้าเขามาเห็นพระเถระเหมือนลิงเขาจะคิดอย่างไรจะให้ชาวโลกเขาหวังจากใครอีก

เรื่องประกาศพระศาสนาไม่ต้องทำอะไรมากหรอก พระสาวกบางองค์ท่านไม่ต้องพูดอะไรมาก ไปบิณฑบาตสงบเสงี่ยม ไม่เร็วไม่ช้า ผ้าสีไม่ฉูดฉาด เดินเห็นก้าวหน้าถอยหลังก็รู้จักประมาณ ไม่วอกแวก พระสารีบุตรเห็นเขาก็เลื่อมใส สมณะรูปนี้ไม่เคยเห็น เข้าไปทักขอฟังธรรม ถ้ามถึงครูบาอาจารย์ ท่านตอบว่า พระโคตมเป็นอาจารย์

อปปริหานิยธรรม ๗

๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์
๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจสงฆ์ที่จะต้องทำ
๓. ไม่บัญญัติสิ่งทีพระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มล้างสิ่งที่พระองค์ทรงบัญญัติ ให้สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ตามที่พระองค์บัญญัติไว้
๔. ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่า เป็นสิ่งอันควรรับฟัง
๕. ไม่ลุอำนาจตัณหา คือความอยากที่เกิดขึ้น
๖. ยินดีในเสนาสนะป่า
๗. ตั้งสติระลึกไว้ในใจว่า เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีลดิ้งาม ซึ่งยังไม่มาขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อปริหานิยธรรม ๗ ประการนี้ จักตั้งอยู่ในภิกษุทั้งหลายและภิกษุทั้งหลายจักปรากฏในอปปริหานิยธรรม ๗ ประการนี้เพียงใด ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย

ท่านสอนอย่างไรถึงได้ปฏิบัติอย่างนี้

ท่านไม่ได้สอนอะไรมาก สอนว่าธรรมเกิดแต่เหตุเท่านั้นเอง จะดับก็ดับที่เหตุมันก่อน
โอ! เท่านั้นละ พอแล้ว ๆ เข้าใจแล้ว เท่านั้นแหละบรรลุธรรมะ

พวกเราเวลาออกบิณฑบาตก็ยังกับคนหาปลา โหวกเหวกมาแต่ไกล ผมเคยได้ยินนะเวลา
คนไปหาปลา ถ้าคนถามเห็นพระมาแถวนี้ใหม่ บอกไม่เห็นหรอก เห็นแต่คนหาปลาคุยกันโหวกเหวก ๆ
ไม่รู้อะไร คิดแต่เรื่องไม่เข้าเรื่อง ไปบิณฑบาตแต่ละครั้งกลับมาก็ได้ธรรมะหลายอย่าง นั่งฉันจังหัน
อยู่นี้ก็เหมือนกัน มันมีความรู้สึกเกิดขึ้นหลายอย่าง ถ้าสังวรสำรวมอยู่ มันต้องรู้เห็น ไม่ใช่ต้องไป
นั่งสมาธิขาขวาทับขาซ้าย แล้วมันจึงจะเกิดขึ้นมาหรอก อยู่เฉย ๆ ธรรมดานี้แหละ มันก็บรรลุธรรมะ
ได้ จะว่าย่างไร เหมือนถ่านไฟที่ไม่ดับทั้งไว้ก็ร้อน มาจับดูที่ไรก็ร้อนอยู่อย่างนั้น สติมันตื่นตัวอย่างนั้น
มันรู้จักตัวเองอยู่อย่างนั้น มันจะหลงไปไหน เฟ่งมันอยู่อย่างนั้น แต่ไม่ใช่เบ้งตาค้างเหมือนคนบ้าละ
คำว่าเฟ่งไม่ใช่ไปเฟ่งจ้องตาเป้ง จิตใจของเรานะ ตามสะกดย่อยความรู้สึกอยู่เสมอ ทำให้มาก
เฟ่งให้มากเจริญให้มาก นั่นแหละคือความเจริญ

คำว่าเฟ่งให้มาก ทำให้มาก เจริญให้มาก ก็ไม่รู้เรื่อง ว่าทำยังไงคือเฟ่งจิต รู้เรื่องจิต
ของตัวเองว่าเป็นยังไง จิตเกิดระคะโทสะ มันเป็นอย่างนี้ให้รู้เรื่องของมัน เราปฏิบัติมากก็เท่ากับ
เด็กคนหนึ่งกำลังคลาน เราเป็นพ่อเป็นพี่ก็ปล่อยมันไว้ พ่อคือตัวผู้รู้ เด็กคือจิต มันไม่รู้เรื่องอะไร
ปล่อยไว้ มันก็ไปไหน ๆ ตามเรื่องตามราว ผู้รู้คือพ่อแม่ต้องคอยดู มันจะตกหลุมตกบ่อเข้าป่าเป็น
อันตรายก็รู้ นี่คือผู้รู้ ผู้รู้แจ้ง ผู้สว่าง จิตของเรามันไม่รู้เรื่อง จิตไม่ได้ฝึกมันก็รู้เหมือนเด็ก รู้กิเลส
ตัณหา มันไม่เอาไหน รู้ว่าเราเอาเปรียบคนอื่น กินได้มากกว่าคนอื่น ยกของก็ต้องยกทางเบา ๆ
ให้คนอื่นยกที่หนัก ๆ ได้มากกว่าคนอื่น นั่นมันรู้แบบบ้า ๆ คนเห็นแก่ตัว มันรู้อย่างนั้น แจ้งก็เป็นมีด
พระเณรของเราก็มักจะรู้แบบนั้นเสียด้วย ตรงไหนหนักก็เลือนหนีละ ไปเอาที่เบา ๆ มันรู้อย่างนั้น
เราปฏิบัติจิตเหมือนพ่อแม่ดูลูกชายลูกสาว ปล่อยไปมันจะไปจับไฟ มันจะไปตกบ่อตกน้ำ จะเป็น
อันตรายก็รู้ ใครจะรักลูกเหมือนพ่อแม่ เมื่อรักก็เฝ้าอยู่เสมอ ทำอยู่เสมอในใจ เจริญอยู่เสมอในใจ
คือไม่ปล่อยปละลูก ไม่ใช่ไปเฟ่งดูกันดูตา ลูกคือเด็ก ๆ มันไม่รู้เรื่อง พ่อแม่ก็คอยเฝ้าดู เฝ้าดูจิต
สะกดย่อยตามเด็ก มันจะไปตกบ่อก็ไปจับอุ้มคืนมาไว้ที่ไกลอันตราย ทำงานไปอีกแต่ก็เฟ่งอยู่ รู้อยู่
ทำอยู่ เจริญอยู่ เวลาเข้าไปใกล้บ่อน้ำอีกก็เข้าไปจับมันมาวางไว้ไกล ๆ ยกจิตตัวเองก็เช่นกัน
ไม่อย่างนั้นจะมีพระพุทธเจ้ามารักษาอยู่ได้ยังไง พุทโธ ผู้รู้ผู้ตื่นแล้วก็เบิกบาน รู้อย่างเด็กน้อยมัน
จะรู้ตื่นจะเบิกบานยังไง มีแต่จะจับไฟเข้านะซี รู้จิตไม่ได้ฝึกจะฉลาดยังไง รู้ทางโลกนะ รู้มี
ไหวพริบ ทำผิดก็ปกปิด ทำสิ่งที่ป็นโทษก็ไม่ให้มีโทษ อย่างนั้นนะ ทางโลกเขาว่าดี แต่ทาง
พระพุทธเจ้าท่านไม่ได้เอาอย่างนั้น

จะไปดูอื่นไกลทำไม ดูใกล้ ๆ แค่นี้ ดูจิตของตัวเอง ความรู้สึกนี้เกิดขึ้นมามันเป็นอกุศล
จิตนี้เกิดขึ้นมาเป็นกุศล สิ่งที่เป็นอกุศลก็รู้จัก สิ่งไม่เป็นอกุศลก็รู้จัก สิ่งเป็นอกุศลก็ควรละ สิ่งเป็น
กุศลก็ควรปฏิบัติ ต้องอย่างนั้นจึงจะพอกันรู้จัก มันเกิดจากการรักษาการปฏิบัติ อย่างเช่น เสนาสนะ

พอระฆังเป้ง ธิ์ปลุกขึ้นมาปิดประตูหน้าต่างทันที เรียบร้อยแล้วก็มาทำวัตร ทำกิจกับหมู่คณะ นี่อะไร
 ลูกขึ้นมาได้ก็พรวดพราดมาเลย ประตูหน้าต่างไม่ปิด ผ้าตากไว้ก็ไม่เก็บ พอฝนตกฟ้าร้องก็วิ่งละที่นี้
 คนมันไม่เตรียมพร้อมไม่รู้เรื่อง จะไปไหนมาไหนปิดประตูหน้าต่าง จีวรตากไว้ก็เก็บเรียบร้อยก่อน
 อย่างนี้ไม่ค่อยเห็นใครทำ ผ้าอาบนํ้า อาบเสร็จแล้วถือไปตากที่กุฏิโน่น หน้าฝนก็ตากไว้ได้ฤกษ์ฤ
 อยามีหลายผืนนัก แยกมาย้อมที่สูงท่วมหัวแน่ะ จะเอาไปผาอะไรก็ไม่รู้ มีมากมันก็ยุ่งยาก จีวร
 ผืนหนึ่งกับสังฆาก็อบแล้ว สบอีกสักผืนสองผืน ใ้ฉันไม่รู้อะไรต่ออะไรยุ่งไปหมด เวลาซักผ้าย้อมผ้า
 ก็ค่อยไปที่หลังคนอื่น เขาต้มเอาไว้แล้วไปต้กมาย้อมสบาย ซักเสร็จรีบหนีไปเสียยังงั้น คนเขาจะ
 ชำเอนนะ รู้เรื่องหรือเปล่า เวลาคนอื่นเขาต้มนะไม่เห็นหน้าหรรอก น่าเกลียดจริง ๆ ย้อมผ้าขึ้น
 สองชั้นแค่นั้นแหละไม่น่าจะมีอะไรยุ่งยาก แต่เสียงฟันแก่นขนุนตึง ๆ อย่างกับตัดไม้ในป่ามาทำเสา
 บ้าน ไม่รู้จักประหยัด ย้อมครั้งสองครั้งทิ้งแล้ว จะเอาไม้ที่ไหนมาหวาดไหว ที่นี้ก็บ่มบาตรละชิ
 อะไร ๆ ก็เอามาบ่มสุ่ม ๆ เข้าไป แดกก็ทิ้ง สุ่มไว้ที่โคนต้นมะม่วงเป็นกอง ทำไมทำยังงั้น ทำ
 ไม่เป็นก็มาถามชิบ่มบาตรทำยังงี กราบเรียนถามครูบาอาจารย์ ปรีक्षाท่านชี ไม่รู้เรื่องก็ทำไป
 ตามประสา พอบาตรแตกก็ขอใหม่ละชิทีนี้ ทำยังงั้นได้ยังงี มีแต่เรื่องผิดเรื่องบาปทั้งนั้น

ต้นไม้ในวัดนี้ให้สงวนรักษาให้มากที่สุด อย่าไปก่อไฟใกล้ ๆ ให้ลวกกิ่งไม้ใบไม้เด็ดขาด
 หน้าหนาวโยมเขาจะก่อไฟผิงผิงยังไม่ให้ทำ แต่เขาก็อุตสาหะทำเข้าครั้งหนึ่งจนได้ ก่อไฟในวัดหมด
 ได้กระโดดเกาะหัวเท่านั้นเอง แกรมฝุ่นสะเกิดไฟปลิวไปทั่วสกปรกมาก เห็นแต่พวกหาปลาเท่านั้น
 แหะที่ทำอย่างนี้ กล่องแพ็บ กล่องสบู่ กระป๋องนม ก็ทิ้งกระจัดกระจายยังกับโรงฆ่าสัตว์ ไม่ใช่
 วัดที่คนเขาจะมาราบไหว้ ผมไปดู ๆ แล้วมันไม่เป็นมงคล จะทิ้งก็เก็บให้เป็นที่เป็นทาง คนเขา

จะได้เอาไปเผา นี่อะไรพอพ้นกฎตัวเองก็เหวี่ยงกระจัดกระจายเรียกราด นั้นมันฆราวาสเขาทำกัน เราเป็นพระผู้ประพฤติปฏิบัติ ทำให้งามหน่อย งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ให้งามเหมือนพระพุทธเจ้าที่ท่านสอนเราละ มีแต่เรื่องละกิเลสทั้งนั้น แล้วเรามาสะสมกิเลสมันก็ไปคนละทางเท่านั้นเอง ท่านเอาออก เราเอาเข้า มันก็บ้าเท่านั้นเอง

นี่ไม่ใช่อะไรหรอก เป็นเพราะเราไม่หมั่นพิจารณาให้มันชัดเจนเข้าไปนั่นเอง พิจารณาความเกิด แก่ เจ็บ ตาย จนถึงขนาดที่อ่านอนหลับอยู่ตื่นขึ้นมาตัวสั่นแหละ มันจึงจะใช้ได้ ให้มันรู้ว่าตายไม่เลือกเวลานี้นา พรุ่งนี้ตายก็ได้ วันนี้ตายก็ได้ อย่างนั้นก็อยู่เฉยไม่ได้แล้ว ลูกขึ้นมาเดินจงกรมเท่านั้นเอง กลัวตายนี้จะทำยังไง ต้องให้มันได้อย่างนั้น นี่มันไม่อย่างนั้น เพราะไม่เอาความตายเป็นอารมณ์ อีกหน่อยระฆังในวัดก็จะไม่ดังเท่านั้นเอง เจียบกริบเลย ระฆังในวัดก็จะสิ้นเสียง

ตีระฆังทำวัตรก็เหมือนกัน ถ้าไม่กระหน่ำหลาย ๆ ครั้ง จะมีคนไปชักคนหรือเปล่านั้นไม่รู้ ไม่รู้ท่านจะทำวัตรกันเวลาไหน ตื่นก็สาย ตื่นขึ้นคว่ำบาตรได้ก็วังตึก ๆ ละซีทีนี่ บิณฑบาตเอามันใกล้ ๆ แถวนี่ละ อย่างบ้านกลางนี้ ใครนึกจะไปบิณฑบาตมากินตอนไหนก็ไป ตื่นสายก็ไปทีหลัง ตื่นเช้าก็ไปเอามาก่อน ไม่กลัวคนเขาว่าเอาหรือ พระอะไรนี่ บิณฑบาตไม่เลิกชักที่ มันพระเป็นบ้านะซี ใครเขาจะหาของใส่บาตรได้หวาดไหว ให้เขาเอาสันวนะแหละใส่ให้จึงจะสาสม

ใครจะไปสายไหนก็ต้องพูดจาปรึกษาหารือกันก่อนซี จะไปบ้านกลางก็ไม่ง บ้านกอกก็ไม่ง บ้านบกก็ไม่ง เอานาฬิกาเป็นเกณฑ์ ได้เวลาลั่นระฆังก็ไปเลย นี่อะไรไปได้ไปเอา บางทีคนออกไปก่อนก็ไปยืนรอ คนออกไปทีหลังก็วิ่งตามละซีทีนี่ บางพวกไปรอบบ้านกลับออกมาแล้ว อีกพวกค่อยยกเยื้องเข้าไป บ้านเดียวกันนั่นแหละ ชาวบ้านเขาไม่รู้จะหาอะไรที่ไหนมาใส่ให้บ้าง ทำอย่างนี้มันแยจริง ๆ ปรึกษากันใหม่หน่อย ใครจะไปสายไหน ๆ บอกกันก่อน ใครไม่สบาย ไม่สะดวก จะเปลี่ยนสายก็บอกกัน ระเบียบมันมีอยู่ ทำตามใจชอบได้ยังไง เสียหายแท้ ๆ พระเถรอย่างนี้สมควรแต่ใส่ส่วให้เท่านั้นแหละ ถ้าตื่นสายก็อย่านอนให้ตึกนักซี ทำอะไรนักหนาถึงได้ตื่นสาย ลำพั่งทำความเพียร นั่งสมาธิ เดินจงกรม ไม่ถึงกับทำให้ต้องอดนอนขนาดนั้นหรอกนะ เว้นเสียแต่คุยกันเล่นเพลินเท่านั้นแหละ เดินจงกรมสมควรแก่เวลารู้ว่าเหนื่อยก็ไปพักผ่อนหลับนอนเสีย กิจไหนเป็นกิจส่วนตัว อันไหนเป็นกิจสงฆ์ก็แบ่งเวลาให้ถูกไว้ ไม่ให้อดนอนได้ เช่น หน้าร้อนอากาศอ้าวนัก มีกิจวัตรทำบ้างแล้ว ท่านก็ไม่ให้ทำวัตรก็ได้ ตักน้ำเสริจ อาบน้ำอาบท่า จะทำกิจส่วนตัวเดินจงกรมก็เดินเข้าซี จะเดินเท่าไรก็ได้ จะต้องถึงกับอดนอนทำไม ลองดูซี ลักทุมหนึ่งก็เหลือแหล่แล้ว จะเดินจงกรมถึงสองทุมแล้วช้านอนก็ยังได้ ใ้หนี่ของที่ตัวเองจะทำก็ไม่รู้จักกะเวลาแบ่งเวลาไว้ ท่านชี้แล้วเราจึงจะหาขอน มันจะไปทันเขาที่ไหน จะไม่ทัน มันก็อยู่ที่ตัวเรานะแหละ จะสายจะช้ามันก็อยู่ที่เรา เราไม่หัดไม่ดัดมันจะได้ยังไง ต้องหัดให้ได้ ของแค่นี้มันจะไปไหนเสีย ไม่ใช่ทำเล่นนะ ทำให้เป็นประโยชน์ตนและประโยชน์คนอื่น

พวกนักศึกษาเขายังพูดว่า พระสงฆ์นี้เป็นส่วนเกินนะ จะปฏิบัติก็ไม่ทำจะเทศนาว่ากล่าวก็

ไม่ได้เรื่อง จะไปเทศน์โปรดญาติโยมก็เลยกลัวเขาด้วยซ้ำ ไม่กล้าพูดกล่าวล่าว ถ้าไม่ปฏิบัติหน้าที่ของตัวเองแล้วมันก็ขลาดละ จะไปกล่าวล่าวหรือเทศน์อะไรใครเขาได้ หน้าที่ของตัวเองไม่ปฏิบัติฝึกหัดขึ้นให้ดี ถ้าภาวนาละก็ปัญญามันจะหนีไปไหน เดินจงกรมจริง ๆ ไม่ถึง ๓ เทียวก็ไหลมาเทมาแล้ว นี่เดินจงกรมคอตกงอก ๆ ง่วงเหงาหาวนอน อย่างนี้ถ้าไปป่าไปภูเขาละก็เขาว่าผีภูเขา มันทำเอานะ พวกคอตกนี้ มันง่วงก็ลุกขึ้น เดินจงกรมเข้าอย่างนั้น ยืน เดิน นั่ง เอาให้มันหายง่วงให้ได้ เกิดอะไรขึ้นก็ไม่แก้ไข ปรับปรุงตัวเอง มันจะดีได้ยังไง ปาฏิโมกข์ก็เหมือนกัน เดินจงกรมไปท่องปาฏิโมกข์ไป มันเพลินดีจะตาย สงบดีด้วย หัดฝึกไป บิณฑบาตจากนี้ไปบ้านก่อนตื่นแต่เช้า ไปอย่าไปใกล้ชิดหมู่พวกนัก พวกพูดมากอย่าไปอยู่ใกล้ ให้เขาเดินก่อนเขาเดินไว คนพูดมากอย่าไปพูดด้วย ให้พูดกับใจตัวเองมาก ๆ ภาวนาตัวเองมาก ๆ ให้เข้าใจคนชนิดนั้น คนก็เหมือนกัน แหละกับนกเขา พูดทั้งวันอย่าไปตอแยด้วย ครองผ้าดี ๆ แล้วบิณฑบาต เดินเดี่ยวเดี่ยวก็ท่องได้แล้ว ปาฏิโมกข์ เรียบร้อยดี ผ่องใสสะอาด เป็นคู่มีอย่างหนึ่งนะปาฏิโมกข์นี้ ไม่ใช่จะให้ไปคร่ำคร่ำกับมัน แต่ถ้าได้ไว้แล้ว มันทำให้ผ่องใส เดินไปกำหนดไป เดี่ยวเดียวมันก็ได้ขึ้นมาเอง ให้ฝึกตัวเองอย่างนั้น

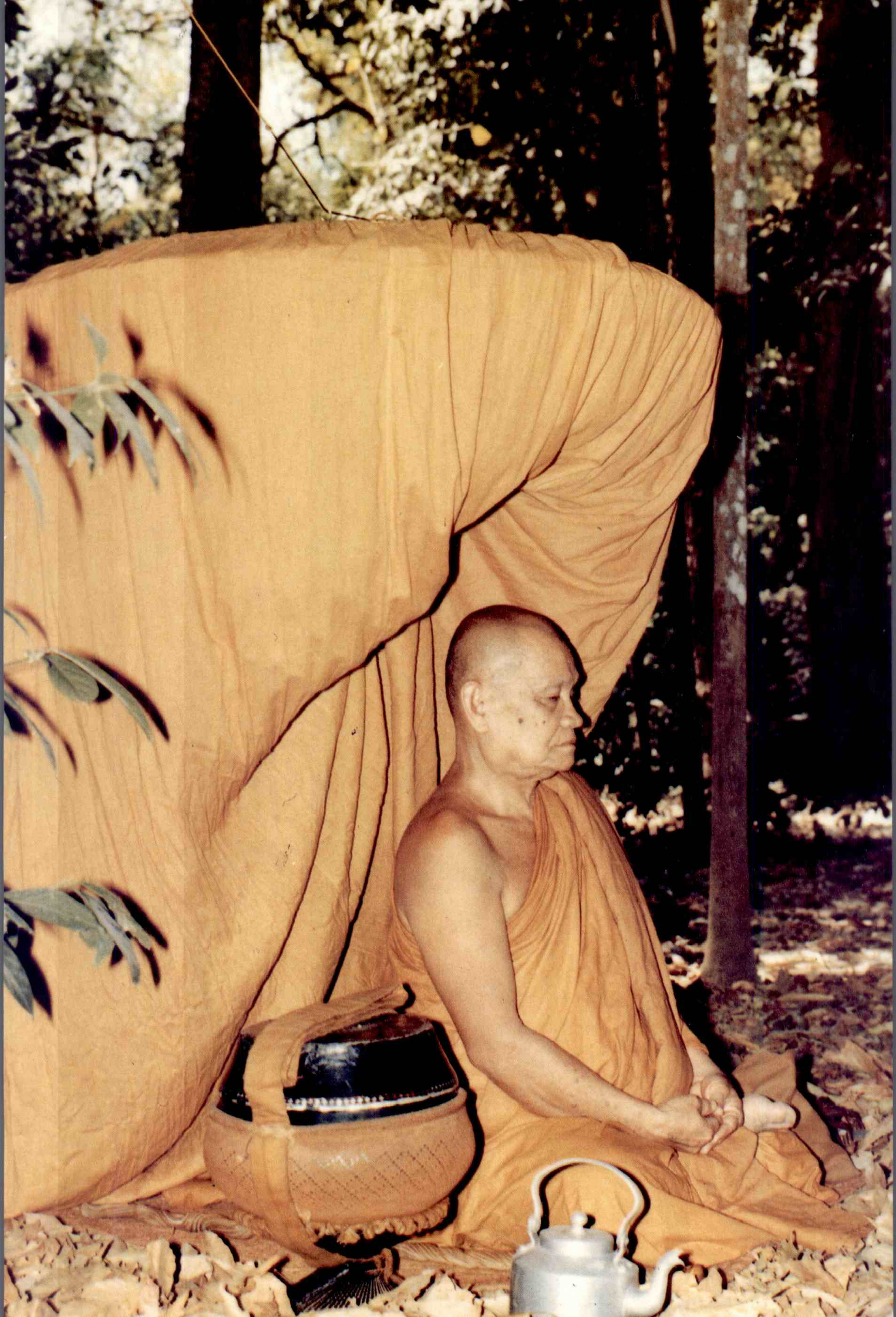
ฝึกนะ ต้องฝึก อย่าอยู่เฉย ๆ อยู่เฉย ๆ เมื่อไรเป็นหมาเมื่อนั้นเชียวละ หมาที่อยู่ดี ๆ เราเดินผ่านไปมันยังเห่านะ นี่ไม่ใช่หมาอย่างนั้น ทำไมเอาแต่นอนไม่ยอมตื่นสักที สอนตัวเองต้องสอนอย่างนั้น หน้าหนาวละก็คลุมผ้านอน ไข้ไม่ได้ ตักน้ำรดมันเข้าไปทั้งคืน ทรมาณมันจะไม่เป็นด้วยซ้ำ จะออกไปห้องน้ำนี่ลงกราบเสียก่อน ตอนเช้าตีระฆังจะไปต้องกราบเสียก่อน จันจันหันเสร็จจะกลับกุฏิเก็บของ กราบเสียก่อน อย่าให้ผ่านเฉย ๆ ตีระฆังตักน้ำก็กราบเสียก่อน ถ้ามันเผลอเดินไปเลยถึงลานวัดนึกขึ้นได้ก็ต้องกลับไปกราบเสียก่อน ต้องหัดถึงอย่างนั้น หัดจิตใจตัวเอง อย่าปล่อยไป มันลืมตอนไหนไม่ได้กราบ กลับไปกราบก่อน มันจะลืมได้ยังไงถ้าขยันอย่างนั้น ทำให้ต้องเดินไปเดินมา นี่อะไร ลืมก็ช่างเถอะ ไม่เป็นไร มันถึงได้เป็นอย่างนี้

นี่หมายถึงวิธีเก่า ๆ ที่สอนกันมา ทำกันอย่างนี้ เดี่ยวนี้คงไม่มีแล้วกระมัง ทำกันยังงี้บ้างก็ไม่มี ให้กลับไปหาของเก่า รูดวงควัตร นั่งตามต้นไม้ให้ลงกราบเลย ไม่มีพระก็กราบ สติเรามันมีอยู่นะ ถ้าทำอย่างนั้นเรียกว่ามีสติ นั่งก็นั่งให้เป็น อย่างนี้อย่างคนไม่มีปัญญา เช่น นั่งชันเข่าขึ้นมากอดไว้ อย่างนี้อยู่ที่ไหนก็พาให้เสื่อมหมด เป็นแบบคนไม่มีปัญญา อย่าไปทำอย่างนั้น ฝึกหัดตัวเองไม่ถึงตายหรอก มันชี้แจงเท่านั้นเอง อย่าให้ตัวชี้แจงเข้าหัวเรา ถ้าง่วงมากก็ให้นอนเสีย แต่มีสติเตือนตัวเองไว้ รู้สึกเมื่อไรลุกทันที ถ้าไม่ตื่นให้ตกรน ถ้ากินอิ่มแล้วมันมักเพลี่ย อยากจะนอนดิ้นกละ กำลังสบาย ๆ ได้ยินเสียงระฆังละก็โกรธนัก บางครั้งจนนึกอยากจะไปฆ่าคนตีระฆังเอาโน่น เพราะว่ามันไม่ยอมลุก นับเลย บอกมันไว้ นับหนึ่งถึงสามไม่ลุกตกรน นับอย่างนี้นาน ๆ ไป นับถึงสามแล้วมันยังไม่ลุกนะ มันบอกไม่ตกรนกรนนะ ต้องหาตัวมันให้เจอ ฆ่ามันจนได้ อย่าไปล้อเล่นกับมัน อธิษฐานไว้เลย นับหนึ่ง สอง สาม ถึงสามแล้วไม่ลุกต้องตกรน หัดถึงขนาดนั้นจะไปล้อเล่นกับมันไม่ได้หรอกจิตนะ

อ่านดูชีประวัติครูบาอาจารย์แต่ละองค์ แลกกันแลกเปลี่ยนคน คิดดูดี ๆ ฝึกจิตตัวเองให้ถูกทาง ไม่ต้องพึ่งผู้อื่น หาอุบายด้วยตัวเองสารพัดอย่างมาฝึกมัน ถ้าคิดไปทางโลกสารพัดต่าง ๆ ให้รีบปรามมัน หยุด! เลิก ๆ เปลี่ยนอริยาบถลุกไปที่อื่นเสียว่า เออ! อย่าไปคิด เรื่องอื่น ๆ ยังมีดีกว่านี้ จะไปอ่อย ๆ อ่อนข้อให้มันไม่มีทาง ถ้ามันออกจากเราไปเสียแล้วก็สบาย เป็นด้วยการฝึกทั้งนั้นแหละ อย่าคิดว่ามานอนเฉย ๆ แล้วจะเป็นนะ ดูสัตว์ต่าง ๆ เช่น แย้ แลน เต่า บางตัวมันไวจริง ๆ นะ จิ้งหกินเอาตัวรอด บางทีอย่างเต่านี่ เราก็คิดว่ามันช้าเหลือเกินจะเอาตัวรอดไหม อย่าเข้าใจอย่างนั้น สัตว์ก็มีหัวใจ มันมีวิธีของมันอยู่หรอก เดินจงกรม ทำสมาธิก็เหมือนกัน ท่านก็มีวิธีของท่าน มันบอกกันลำบาก เหมือนอย่างอีตาคนหนึ่งอยู่เมืองพิบูลฯ แกดำนํ้าหาคนจมนํ้าตาย ดำนานจนกิ่งไม้ที่หักมาใบเขียวหมด แล้วก็เจอทุกที ใครตกนํ้าตาย ต้องให้แก่นี้แหละช่วยหา ถามแกว่า ทำได้ยังไง แกตอบว่ามันบอกไม่ถูก แต่ทำได้ก็แล้วกัน เรื่องมันเป็นอย่างนี้ เป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละคน บอกกันยากต้องฝึกหัดทำเอาเอง การฝึกจิตก็เหมือนกัน รีบฝึก รีบหัด ไม่ใช่เรื่องจะไปวิ่งเอา ออกแรง อดนอน อดกิน แต่มันเป็นเรื่องปฏิบัติ ไม่ใช่ทำให้เหนื่อย เป็นเรื่องของความพอดีทำจิตใจให้มันพอเหมาะสมควรส่วนกัน

๓. รุดงควัตร

คนทั่วไปมักจะเข้าใจว่า รุดงค์ คือการจาริกไปตามป่าเขาลำเนาไพรของพระกรรมฐาน แท้ที่จริงแล้ว คำว่ารุดงค์นั้นหมายถึง องค์คุณเครื่องขจัดกิเลสและรุดงควัตร ซึ่งมี ๑๓ ประการด้วยกัน เป็นข้อประพฤติพิเศษที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้แก่พระสงฆ์ เพื่อเพิ่มความเข้มข้นในการปฏิบัติ

ฉะนั้นแม้พระที่อยู่ในวัดกลางเมืองก็เป็นพระรุดงค์ได้ถ้าปฏิบัติรุดงควัตร และในขณะเดียวกันพระที่เพียงเดินทาง ทะลุคง โดยไม่ปฏิบัติเพื่อขจัดเกลากิเลสก็ไม่สมชื่อพระรุดงค์เลย

รุดงควัตรไม่ใช่ข้อบังคับตามพระวินัยบัญญัติ แต่หลวงพ่อก็ได้กำหนดบางข้อไว้ในกฎระเบียบประจำสำนัก ซึ่งพระภิกษุทุกรูปต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด หลวงพ่อก็ได้อธิบายความสำคัญของรุดงควัตรในการอบรมครั้งหนึ่งว่า

“รุดงควัตรทั้งหลายล้วนเป็นเครื่องช่วยเราให้ทำลายกิเลสเครื่องเศร้าหมอง เป็นวิธีการที่ทำให้การปฏิบัติของเราเป็นไปอย่างเรียบง่าย พระพุทธองค์ไม่ได้ทรงบัญญัติรุดงควัตรไว้ว่าเป็นสิ่งจำเป็น แต่สำหรับพระภิกษุผู้ประสงค์จะปฏิบัติอย่างเข้มงวด รุดงควัตรจะเพิ่มความเคร่งครัดในการรักษาศีล

บางทีเอาศีลเอาสมาธิมันไม่พอนะ ฆ่ากิเลสไม่ได้ ฆ่าไม่เป็น ต้องเอารุดงควัตรเข้าช่วย รุดงควัตรนี้เป็นของสำคัญ เป็นเครื่องขุดเกลา มันช่วยตัดหลายอย่าง ลองไปอยู่ป่าช้า นั้นมันจะเป็นอย่างไร มันจะเป็นเหมือนอยู่กับหมู่กับพวกหรือเปล่า มันมีประโยชน์อย่างนี้ นั้นแหละ รุดงควัตร

รุดงควัตรเหล่านี้ เป็นข้อวัตรที่ทำได้ยาก เพราะเป็นข้อวัตรของพระอริยเจ้า เป็นข้อวัตรหรือข้อปฏิบัติของบุคคลเพื่อเป็นพระอริยเจ้านั่นเอง การเดินก็อย่างหนึ่ง การรุดงค์ก็อย่างหนึ่ง การเดินนี้ก็เรียกว่าก้าวไปหรือถอยกลับ เป็นเรื่องอวัยะเคลื่อนไหว

แต่ที่เรียกว่า รุดงค นั้นก็คือข้อปฏิบัติเป็นข้อ ๆ รวมย่อมาแล้วก็มี ๑๓ ข้อ เรียกว่ารุดงค์ คือข้อปฏิบัติอันนี้ชื่อว่ารุดงค์ ทำไม่ถึงว่าชื่ออย่างนี้ เพราะทำได้ยาก จะไปอยู่โคนไม้ก็ทำได้ยาก จะไปอยู่ป่าก็ทำได้ยาก จะบิณฑบาตฉันก็ยาก จะฉันมือเดียวก็ยาก จะฉันในบาตรก็ยาก จะอยู่ป่าช้าก็ยาก จะอยู่กลางแจ้งก็ยาก จะเนolithicก็ยาก ทุกอย่างหมดนั้นแหละ จะถือผ้า ๓ ผืนก็ยาก แต่ละสิ่ง ๆ นี้ เป็นข้อปฏิบัติที่เรียกว่ารุดงค์ ไม่ใช่ว่าการเดินนั้นเป็นรุดงค์ ไม่ใช่การนั่งภาวนาเป็นรุดงค์ การปฏิบัติตนเองเป็นรุดงค์

รุดงค์อันนี้เป็นข้าศึกกับกิเลสทั้งหลาย ท่านจึงเรียกว่าเป็น รุดงค ถ้าใครปฏิบัติแล้ว ต้องฝึกกิเลสหรือฝึกความรู้สึกของผู้มีกิเลส ข้าวที่เราได้กินในวันนี้ การฉันมือเดี่ยวนั้น มันก็ฝึกรู้สึกของตัวแล้ว การอยู่โคนไม้มันก็ฝึกรู้สึกของตัวแล้ว การอยู่ในป่าก็ฝึกความรู้สึกของตัวแล้ว

การเที่ยวบิณฑบาต การฉันในบาตร การฉันมือเดียว การถือผ้าสามผืน ทั้งหลายเหล่านี้ การอยู่ป่า การอยู่ป่าช้า การอยู่กลางแจ้ง การถือเนสัชชิกไม่แน่นอน เรื่องทั้งหลายเหล่านี้ ล้วนมีแต่เครื่องมือที่จะทำลายกิเลสทั้งนั้น

เมื่อพระโยคาวจรเจ้าทั้งหลายยังมีกิเลสอยู่ สมาทานอุคังค์เข้าไปแล้วจึงเดือดร้อน ปฏิบัติให้มันเดือดร้อนนั่นแหละ พระพุทธเจ้าบอกถูกแล้ว ถ้าปฏิบัติสบาย ๆ เยือกเย็นนั่นไม่ถูก เพราะว่า มันไม่ขัดกัน ไม่ได้แบ่งแย่งกัน ข้อประพจน์ปฏิบัติอันนี้มันตรงกันข้ามกับจิตของปุถุชนเรา

เมื่อเราสมาทานอุคังค์เข้ามันจะเกิดทุกข์ เพราะว่ามันจะขัดแย้งกันกับความคิดความเห็นของปุถุชน เมื่อผู้ไม่มีปัญญาปฏิบัติแล้วก็ทนทานไม่ได้ ว่าการปฏิบัติทุกวันนี้ฉันไม่เอาแล้ว เพราะฉันจะปฏิบัติหาความสุขความสงบ จะมาปฏิบัติให้มีความทุกข์เกิดขึ้นเช่นนี้ ฉันไม่เห็นด้วย

การฉันในบาตรไม่เห็นด้วย เที่ยวบิณฑบาตมาฉันก็ไม่เห็นด้วย อยู่ป่าก็ไม่เห็นด้วย อยู่โคนไม้ก็ไม่เห็นด้วย การฉันมือเดียวก็ไม่เห็นด้วย อยู่ป่าช้าก็ไม่เห็นด้วย อยู่กลางแจ้งก็ไม่เห็นด้วย อยู่เนสัชชิกการไม่นอนเป็นวัตรเป็นบางครั้งก็ไม่เห็นด้วย เพราะสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ มีแต่สิ่งที่ทำได้ยากทั้งนั้น

ดังนั้นชื่อของข้อปฏิบัติทั้งหลายเหล่านี้ท่านจึงตั้งชื่อว่า เป็นอุคังค์ คือเป็นข้อวัตรอันบุคคลกระทำได้โดยยาก บุคคลผู้จะมีปัญญา บุคคลผู้ที่มีปัญญา บุคคลผู้มีจิตศรัทธาจริง ๆ แล้ว จึงจะตั้งใจปฏิบัติเจริญข้อวัตรนี้ได้

อุคังค์วัตรทั้ง ๑๓ ประการนี้ เมื่อจิตของพระโยคาวจรเจ้าลงสู่ธรรมะนี้แล้ว เป็นของสบายมาก เป็นข้อวัตรมีความสงบมาก เป็นข้อวัตรที่อยู่เยือกเย็นมาก

เมื่อถึงเช่นนี้แล้ว เหมือนลิงกับมนุษย์ มนุษย์เราเมื่อเดินไปในป่าแล้วมันยุ่งเหลือเกิน เกะกะระรานความสงบทั้งนั้นแหละ ถ้าเออลิงไปปล่อยในป่าแล้วมันสะดวกมันก็เพลิน เพราะมันชอบอย่างนั้น เพราะมันเคยอยู่อย่างนั้น มันเคยชินอย่างนั้น มันเคยอยู่ในสภาพเช่นนั้น มันเลยสบาย

ปุถุชนคนหนานี้ เคยอยู่ในสภาพที่มีความสบาย ๆ กินสบาย นอนสบาย นั่งสบาย พุดสบาย ทุกอย่างมันสบายแล้ว อันนั้นเรียกว่าสบายแล้ว เมื่อไปพบเสนาสนะเช่นนั้น เมื่อไปทำเช่นนั้น ก็เกิดทุกข์ขึ้นมาเลยทีเดียว

เมื่อมันเกิดทุกข์ขึ้นมาแล้ว คือทุกข์แล้ว พระพุทธเจ้าท่านสอนว่า นั่นแหละธรรมะ นี่แหละผล ทำไมจึงเห็นผลก่อน เพราะเราไม่รู้เหตุ มีทุกข์เกิดขึ้นมาเลย ทุกข์เกิดขึ้นมานี้แหละคือ อริยสัจแล้ว ทุกข์ เมื่อทุกข์เกิดขึ้นมาแล้วนี่เรียกว่าเป็นผล ไม่รู้ว่ามันเกิดจากอะไร เมื่อเกิดทุกข์ขึ้นมา ความฟุ้งซ่านรำคาญเกิดแต่ความไม่ชอบเป็นทุกข์ นี่เรียกว่าปฏิบัติแล้วเห็นผลเกิดขึ้นมาก่อน เมื่อเห็นผลแล้ว ทุกข์นี่คือผล เมื่อผู้ประพจน์ปฏิบัติเห็นผลนั้นแล้วจะต้องตามไปถึงว่ามันเกิดมาจากอะไร ที่ไหน มันถึงมีก่อนทุกข์เกิดขึ้นมานั้น”

ธุดงควัตร ๑๓

ธุดงควัตร ๑๓ แบ่งเป็น ๔ หมวด ดังนี้

หมวดที่ ๑ เกี่ยวกับจีวร

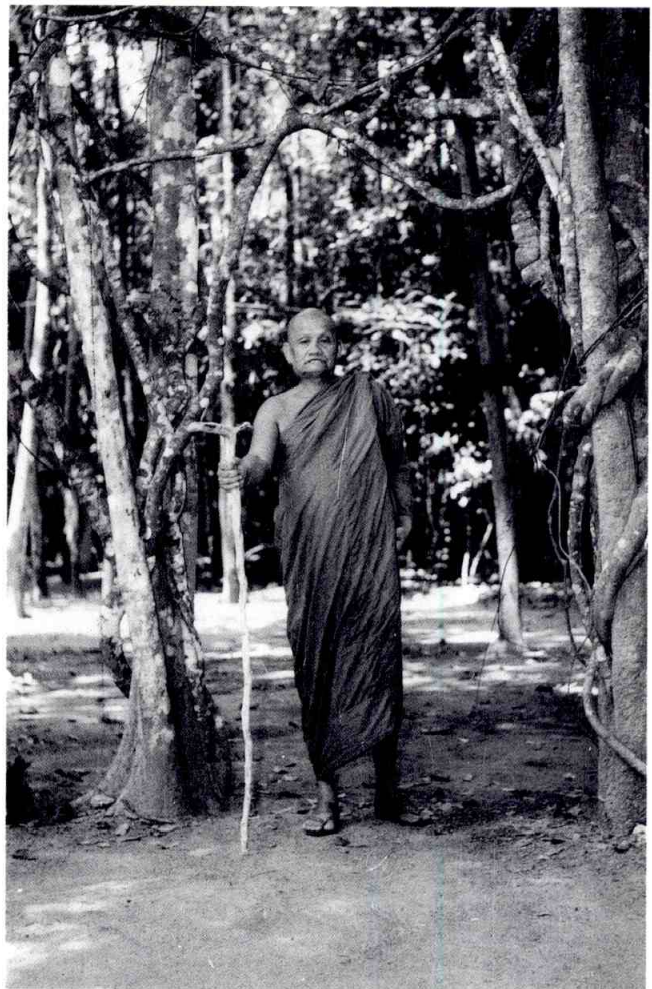
๑. ถือใช้แต่ผ้าบังสุกุล
๒. ใช้ผ้าเพียง ๓ ผืน

หมวดที่ ๒ เกี่ยวกับบิณฑบาต

๓. เทียบบิณฑบาตเป็นประจำ
๔. บิณฑบาตตามลำดับแถว
๕. นั่งฉัน ณ อาสนะเดียว
๖. ฉันเฉพาะในบาตร
๗. ลงมือฉันแล้วไม่ยอมรับเพิ่ม

หมวดที่ ๓ เกี่ยวกับเสนาสนะ

๘. ถืออยู่ป่า
๙. ถืออยู่โคนไม้
๑๐. ถืออยู่กลางแจ้ง
๑๑. ถืออยู่ป่าช้า
๑๒. ถืออยู่ในที่แล้วแต่เขาจัดให้

หมวดที่ ๔ เกี่ยวกับการประกอบความเพียร

๑๓. งดการนอน อยู่ด้วยอิริยาบถ ๓ คือ ยืน เดิน นั่ง

หลวงพ่อดำได้นำธุดงควัตรมาเป็นหลักในการปฏิบัติขัดเกลาจิตใจ ทั้งในส่วนตัวท่านเองและในส่วนของการฝึกหัดพระเณรในวัดหนองป่าพง ดังนี้

ผ้าบังสุกุล

หลวงพ่อกเคยผ่านยุคสมัยที่เครื่องนุ่งห่มยังขาดแคลนขัดเขินอยู่มาก ผ้าที่จะนำมาทำจีวรก็ต้องไปบังสุกุลเอากับซากศพตามป่าช้าแล้วนำมาเย็บด้วยฝ้ายจูงผี คือฝ้ายที่ชาวพื้นเป็นเชือกผูกหน้าเกวียนจุงศไปป่าช้า การใช้จีวรที่ทำจากผ้าบังสุกุลนี้มีอานิสงส์มาก ซึ่งหลวงพ่อก็ได้เล่าให้ฟังดังนี้

“บริขารต้องทำเองทั้งหมด ถึงแม้จะไม่สวยงามเราก็ภูมิใจ เพราะได้มาจากฝีมือเราเอง ได้มาจากการงานของเรา อย่างเช่นการเย็บจีวรก็ใช้เข็มเย็บด้วยมือ กว่าจะเสร็จแต่ละตัวหัวแม่มือปวดบวมไปหมด ด้ายก็ไม่มี มีแต่ฝ้ายจูงผีก็ไปบังสุกุลเอาตามป่าช้า แล้วนำไปปั่นเป็นด้ายสำหรับเย็บจีวร ทั้งทนต์ ทั้งหนา ทั้งหนักด้วย ส่วนมากจะใช้ผ้าบังสุกุล คือผ้าที่ห่อศพที่เขาทิ้งตามป่าช้า มีทั้งคราบเลือด คราบน้ำเหลืองเหม็นคลุ้งคาวไปหมด ต้องนำมาซักให้สะอาด แล้วลวกน้ำร้อนตากแดดให้แห้ง นำมาย้อมกับแก่นขนุน เวลาเอามานุ่งรู้สึกว่ามีอานิสงส์มาก คือ เกิดอาการขนลุกขนพองซาบซ่าไปหมดทั้งตัว รู้สึกหวาดสะดุ้งอยู่ตลอดเวลา ทำให้ขยันทำความเพียร ขยันเดินจงกรมทำสมาธิตลอดคืน ไม่เผลอเหงาหาวนอน ไม่อยากจะหลับจะนอนเลยเพราะกลัว ตื่นตื่นหวาดระแวงอยู่ตลอดเวลา ธุดงค์แบบนี้เป็นประโยชน์ มั่นขุดเกลากิเลสอย่างนี้”

บิณฑบาต

มีคำพูดสั้น ๆ ง่าย ๆ ที่เข้าใจกันดีในหมู่พระภิกษุฐานว่า “ไม่บิณฑ ไม่กิน” ซึ่งหมายถึงว่าถ้าพระหรือสามเณรรูปใดขาดการออกบิณฑบาต จะด้วยตื่นสายหรือขี้เกียจไปก็ตาม วันนั้นก็ต้อง

อดอาหารไปตามธรรมเนียมของการปฏิบัติตามธุดงค์วัตรข้อที่ว่า ถือบิณฑบาตเป็นวัตร เว้นไว้แต่อาหารหนักจริง ๆ เท่านั้น

สมัยก่อนหลวงพ่อกับออกบิณฑบาตบ้านกลางเป็นประจำ ต่อมาเมื่อสังขารร่างกายไม่เอื้ออำนวย ต้องถือไม้เท้าช่วยพยุง เดินไปไหนมาไหนไกลมากไม่ได้ ท่านก็ยังมีอุตสาหะไปบิณฑบาตในเขตสำนักชีจนกระทั่งไปไม่ไหวจริง ๆ ท่านจึงเลิก คราวที่ท่านได้รับนิมนต์ไปต่างประเทศที่ไม่ใช่เมืองพุทธ ท่านก็ยังออกบิณฑบาตเป็นประจำโดยให้เหตุผลว่า “ไม่ใช่ไปเอาข้าว ไปเอาคน”

การบิณฑบาตเป็นกิจวัตรที่สำคัญ และมีความหมายสำหรับชาวพุทธ ทั้งฝ่ายสงฆ์และฝ่ายฆราวาส เพราะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพระกับชาวบ้าน ซึ่งต้องเอื้ออาศัยกันและกัน ในการจรรโลงพระศาสนาให้ยั่งยืน สำหรับชาวบ้าน ผู้ไม่มีเวลาไปวัดก็ยังได้เห็นพระ ได้มีโอกาสทำบุญ ชาวบ้านตื่นแต่เช้า หุงข้าวประกอบอาหารแล้ว สิ่งแรกที่เขาจะทำในวันนั้นคือ การใส่บาตร เป็นการสืบทอดประเพณีอันงดงามของชาวพุทธ และเป็นการเริ่มต้นวันใหม่ด้วยใจที่สดชื่นเบิกบาน นอกจากนั้นการใส่บาตรก็ยังเป็นโอกาสที่ผู้ใหญ่ในครอบครัว จะปลูกฝังศรัทธาและอุปนิสัยที่อ่อนน้อม เคารพเคารพต่อสมณะในจิตใจของลูกหลานอีกโอกาสหนึ่งด้วย

ส่วนของพระสงฆ์ การบิณฑบาตเดือนสติให้พระภิกษุสามเณรได้รำลึกถึงบทพิจารณาเดือนตนเองข้อที่ว่า “บรรพชิตพึงพิจารณาโดยแจ่มชัดอยู่เนื่องนิจว่า การเลี้ยงชีวิตของเรา เนื่องเฉพาะแล้วด้วยผู้อื่น” ทั้งนี้เพื่อช่วยป้องกันความประมาทในการฉันอาหาร เพราะสำนึกว่า ข้าวทุกเม็ดได้มาด้วยหยาดเหงื่อของชาวบ้าน อีกประการหนึ่ง การไปบิณฑบาตก็เป็นโอกาสให้พระภิกษุสามเณร ได้ฝึกทดสอบตนเองในการสังวรสำรวมอินทรีย์ เมื่อสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมและผู้คนตลอดเส้นทางบิณฑบาต นอกจากนี้ยังเป็นการฝึกความอดทน เพราะต้องเดินไกล อย่างน้อย ๓ - ๔ กิโลเมตรทุกวัน ขากลับบาตรก็หนักด้วย ไม่ว่าดินฟ้าอากาศจะเป็นอย่างไรก็ต้องไป และการที่หลวงพ่อบริกรรมตามพระวินัยบัญญัติในเรื่องการนุ่งห่ม คือถ้าฝนไม่ตกหรือไม่มีทีท่าว่าจะตก เมื่อออกบิณฑบาตต้องห่มผ้า ๒ ชั้น คือผ้าจีวรซ้อนด้วยสังฆาฏิ ก็ยังเป็นเหตุให้พระต้องอดทนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในฤดูร้อน กว่าที่จะกลับถึงวัดผ้าจะเปียกเหงื่อชุ่มโชกทีเดียว ฉะนั้นท่านจึงเรียกการออกบิณฑบาตว่าเป็นสัมมาอาชีวะของสมณะ มิใช่การขอ หากเป็นการโปรดสัตว์

ฉันทังหัน

ที่วัดหนองป่าพง เมื่อกลับจากบิณฑบาตแล้ว อาหารทั้งหมดที่มีในบาตรก็ถูกถ่ายลงกะละมัง เหลือไว้เฉพาะข้าวเหนียวหนึ่งก้อนซึ่งพอแก่ความต้องการ จากนั้นสามเณรหรือปะชาก็นำกะละมังไปที่โรงครัว เพื่อให้แม่ชีและญาติโยมจัดใส่ภาชนะให้เรียบร้อย แล้วจึงนำมาถวายให้พระภิกษุเทศก์เป็นผู้แจกสงฆ์อีกทีหนึ่ง พระภิกษุเทศก์ก็ตักอาหารทั้งคาวและหวานใส่รวมลงในบาตร และต้องพยายามเฉลี่ยอาหารแต่ละชนิดให้ทุกรูปได้รับทั่วถึงกัน และพระก็ฉันเฉพาะแต่ในบาตรเท่านั้น ไม่ใช่ภาชนะอื่นอีก นี่ก็เป็นธุดงค์วัตรอีกข้อหนึ่ง

การแจกอาหารโดยวิธีนี้ ช่วยขัดเกลากิเลสในเรื่องการขบฉันได้ดีทีเดียว เป็นโอกาสให้ได้พิจารณาความรู้สึกของตัวเอง บางครั้งเมื่อเห็นว่าข้างบนสุดนั้น อาหารคือของหวานเช่น กัลล้วยบวชชี หรือสังขยาพักทองรดหน้าด้วยน้ำพริก ในขณะที่ชั้นล่างสุดคือข้าวเหนียวซึ่งก่อนหน้านี้นี้ไม่นานยังเป็นก้อนอยู่แท้ ๆ แต่ตอนนี้แยกเป็นเม็ดที่แฉะละละ ด้วยถูกทับถมจากอาหารน้ำที่พระภิกษุเทศก์ดักตามมาที่หลัง บางรูปอาจรู้สึกถึงความอยากอาหารแทบจะหมดสิ้นไปทีเดียว ยังคงเหลือแต่ความรู้สึกที่จะต้องฉัน เพื่อบำบัดความหิวเท่านั้น แต่สำหรับพระหนุ่มเณรน้อยที่อยู่ในวัยกำลังกินกำลังนอน แม้จะใจกล้านาได้ใช้ชวนคนจนทั่ว เพื่อให้อาหารคลุกเคล้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้ว ก็คงยังรู้สึกถึงรสชาติอยู่นั่นเอง แต่บางรูปก็มีความพยายามที่จะแยกพวกแยกเหล่าของอาหารในบาตรให้ได้ อย่างเช่น พระหลวงตารูปหนึ่งซึ่งหลวงพ่อกเคยปรารภให้ฟังว่า ชอบตะแคงบาตรเพื่อให้มีที่ข้างล่างสำหรับน้ำแกง ส่วนก้อนข้าวเหนียวก็อัดไว้กับบาตรด้านบน อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าใครจะสามารถจัดสรรที่ทางในบาตร เพื่อให้อาหารแต่ละชนิดมีที่ลงอย่างเหมาะสมหรือใครจะคลุกเคล้ารวมกันไปเลย ก็เป็นกิจที่ทุกท่านจะต้องพิจารณาโดยแยกกายเสียก่อน จึงฉัน

นอกจากนี้การแจกอาหารด้วยระบบภิกษุเทศก์ ยังเป็นไปเพื่อความยุติธรรมอีกด้วย โดยเฉพาะในกรณีที่มีอาหารมีน้อย ซึ่งถ้าไม่แจก อาจทำให้ผู้ที่นั่งปลายแถวเสียเปรียบ เพราะอาหารไปไม่ถึงทั่วถึง อย่างไรก็ตาม ความยุติธรรมนี้ก็ตมกับความสามารถของพระภิกษุเทศก์ด้วย ยิ่งอาหารมีน้อย พระภิกษุเทศก์ก็ต้องเป็นผู้ที่ชำนาญ ขนาดมองปราดเดียวก็คิดกะได้ว่าอาหารในภาชนะไหนควรตักมากน้อยเท่าใด

หลวงพ่อกเคยเล่าถึงวัดป่าวัดหนึ่งซึ่งท่านเคยไปพำนักด้วยในอดีต เวลาแจกอาหารเณรน้อยปลายแถวก็ได้แต่น้ำแกงที่ละชั้น เนื้อ ๆ หายไปทางหัวแถวหมด หลังจากทนค้ำใจอยู่หลายวัน เณรน้อยก็เลยต่อว่าพระภิกษุเทศก์ขึ้น “เหม! ท่านอาจารย์ไม่รู้ยังงี้ เอาแต่น้ำให้ผมทุกทีเลย” ท่านอาจารย์เลยลูแก่โทษะ เตะเณรน้อยเสียเลย

การจัดสรรอาหารบิณฑบาตให้ทั่วถึงและเป็นธรรมนี้ หลวงพ่อกเคยอบรมไว้ว่า

“มีพระบางกลุ่มเข้าไปในป่าถือธุดงค์ฉันตบาศร ธุดงค์แบบนี้มีกำไรแต่หัวหน้าแต่พระอาจารย์เท่านั้นแหละ มีของสักชิ้นสองชิ้นไม่ครบ พระอาจารย์เดินไปก่อนเขาก็ให้แต่พระอาจารย์เท่านั้นแหละ ธุดงค์อย่างนั้นอาจารย์ก็สบาย สะพายบาตรเข้ากุฏิฉันสบาย แต่พวกอื่นนั่นถือทุกข์ดงค์ ใคร ๆ ก็อยากถวายอาจารย์ เณรน้อยเดินตามหลังไม่มีอะไรเลย ฉะนั้นการกระทำเช่นนี้เพื่อความแบ่งปันเจือจานให้ทั่วถึง ข้อวัตรอันนี้บางคนไม่พอใจ เราไปบิณฑบาตได้มาหายไปเสียแล้ว ไม่รู้ใครเอาไปแบ่งกัน ความเป็นจริงเราไม่ได้มาปฏิบัติเอาสิ่งทั้งหลายเหล่านั้น นอนก็ดี กินก็ดี ไม่ใช่เรามาเอาอย่างนั้น ที่เราบวชมานี้เพื่อปฏิบัติตามธรรมะคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ถ้าเราจะเอา กินดี อยู่ดี ก็ไม่ต้องมาบวชแล้ว อยู่ข้างนอกก็พอไม่ต้องเข้ามาในพระศาสนา นี้ อยากได้อะไร อยากทำอะไร อยากกินอะไรก็เอาเลย อยู่ข้างนอกสะดวกกว่านี้ อยู่ดีกว่านี้ ได้กินดีกว่านี้อีก แต่ว่าดู ๆ แล้วปลายทางมันจะร้องไห้ ที่เรามาฉันนะ เรียกว่ามาทำตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

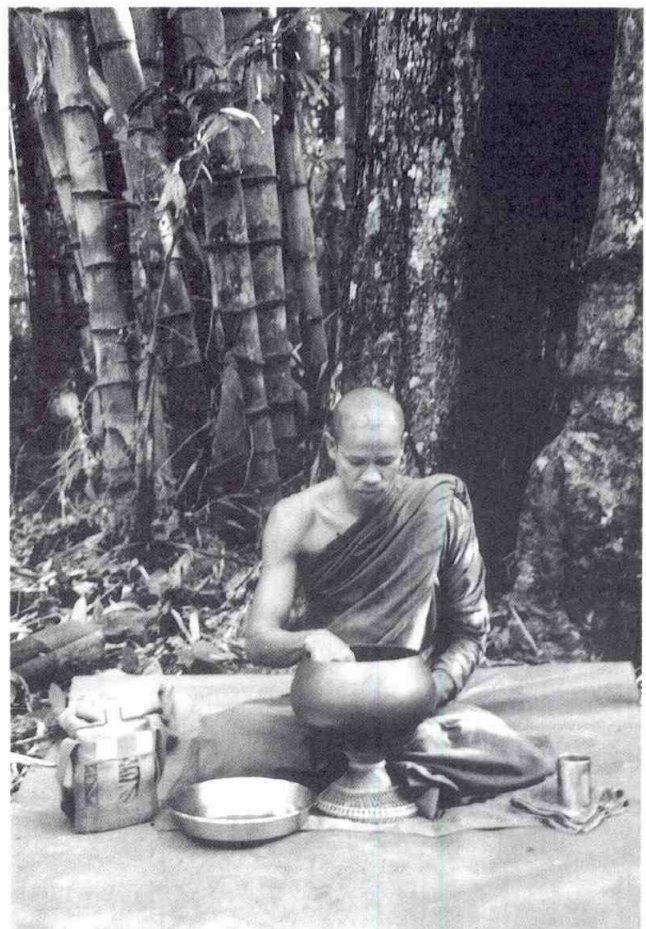
เพราะนับถือพระพุทธเจ้าเราถึงมาทำกันอย่างนี้ ถ้าเราคิดเช่นนั้นมันก็สามัคคีกัน ไม่แก่งแย่งชิงกัน และกัน”

ฉันทกบาตร

ฉันทกบาตร เป็นการสมาทานธุดงค์วัตร ฉันทจำเพาะแต่อาหารที่ได้มาจากการบิณฑบาต เท่านั้น ไม่รับเพิ่มอีกในศาลาหอฉัน โดยปกติลำพังแต่การบิณฑบาตอย่างเดียวแล้วจะได้อาหารมา ไม่เพียงพอ เพราะชาวบ้านนิยมมาถวายกับข้าวที่วัด หรือฝากของไว้กับแม่ชี ฉะนั้นพระเถรรูปใด สมาทานฉันทกบาตร ก็นับได้ว่า ถือธุดงค์วัตรที่ขัดเกลาย่างยิ่ง หลวงพ่อเคยอบรมพระเถร ในเรื่องนี้เอาไว้ว่า

“ธู ตัง คะ ท่านแปลว่าข้อวัตรปฏิบัติอันบุคคลปฏิบัติได้ยาก เป็นข้อปฏิบัติของพระอริยเจ้า ผู้ใดต้องการเป็นพระอริยเจ้าต้องมีธุดงค์วัตร เป็นเครื่องขัดเกลา ยากที่คนจะทำได้และยากที่จะ มีคนศรัทธาทำ เพราะมีแต่สิ่งขัดสิ่งขึ้นทั้งนั้น อย่างข้อที่ว่า ให้ฉันอาหารทุกอย่างรวมลงในบาตร ทำให้เรามีสติมากขึ้น ระลึกว่าอาหารเป็นเหมือนยารักษาโรค ถ้าเราไม่มีกิเลสเครื่องเศร้าหมอง แล้ว มันก็ไม่สำคัญว่าเราจะฉันอย่างไร ฉันสำรวมในบาตรหรือไม่สำรวมก็ได้ แต่วิธีการนี้ทำให้ การปฏิบัติเป็นไปอย่างเรียบร้อย เช่น การเที่ยวบิณฑบาตมาฉัน ฉันแต่อาหารที่ตกลงในบาตร

“สิ่งเหล่านี้คือบิณฑบาต และคน
ผู้บริโภคนั้น
เป็นสักว่าธาตุตามธรรมชาติ
มิได้เป็นสัตว์อันยั่งยืน
มิได้เป็นชีวะอันเป็นบุรุษบุคคล
ว่างเปล่าจากความหมายแห่งความเป็นตัวตน”

เขาใส่อะไรให้กินฉันนั้น เขาจะเอาอะไรมาถวายภายหลังไม่เอา การที่ถือธุดงค์อย่างนี้อยู่ทางภาคกลางก็สบาย เพราะเขาพร้อมอยู่แล้ว แต่ถ้ามาทางภาคอีสานธุดงค์ข้อนี้ปฏิบัติได้ละเอียดดี เพราะได้กินแต่ข้าวเปล่า ๆ เท่านั้น บ้านเราเขาใส่บาตรแต่ข้าวเปล่า ๆ เท่านั้น ทางโน้นเขาใส่บาตรใส่ข้าวใส่กับด้วย ธุดงค์ข้อนี้อย่างอุกฤษฏ์เคร่งครัดนั้น เมื่อลงมือฉันใครจะเอาอะไรมาถวายอีกก็ไม่รับ ธุดงค์ข้อนี้ช่วยมาก ช่วยจริง ๆ ฉันคนเดียว ภาชนะเดียว อาสนะเดียว ลุกไปแล้วไม่ฉันอีก อันนี้เรียกว่าธุดงค์วัตร แล้วจะมีใครบ้างที่ประพฤติได้ ยากที่จะมีคนศรัทธา เพราะยากลำบากมาก ท่านจึงว่าผู้ใดปฏิบัติธุดงค์วัตรนี้มีอานิสงส์จริง ๆ”

อยู่รูกขมูล

หลังจากหมดฝนแล้วย่างเข้าฤดูหนาว เป็นช่วงเวลาที่พื้นดินแห้ง อำนวยต่อการสมาทานธุดงค์ข้อที่ ๘ - ๑๑ หลวงพ่อมักให้พระเณรทุกรูปออกจากกุฏิ ลงไปปักกลดอยู่ตามโคนไม้ หรือที่เรียกว่า อยู่รูกขมูล บางที่ท่านก็ส่งพระออกไปพักตามป่าช้าที่อยู่ใกล้ ๆ วัดหนองป่าพง และในฤดูนี้พระที่มีพรรษาพอสมควรรวมทั้งรู้ข้อวัตรปฏิบัติดีแล้ว อาจจะขอโอกาสจากท่านออกไปเดินธุดงค์แสวงหาความวิเวกตามลำพัง

การพักตามโคนไม้หรือในป่าช้าจะทำให้พระรู้ว่า ท่านติดภุณีหรือเปล่า และยังช่วยเปิดเผยความรู้สึกของตัวเองเมื่อไปอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ซึ่งมีสิ่งน่ากลัวหลายอย่าง เช่นว่า เสือ งู ตะขาบ แมงป่อง ฯลฯ และสัตว์ที่น่ารำคาญ เช่น มด ปลวก ฯลฯ ต้องทนรับความลำบากและ ไม่สะดวกต่าง ๆ จากการนอนกลางดิน กินกลางทราย อีกทั้งเสียงแปลก ๆ ในป่า ซึ่งไม่ค่อยน่ากลัว เวลาอยู่บนภุณี แต่อาจกลายเป็นเรื่องน่าหวาดหวั่นเวลาลงไปอยู่กับพื้นในป่าก็ได้ รุดงควัตรข้อนี้ จึงเป็นข้อปฏิบัติที่ฝึกพระให้มีประสบการณ์ในการอยู่ป่าก่อนที่จะออกธุดงค์จริง ๆ

ไม่ยึดมั่นในที่อยู่

ระเบียบในการแจกภุณีได้นำหลักการในรุดงควัตรข้อที่ ๑๒ มาใช้ คือให้อยู่ตามที่ ๆ ครูบาอาจารย์จัดให้ บางครั้งเพื่อความเหมาะสมบางประการ หากจะต้องมีการโยกย้ายจากที่เดิม ไปอยู่ภุณีหลังอื่น ก็ต้องเป็นไปตามคำสั่ง เมื่อจะจากวัดไปอยู่ที่อื่นก็ต้องทำความสะอาดให้เรียบร้อย นำบริวารทั้งหมดของตนออกไปด้วย ไม่มีการหวง ใส่กุญแจเก็บเอาไว้ ผู้มาที่หลังจะได้เข้าไปอยู่แทน เมื่อกลับมาอีกครั้งก็ต้องไปอยู่ภุณีที่สงฆ์จัดให้ ทั้งนี้เป็นการปฏิบัติเพื่อความไม่ยึดมั่นถือมั่นซึ่งหลวงพ่อเคยอบรมเอาไว้ว่า

“ข้อที่ว่าเราจะต้องไปอยู่ภุณีใดก็ตาม ตามที่กำหนดไว้ให้เรา เป็นข้อวัตรที่มีประโยชน์ เช่นเดียวกัน ช่วยไม่ให้พระติดที่อยู่ ถ้าผู้ใดจากไปแล้วกลับมาใหม่ ก็หาที่อยู่กันใหม่ การปฏิบัติของพวกเราเป็นเช่นนี้ คือไม่ยึดมั่นถือมั่นสิ่งใด”

การอดนอน

รุดงควัตรข้อที่ ๑๓ หรือที่เรียกชื่อเฉพาะว่า เนสัชชิกวัตร นั้น เป็นวัตรที่ส่งเสริมการปรารภความเพียร โดยให้ปฏิบัติภาวนาในอิริยาบถ ยืน เดิน นั่ง เท่านั้น งดอิริยาบถนอน พระเถร แม่ชี อีกทั้งอุบาสกอุบาสิกาที่มารักษาศีล ๘ ที่วัดหนองป่าพง จะร่วมกันสมาทานรุดงควัตรข้อที่ ๑๓ นี้ในทุกวันพระ นับตั้งแต่หนึ่งทุ่มจนถึงอรุณรุ่งของวันใหม่ จะเป็นเวลาที่ทุกรูปทุกนามมาร่วมกันประกอบความเพียร ทำวัตรสวดมนต์ ฟังเทศน์ฟังธรรม นั่งสมาธิภาวนาจนรุ่งเช้า ยิงในฤดูเข้าพรรษาด้วยแล้ว เนสัชชิกวัตร นี้ยังถือปฏิบัติกันอย่างอุกฤษฏ์ เพราะเป็นข้อวัตรที่ทำได้ยากยิ่ง พระเถรบางรูปสมาทานไม่เอนหลังทั้งพรรษา บางรูปหนึ่งเดือนบ้าง ครึ่งเดือนบ้าง แล้วแต่กำลัง

ในสมัยที่หลวงพ่อยังแข็งแรง หลังจากเทศนาอบรมเสร็จแล้ว ท่านจะนั่งสมาธิในศาลาตลอดทั้งคืน เมื่อผู้เป็นครูอาจารย์ไม่ลุกศิษย์ก็ไม่กล้าลุก จะเมื่อยจะปวดอย่างไรก็ทนเอา ญาติโยมเมื่อได้เห็นความขยันขันแข็งของพระภิกษุสามเณร ก็เกิดวิริยะพากเพียรภาวนาได้จนตลอดรุ่งเช่นกัน หลวงพ่อเคยอบรมให้กำลังใจในการถือ เนสัชชิกวัตร เอาไว้ว่า

“ถือไม่ได้วันนี้ วันอื่นก็ต้องให้ได้ ถึงจะได้อย่างไม่สะอาด ไม่บริสุทธิ์ คือยังง่วง หรือขาดสติบ้าง ก็อย่าให้มีการเอนหลังนอน จะนั่งหลับ จะเดินหลับ จะยืนหลับ ง่วงอย่างไรวันนี้ไม่ว่ากัน

เป็นธรรมชาติของมันอย่างนั้น แต่ขอให้มีความอดทน มีความพากเพียร มีสัจจะที่จะปฏิบัติเป็นพิเศษ ก็แล้วกัน”

มุควัตร

นอกเหนือจากธุดงค์วัตร ๑๓ ข้อแล้ว ยังมีข้อวัตรพิเศษเพื่อช่วยขัดเกลากิเลสเพิ่มเติมมาอีกบางอย่าง เช่น มุควัตร การงดเปล่งวาจา อันจะเป็นการช่วยเสริมการเจริญสมาธิภาวนาอย่างมาก เพราะเมื่อเริ่มงดพูดคุย อารมณ์ที่จะเข้ามาปรุงแต่งจิตก็น้อยลงเป็นลำดับ พระครูบรรพตวรกิตได้เล่าถึงการปฏิบัติมุควัตรในสมัยก่อนให้ฟังว่า

“ถึงฤดูกาลเข้าพรรษาก็มีการไม่พูด แต่เปิดโอกาสให้หลวงพ่от่านพูดองค์เดียว ถ้าไม่พูดทั้งหมดจะขัดต่อพระวินัย บางองค์ก็ยกเป็นปัญหาขึ้น เพราะไปพบเรื่องนี้ในพระวินัยว่า ถ้าถือวัตรไม่พูดกันจะเป็นอาบัติ ท่านได้กล่าวว่า เรื่องนี้มีข้อแม้อยู่หรอก ผมจะพูดแต่พวกคุณไม่ต้องพูด ถ้าไม่พูดกันทั้งวัดก็ผิดจริง ๆ ผมก็ยอมรับและรู้อยู่ ท่านตอบอย่างนี้เพื่อหาทางออกให้ลูกศิษย์สมาทานฝึกหัด มุควัตร การไม่พูด”

การอดอาหาร

สำหรับเรื่องการอดอาหารนั้น หลวงพ่อให้เป็นไปตามอัธยาศัยของแต่ละบุคคล แต่ท่านสอนให้เข้าใจเจตนาของการอด คือให้เป็นไปเพื่อการปฏิบัติ เช่น เพื่อฝึกความอดทนและขัดเกลากิเลสบางอย่าง เป็นต้น มิใช่อดเพราะอยากอดหรือแข่งขันกัน ทั้งนี้หลวงพ่อก็ได้ให้คำแนะนำในเรื่องการอดอาหารไว้ว่า

“เป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละคน บอกกันยาก ต้องฝึกหัดทำเอาเอง การฝึกจิตก็เหมือนกัน รับประทานอาหาร รับประทาน รับประทาน ไม่ใช่เรื่องจะไปวิ่งออกแรง อดนอน อดกิน แต่เป็นเรื่องปฏิบัติ ไม่ใช่ทำให้เหน็ดเหนื่อยเป็นเรื่องของความพอดี ทำจิตใจให้พอเหมาะสมควรส่วนกัน ปฏิบัติบางคนก็ยากนะ บทจะไม่กิน ๑๕ วันก็อดอยู่ได้ เติบจนมออยู่อย่างนั้น บทจะกินละก็ฝึก ๕ กระจาดก็กินหมดไม่เหลือ ข้าวมีเท่าไรก็หมด นี่ก็เกินไปจนน่าอัศจรรย์ ไม่ใช่เรื่องดีนะ

เรื่องไม่กินข้าวเป็นเรื่องธรรมดา ต้องรู้จัก จะเดินหรือล่องไปในอากาศได้ก็ไม่ใช่เรื่องปฏิบัติ จะกินข้าววันละ ๗ คำก็ไม่ใช่เรื่องปฏิบัติ เพราะว่ามันไม่พอดี เรื่องเหล่านั้นไม่ใช่เรื่องจะทำให้ตรัสรู้ได้ การปฏิบัติไม่ใช่อย่างนั้น แต่เป็นเรื่องของการมักน้อยสันโดษ แต่ต้องมักน้อยให้อยู่ได้ คือว่าถ้าหิวนิดหน่อยมันสอนง่าย แต่ถ้าหิวมากจริง ๆ ก็จะสอนยาก ไม่รู้เรื่อง หิวข้าวมาก ๆ ใครมาพูดอะไรมันผิดหูไปหมด หิวจัดจริง ๆ จะฆ่าคนเอานะ มันไม่พอดี กินให้พอประมาณอยู่ได้เหมือนช้างอยู่ในป่าไผ่ เราอยากจะซื้อคอกไปจับมันมาใส่ขี้oca จองจำไว้แล้ว หาคะไรให้กินบ้างอย่าให้กินมาก ใจก็หาย หิวก็หิว ผอมลงมันก็ยอมให้หัดให้สอนได้ จากช้างป่าพศกลายเป็นช้างบ้านได้อย่างนั้น ถ้าหัดได้เสียแล้วก็ปล่อยได้ ปล่อยไปตามตลาดโน่นก็ได้ เราหัดตัวเองก็ต้องหัดอย่างนั้น”

อย่างไรก็ตามหลวงพ่อก็มักให้การแนะนำเหมาะแก่กาลเวลาและบุคคล บางครั้งเมื่อท่านเห็นว่าลูกศิษย์ที่ขออดอาหารมีความคิดผิด หรือความทะยานอยากอด ท่านมักให้คำแนะนำในทำนองปฏิเสธดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น แต่ในกรณีที่ท่านเห็นว่าการอดอาจเป็นประโยชน์กับลูกศิษย์ผู้ขออนุญาต ท่านก็ให้คำแนะนำอีกทำนองหนึ่งเช่นกัน

“การอดอาหาร เมื่อถึงที่กัณดารจำเป็นที่จะต้องอาศัยปัจจัยสี่นี้ บางที่สถานที่นั้นไม่มี เราต้องไปผ่านความจำเป็นเช่นนั้น เรามีกำลังมากขนาดวันหรือสองวันนี้ เราจะเดินไปสบายหรือนั่งรถไปสบาย ไม่มีอะไร มันมีกำลังอย่างนี้ เพราะอะไร เราใช้กำลังผลงานที่เราเคยทำมาแล้ว เราเข้าใจ ถ้าเราไม่เคยทำมาก่อนความกลัวมันก็เกิดขึ้น กลัวจะไปไม่ไหวหนอ จะเป็นลมเสีย กระมัง อาจจะมีล้มหกล้มตายก็ได้ คิดวุ่นไปหลายประการ อันนี้มันเรื่องความคิดมันจรมมา ก็เป็นไปได้ บางทีอดได้ ๓-๔ วันอย่างนี้ก็น้อย ตอนบ่ายๆ นี่สำคัญเหลือเกินตอนนี้ บางทีเกือบจะยอมมันไปละ แต่ว่ากลางคืนมาก็มีกำลังอีกแล้ว ถูกความเย็นเข้าก็มีกำลังอีก ตอนที่สองนี้สำคัญ ตอนที่จะไปบิณฑบาตมาฉันนี่ ตัดสินใจยากเหลือเกินตอนนี้ เราจะเอาต่ออีกไหมหนอ หรือจะหยุดแค่นี้หนอ เลยวุ่นไปเสีย บางทีมองดูบาตรก็อยากไปเหมือนกัน ถ้าเราไม่ไปบิณฑบาตซัก ๒-๓ วันนี้ มันจะไปบิณฑบาตได้หรือ มันเอาอีกแล้ว จนกว่าจะไปแหล่ไม่ไปแหล่ ลำบากยากเย็นนะจนกว่า เอ้อ! จะตายให้มันตายเสีย ไม่ต้องไปมันแล้ววันนี้ แข็งแรงขึ้นมาปั๊บเลย ความอ่อนเพลียก็หายสลายตัวไปอีก มันก็ตั้งอยู่อย่างนี้ อาศัยความอดทนตลอดเวลา

ก็ได้เจ็ดวันกว่าเข้าไปแล้ว ก็ยังไม่หิว สบาย คิดว่าจะอยู่ไปโดยไม่ฉันจ้งหัน ให้ถึงตายก็ได้ มันเข้าไปก้าวเดียวเท่านั้นก็หันไปเลย ตรงนี้ระวังกันนะ ระวัง มองๆ ดูเพื่อนภิกษุสามเณรแล้ว เห็นว่ายุ่งกันไปทั้งวัดนะแหละ เดี่ยวตอนเช้าก็ไปบิณฑบาตมา เดี่ยวก็มาฉัน ฉันแล้วก็เอามาเทออก ตอนเช้ามาก็เอาบรรจุเข้าอีก เอาเข้าไปแล้วก็เทออก แล้วก็ไปเอามาใส่ คิดบ้าๆ บอๆ อยู่อย่างนี้แหละ ก็เลยยุ่งกันไป เรามันเป็นทาสของกิเลสตัณหาเหลือเกิน บางคนก็ตัดสินใจเลิกเลยไม่ต้องฉัน ให้มันตายเสียดีกว่า ตรงนี้เป็นสิ่งที่สำคัญมาก เห็นเรื่องการขบฉันนี้เป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ เมื่อคิดไปอย่างนี้ก็ทำไปเลย คิดสูงเกินไป แต่สูงลงไปข้างล่าง ไม่ใช่สูงขึ้นข้างบน แล้วก็กลับเป็นสัญญาวิปลาสเท่านั้น เลยไปโทษข้าวโทษปลาไปเสีย มองเห็นข้าวสุกเมล็ดข้าวนี้ เป็นหนอนทั้งนั้นแหละ ไม่อยากจะเอาเข้าบาตรเลย

การอดอาหารชนิดนี้เรียกว่า การปฏิบัติกิเลส เป็นการปฏิบัติกิเลสไปในตัวของมัน เพราะว่ากิเลส คือเราชอบ เราชอบอย่างไรเราก็ทำอย่างนั้น บัดนี้มันฝัน ฝันธรรมชาติอันนั้น เมื่อฝันธรรมชาติ อันนั้นก็เกิดความรู้ขึ้นมาหลายอย่าง นี่มันจะเป็นอย่างนี้ อันนี้ถ้าใครเคยทำแล้วจะอธิบายแบบคายได้ดีที่สุด การทรมานแบบนี้มีทั้งผิดทั้งถูก แต่ถ้าเรามีปัญญาที่เกิดประโยชน์มากทีเดียว ไม่ใช่ไม่เกิดประโยชน์”

